

Vladimir Nabokov

SMIJEH U TAMI

Barba Jozo

Vladimir Nabokov

Smijeh u tami

S engleskoga preveo
Josip Tabak

Naslov izvornika:
Laughter in the Dark

Sadržaj

1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33
34
35
36

37
38
39

1

Bio jednom čovjek što se zvao Albin, a živio u Berlinu, u Njemačkoj. Bio je bogat, ugledan i sretan. Jednog je dana ostavio ženu zbog mlade djevojke; volio je, ali nije bio voljen, i život mu se završio u nesreći.

To je sva priča, i mogli bismo se time zadovoljiti — kad ne bi bilo koristi i užitka u pripovijedanju. Iako na kamenu nadgrobniku ima dovoljno mjesta da ondje stane, mahovinom pokriven, zbijen prikaz jednoga ljudskog života, ipak su pojedinosti uvijek dobrodošle.

Dogodilo se tako da je Albin jedne noći došao na divnu namisao. Doduše, ideja nije bila sasvim njegova, jer mu je sinula kad je pročitao jednu Conradovu rečenicu (nije posrijedi slavni Poljak, nego Udo Conrad, koji je napisao *Uspomene zaboravljiva čovjeka* i onu drugu pripovijest o starom čarobnjaku što je na oproštajnoj predstavi i samog sebe tajanstveno uklonio).

Bilo kako bilo, on je tu ideju posvojio tako što ju je zavolio, igrao se njome, dao joj maha u sebi, dok naposljetku nije postala dijelom njega samog, zakonitim vlasništvom u slobodnom gradu duha. Kao kritičar umjetnosti i stručnjak u slikarstvu često se zabavljao time da utvrđuje kako je ovaj ili onaj stari majstor signirao krajolike i lica što ih je on, Albin, susretao u svakodnevnom životu: tako mu se život prometnuo u lijepu galeriju slika — svaka slika divna patvorina. Jedne večeri, tako, dok je razgaljivao svoj učeni duh pišući kratak esej o filmskoj umjetnosti (ništa sjajno, nije on bio osobito nadaren čovjek) — dođe mu neobična misao, nešto u vezi sa živahnim crtanim filmovima u boji koji su se pojavili upravo u to vrijeme.

Kakve li čarolije, mišljaše, kad bi se moglo tim postupkom upriličiti da se neka čuvena slikarska djela, nadasve ona holandske škole, vjerno prenesu na filmsko platno, u njihovim živopisnim bojama, a onda da se probude u život, da se gibanja i kretnje razvijaju dalje crtački, u potpunu skladu sa stanjem kakvo je na slikama; na priliku, krčma puna malog svijeta što svojski pije za drvenim stolovima, s pogledom na suncem obasjano dvorište na kojem stoje osedlani konji — i sve odjednom oživljuje: mali čovjek

u crvenu odloži svoj vrč, djevojka s pladnjem okrene se slobodna, a kokoš na pragu počne ključati. Sve bi se moglo nastaviti tako što bismo male likove izveli iz okvira i pustili da šetaju slikarevim krajolikom, možda sa smeđim nebom i zaleđenim kanalom, i s ljudima što na smiješnim klizaljkama, kakve su upotrebljavali u ono doba, opisuju staromodne krivulje što se na slici naslućuju; ili pak prikazati mokru cestu u magli i jahače što se nakon jahanja vraćaju u tu istu krčmu — i tako bi se polako ljudi i svjetlost naposljetku vratili u prijašnje, na isto mjesto, i sve bi se na kraju završilo prvom slikom.

Mogli bismo zatim pokušati s Talijanima: modri stožac brda u daljini, bijela vijugava staza, mali hodočasnici što se uspinju svojim putem hodeći na poklonstvo. Možda i religiozni prizori, ali samo oni s manjim skupinama. A crtač bi morao imati ne samo temeljito znanje o tome slikaru i o njegovu vremenu, nego bi morao biti i dobar darovit da se ukloni svakom neskladu između oživjelih kretnja i onih što ih je ovjekovječio stari majstor: morao bi sve uskladiti prema samoj slici — da, dalo bi se to urediti. A boje... one bi, dakako, morale biti kudikamo rafiniranije nego što su na crtanim filmovima. Kakva li bi se pripovijest mogla iznijeti: pripovijest o viziji jednog slikara, sretno putovanje oka i kičice, čitav jedan svijet u stilu toga slikara, svijet uronjen u boje što ih je on sam istočio.

Nakon nekog vremena razgovarao je o tome s nekim filmskim producentom, ali taj nije baš nimalo bio oduševljen: rekao je kako bi to iziskivalo neizmjeran rad, fini rad, bilo bi potrebno poboljšati tehniku, a sve bi stajalo mnogo novaca; rekao je da takav film, zbog teške izrade, ne bi mogao trajati duže od nekoliko minuta; a i tada bi većini ljudi bio nasmrt dosadan, bio bi na opće razočaranje.

Zatim je Albin razgovarao s drugim čovjekom iz filmskog svijeta, pa je i taj odbio prijedlog, otklonio ga s prezirom.

— Mogli bismo početi s nečim posve jednostavnim — predlagao je Albin — uzeti kakav prozor od šarena stakla pa oživiti likove na njemu, poći od pokretne heraldike, uzeti kakva malog sveca ili dvojicu...

— Sve se bojim, ništa od toga — dočeka onaj. — Ne možemo se upuštati u rizik, u filmske tlapnje.

Ali je Albin zagrizao u svoje, nije se okanjivao ideje. Naposljetku su mu pripovijedali o nekome okretnom momku, zvao se Axel Rex, koji je imao izvanredan dar za neobičnosti: taj je zaista

nacrtao jednu perzijsku bajku koja je oduševila intelektualne snobove u Parizu i upropastila čovjeka koji je financirao taj smjeli pothvat. I tako je Albin pokušao da se porazgovori s njim, ali je saznao da se čovjek vratio u Sjedinjene Države i da ondje crta za neki ilustrirani list. Nakon nekog vremena uspio je Albin s njime doći u vezu, i Rex je pokazao zanimanje za Albinovu ideju.

Jednoga dana u ožujku dobio je Albin podugačko pismo od njega, ali je pismo stiglo baš u vrijeme nenadne krize u Albinovu privatnom životu — sasvim privatnom — tako te je divna namisao, koja bi inače živjela dalje i možda našla zid po kojem bi se penjala i cvala — čudnovato blijedjela posljednjeg tjedna i naposljetku uvela.

Rex je pisao kako je beznadno i dalje pokušavati da privoli ljude u Hollywoodu, i hladno je prešao na to kako bi Albin, kao čovjek koji ima sredstava, morao sam financirati svoju ideju; u tom bi slučaju on, Rex, uz taj i taj honorar (svota bijaše zapanjujuća), polovinom plaćen unaprijed, pristao izraditi jedan film prema Breughelu, na primjer po slici što nosi naslov Poslovice, ili što već Albin želi.

— Da sam na tvome mjestu — napomenuo je Albinov šurjak Paul, dežmekast, dobroćudan čovjek, s kvačicama dviju olovaka i dvaju nalivnih pera na gornjem džepu kaputa — ja bih pokušao sreću. Obični filmovi stoje više... mislim na one s ratovima i srušenim kućama.

— Istina je, ali takvi i vraćaju novac, a moj ne bi.

— Koliko se sjećam — nastavi Paul, odbijajući dimove cigare (upravo su završavali večeru) — bio si spreman da za to žrtvuješ znatnu svotu, jedva manju od honorara što ga taj traži. Pa što je? Kao da više nisi tako oduševljen kao prije malo vremena. Nisi valjda od svega odustao?

— Ne znam. Muči me praktična strana, a što se tiče moje ideje, nisam je odbacio: i dalje mi se sviđa.

— A kakva je to ideja? — upita Elisabeth.

Bila je to jedna od njezinih sitnih navika — da zapitkuje o onome o čemu se pred njom već nadugo raspredalo. Bila je to čista nervoza, a ne tupost ili nedostatak pažnje, i najčešće je opažala, još dok je postavljala pitanja i bespomoćno klizila po rečenici, da je sve vrijeme znala odgovor. Njezin je muž znao tu njezinu navadu, i nije se ljutio; naprotiv, to ga je zabavljalo. Mirno je nastavljao razgovor i dobro znao (unaprijed uživajući) da će ona već slijedećeg trenutka

sama dati odgovor na svoje pitanje. Ali toga posebnog dana u ožujku Albin bijaše zapao u takvo stanje uzrujanosti, zbrkanosti i jada da su mu živci naprosto popustili.

— Ti kao da si pala s mjeseca! — okosi se na nju, a ona pogleda u nokte i reče blago:

— Ah, da, sjećam se.

Potom se obrati osmogodišnjoj Irmu, koja je halapljivo gutala s tanjura čokoladnu kremu:

— Ne tako brzo, dijete, ne tako brzo.

— Mislim — opet će Paul, odbijajući dimove — da svaki novi izum...

Albin, kojim su ovladali njegovi neobični osjećaji i njegova smušenost, govoraše u sebi: »A što me se, do bijesa, tiče taj Rex, ovaj glupi razgovor i ta čokoladna krema...? Već mi je da poludim, a nitko i ne primjećuje. I ne mogu to zaustaviti, beznadno je i pokušati, a sutra ću opet onamo i kao luđak sjediti u ovoj tami... Nevjerojatno!«

Doista bijaše nevjerojatno — pogotovu gdje se svih ovih devet godina braka zauzdavao, i nikad, nikad... »Zapravo bih«, mišljaše, »morao o tome razgovarati s Elisabethom; ili naprosto s njome otputovati za kratko vrijeme; ili potražiti psihoanalitičara; ili pak...«

Ne, ne možeš samo tako uzeti pištolj i pucnjem maknuti djevojku koju i ne poznaješ, a samo zato što je privlačna.

2

Albin nije nikad imao mnogo sreće u stvarima srca. Iako je bio zgodan i pristao, on, onako miran i dobro odgojen, nije uspijevaao da od svoje privlačnosti — a bio je ženama privlačan — izbije kakvu praktičnu korist. Bilo je doista nešto vrlo privlačno u njegovu toplom osmijehu i blagim modrim očima, što bi malko iskočile kad bi napeto razmišljao (a kako je bio spore misli, bivalo je to češće nego što bi trebalo). Bio je ugodan zabavljač, kozer, a onim lakim, sasvim lakim zastajanjem u govoru, onom dobrom stranom blagog zamuckivanja što najotrcanijoj frazi daje draž i svježinu. Naposljetku, ali ne i na posljednjem mjestu po važnosti (jer je on živio u filistarskom njemačkom svijetu), valja dodati da je od oca baštiniio solidno uloženi imetak; pa ipak, zanesenost je nekako splašnjavala, romanca isparavala kad bi se našla na njegovu putu.

Za studentskih dana imao je dosadnu vezu, jednu od onih teških, sa sjetnom starijom damom, koja mu je kasnije, za vrijeme rata, slala na frontu čarape kričave crvene boje, vuneno rublje od kojeg ga je koža svrbjela, i nadasve strastvena pisma pisana u silnoj žurbi, zbrkanim, nečitljivim rukopisom, na pergamentnom papiru. Onda je došla ona priča sa ženom *Herr Professora* koju je susreo na Rajni; bila je to lijepa žena ako si je gledao iz stanovita kuta i na stanovitu svjetlu, ali tako hladna i plaha da ju je brzo ostavio. Naposljetku, u Berlinu, prije nego što se oženio, bijaše jedna mršava turobna žena sa svakidašnjim licem što je dolazila svake subote i potanko mu pripovijedala o svojoj prošlosti, neprestano ponavljala jedno te isto prokleta preklapanje, umorna uzdisala u njegovim zagrljajima i uvijek završavala jednom te istom francuskom frazom, jedinom koju je znala: *C'est la vie*. Zablude, tapkanja, razočaranja. Bog ljubavi koji mu je služio očito je bio ljevak, nespretnjaković bez mašte. A pokraj tih blijedih žena bijaše stotine djevojaka o kojima je sanjao ali ih nikad nije upoznao; naprosto su promicale pred njim da bi dan-dva ostavile za sobom ono beznadno osjećanje gubitka koje ljepotu čini onim što ona jest: daleko, osamljeno drvo što se ocrtava na zlatnom nebu, vijenac svjetla pod lukom mosta, nešto neuhvatljivo.

Oženio se, ali mu Elisabeth, iako ju je volio na svoj način, nije

pružila onaj ushit za kojim je toliko čeznuo. Bila je kći poznata kazališnog upravitelja, djevojka veoma vitka, kose plave i čupave, bezbojnih očiju, i s dirljivim borama točno nad nosom nad onim nosićem što ga engleske spisateljice u svojim romanima nazivaju prćastim pišući *retroussée* (drugo *e* dodano za svaku sigurnost). Koža joj je bila tako nježna da je i najmanji dodir na njoj ostavljao ružičast trag koji je nestajao vrlo polako.

Oženio se jer se naprosto tako slučilo. Izlet u brda s njome, s njezinim zdepastim bratom i jednom neobično snažnom rođakinjom, pravim atletom od žene, koja je, Bogu hvala, naposljetku iščašila nogu u Pontresini — da, taj izlet bijaše uglavnom odgovoran za njihovu vezu. Bilo je tada nešto tako nježno oko Elisabethe, tako prozračno, a ona sama sva se ozarila, pretvorila u dobrodušan osmijeh. Vjenčali su se u Münchenu, da umaknu navali mnogobrojnih prijatelja u Berlinu. Stabla divljeg kestena stajala u punom cvatu. Brižno čuvana kutija za cigarete izgubljena je u zaboravljeni parku. Jedan između konobara u hotelu govorio je sedam jezika. Pokazalo se da Elisabeth ima malen nježan ožiljak — posljedica upale slijepog crijeva.

Bila je nježna, umilna i privržena dušica. Njezina ljubav bijaše kao ljiljan. Ali je ponekad znala usplamtjeti, i tada se Albinu činilo da mu nije potrebna nikakva druga ljubav.

Kad je zatrudnjela, pogled joj se prelio neodređenim izrazom zadovoljstva, kao da se unijela u onaj novi svijet u sebi; bezbrižni joj se hod pretvorio u brižno geganje, a kad bijaše sigurna da je nitko ne vidi, požudno je gutala šake snijega što bi ih brzo nakupila.

Albin je prema njoj bio veoma pažljiv, izvodio ju u duge lagane šetnje, gledao da rano ide na počinak, pazio da u kretanju ne bi udarila u kakav oštrobrid predmet u kući; ali je noću sanjao o tome kako na vrućoj, usamljenoj plaži nailazi na djevojku što se meškolji na pijesku, i obično ga je u takvim snovima obuzimao nenadan strah da bi ga žena mogla zateći.

Izjutra je Elisabeth promatrala svoje nabujalo tijelo, ogledala se u ogledalu na vratima ormara i smiješila se zadovoljnim i zagonetnim osmijehom. Onda su je jednoga dana prenijeli u rodilište, i tako je Albin tri tjedna živio sam.

Nije znao što da počne sa sobom; pio je konjak, pio podosta, i mučio se mračnim mislima — bile su dvije, svaka s drugom vrstom mraka: jedna bijaše da bi mu žena mogla umrijeti, a druga, da bi

mogao, kad bi samo imao malo hrabrosti, naći zgodnu djevojku i dovesti je u svoju praznu ložnicu.

Hoće li se dijete ikad roditi? Albin je koracao gore-dolje dugim bijelim hodnikom — bijeli zidovi, bijeli emajl, a navrh stubišta palma snomorice. Mrzio je beznadnu bjelinu te zgrade, mrzio rumene obraze i bijele krilate pokrivke na glavama bolničarki što su šuš kale naokolo i nastojale da ga odagnaju odande. Naposljetku se pojavio liječnik-asistent i suho rekao:

— Tako, sve je prošlo.

Albinu je pred očima počela promicati fina, tamna kiša, kao svjetlucanje i treperenje kakva vrlo stara filma (1910, žustra, hirovita pogrebna povorka, noge što se prebrzo pomiču). Jurnuo je u bolesničku sobu. Elisabeth je sretno rodila djevojčicu.

Dijete bijaše u početku crveno i naborano poput balona-igračke što splašnjava. Ali se lišće ubrzo izravnalo, a nakon godinu dana počela je beba govoriti. Sada, sa osam godina, kudikamo je manje govorljiva, od majke je naslijedila povučenu narav. I njezina veselost bijaše kao u majke — neobično suzdržljiva. Bila je to tiha radost postojanja, s lakim prizvukom vedrine i čuđenja što je tako, čuđenja što si uopće na životu — da, sadržaj joj bijaše blaga vedrina.

Svih tih godina Albin je ostao vjeran, iako ga je zbunjivala i mučila dvojnost njegovih osjećaja. Osjećao je da voli svoju ženu, da je voli iskreno i nježno — koliko je uopće bio kadar da voli jedno ljudsko biće; i bio je prema njoj iskren u svemu, osim u onoj ludoj čežnji, u onome snu i žudnji što je svojim ognjem stvarala pukotinu u njegovu životu.

Elisabeth je čitala sva pisma što ih je pisao ili primao, voljela je da zna pojedinosti o njegovim poslovima — pogotovu one oko starih, sumornih slika na kojima se tu i tamo jedva mogahu otkriti bijele konjske sapi ili pak sjetan smiješak. Išli su i na nekoliko lijepih putovanja u inozemstvo, i mnogo su divnih večeri imali u kući, kad bi on s njome sjedio na balkonu, visoko nad plavim ulicama — žice i dimnjaci isticali se u smiraj dana kao da su tušem nacrtani — i razmišljao o tome kako je zaista sretan, više nego što je i zaslužio.

Jedne večeri (tjedan prije razgovora o Axelu Rexu), na putu u kavanu u kojoj je imao poslovni sastanak, opazi da mu je ura pobrzala kao da ju je uhvatio amok (a nije to bilo prvi put) i da pred

sobom ima još cio sat vremena — dar koji valja nekako užiti. Dakako, smiješno bi bilo vratiti se kući, na drugi kraj grada, a nije baš imao volje da sjedi i čeka: gledati druge muškarce s prijateljicama uvijek ga je uznemirivalo. Išao je bez cilja i došao do malena kina što mu svjetla bacahu grimizan sjaj po snijegu. Prijeđe očima po plakatu (prikazivaše čovjeka što je upro pogled u prozorski okvir na kojem stoji dijete u spavaćoj košuljici); oklijevao je časak — i kupio ulaznicu.

Tek što je stupio u baršunastu tamu, kadli prema njemu kliznu ovalni trak svjetla sa džepne svjetiljke (kao što obično biva) te ga blago ali hitro povede niz nagnuti prolaz. Kad je svjetlost pala na ulaznicu u njegovoj ruci, Albin vidje djevojčino priklonjeno lice, i dok je išao za djevojkom mogaše u polutami nazrijeti njezin uski stas i pratiti joj jednomjerne gipke i neusiljene kretnje. Dok je klizio na svoje sjedalo pogleda gore u nju i vidje jasan blijesak njezina oka, kad ga je svjetlost slučajno uhvatila, i blagi obris njezina obraza što bijaše kao da ga je kakav veliki umjetnik naslikao na tamnoj pozadini.

U svemu nije bilo ništa neobično: takvo što događalo mu se i prije, i znao je da nije pametno zadržavati se na tome.

Djevojka je otišla, nestala u tami, a on odjednom osjetio dosadu i žalost. Došao je na svršetak filma: među isprevertanim dijelovima namještaja uzmicala neka djevojka pred zakrabiljenim muškarcem što je držao revolver u ruci.

Albin nije pokazivao pažnje, nije mario da prati događaje koje nije razumijevao jer im nije vidio početak.

Za stanke, kad su se upalila svjetla, opet ju je opazio: stajala je kraj izlaza, pored strašna purpurna zastora što ga je upravo potegla u stranu, i ljudi su izlazili navirući pokraj nje. Jednu je ruku držala u džepu kratke vezene pregače, a crna joj bluza bila zategnuta na miškama i grudima.

Upiljio je pogled u njezino lice, gledao ga gotovo u strahopoštovanju. Bilo je to blijedo, mrzovoljno, bolnolijepo lice. Mogaše joj, sudio je, biti kakvih osamnaest godina.

Kad su gotovo sva sjedala ostala prazna i kad su novi posjetitelji s jedne i druge strane ulazili u prazne redove, ona je prolazila tamo-amo i nekoliko puta prošla tik kraj njega. Ali se on okrenuo, nije ju gledao — ranjavalo ga da gleda u nju, a nije zaboravljao koliko je već puta ljepota — ili ono što je on nazivao

ljepotom — prošla mimo njega i nestala.

Sjedio je još pol sata u tami, upirući izvaljene oči u platno. Zatim je ustao i krenuo. Odmakla je pred njim zastor u stranu — drveni koluti kliznuše uz lak štropot.

»Ah, još ću je jednom pogledati«, Albin će u sebi, nesretan.

Usne su joj se, učinilo mu se, malko trgle. Pustila je da zastor padne.

Albin ugazi u plavo-crvenu lokvu: snijeg se topio. Noć bijaše vlažna, stalne boje uličnih svjetiljaka močile se i rastapale. *Angus* — dobro ime za kino.

Ni nakon tri dana nije mogao odagnati sjećanje na nju. Bio je smiješno uzbuđen kad je opet ušao onamo — opet usred druge predstave. Sve je bilo točno onako kao i prvi put: džepna svjetiljka, izdužene oči kao na Luinijevim slikama, gipki hod u tami, lijepa kretnja njezine ruke u crnu rukavu kad je makla zastor u stranu. »Svaki normalan muškarac znao bi što valja raditi«, mišljaše Albin. Kola promakoše glatkom ulicom u oštru zaokretu.

Kad je izlazio, htio je uhvatiti njezin pogled, ali nije uspio. Vani lijevalo kao iz kabla, pločnik odsijevao grimizom.

Da nije drugi put išao onamo, možda bi uspio zaboraviti tu sablast od pustolovine, ali sada bijaše kasno. Otišao je onamo i treći put, čvrsto odlučan da joj se nasmiješi — kakva li bi to očajna grimasa bila da je naum proveo. U svakom slučaju srce mu je tako udaralo da je ispustio priliku.

A sutradan je došao Paul na večeru, razgovarali su o Rexu, Irma je gutala svoju čokoladnu kremu, a Elisabeth postavljala svoja uobičajena pitanja.

— Ti kao da si pala s mjeseca! — okosio se na ženu, a onda pokušao svoju neuljudnost popraviti zakašnjelim osmijehom.

Poslije večere sjedio je pokraj žene na širokom divanu i dao joj mnogo pusa; ona je razgledavala haljine i druge lijepe stvari u modnom magazinu, a on tupavo govorio u sebi:

»Evo sam, do bijesa, sretan, i što bih još? Onoj tamo, što bešumno klizi u tami... najradije bih zakrenuo lijepim vratom. Uostalom, mrtva je ionako, jer ne kanim više onamo.«

3

Zvala se Margot Peters. Otac joj bijaše pazikuća, a u ratu je pretrpio težak nervni udar; siva mu se glava neprestano tresla kao da potvrđuje sve jade i nevolje, i žestoko se uzbuđivao i na najmanju sitnicu. Majka joj je bila još mlada, ali i ona prilično oronula — gruba, otvrdla žena kojoj crvena šaka bijaše pravi rog obilja, izvor udaraca. Glavu je ponajčešće povezivala rupcem, da bi u poslu zaštitila kosu od prašine, ali bi se poslije velikoga subotnjeg spremanja dotjerala i krenula u posjete. Stanari su je gledali poprijeko, zbog njezine drskosti i otrovna načina kako je ljude pozivala da otaru noge o brisač na ulazu. Stubište bijaše glavni idol njezina života — ne kao znamen slavna uspona nego kao nešto što treba biti lijepo ulašteno, tako te joj najgora mora (poslije prevelika obroka krumpira i kisela kupusa) bijahu bijele stube s tamnim tragovima što su ih za sobom ostavile čizme — najprije jedna blatna stopa desno, pa druga, poviše, lijevo, desno pa lijevo, i sve tako do navrh stubišta. Jadna žena, doista, a ne predmet poruge.

Otto, Margotin brat, bijaše tri godine stariji od sestre. Radio je u tvornici bicikla, prezirao očevo pokorno republikanstvo, raspredao u susjednoj krčmi o politici i, šakom udarajući po stolu, izjavljivao: »Prije svega čovjek mora imati pun trbuh.« To mu je bila temeljna misao — uostalom, i posve zdrava.

Margot je u djetinjstvu išla u školu, i tu je dobivala manje zaušnica nego doma. Mačetu je najobičnija kretnja nenadan niz mekih malih skokova; njezina pak bijaše hitro podizanje lijevog lakta da zaštiti lice. Unatoč svemu, rasla je i prometala se u vedro i živahno djevojče.

Jedva se dohvatila osme godine a već je silno uživala da s dječacima iz škole sudjeluje u bučnim nogometnim igrama, nasred ulice nabijala s njima gumenu loptu veliku koliko naranča. U desetoj učila se voziti na bratovu biciklu. Golih ruku jurila je gore-dolje po asfaltu, crne pletenice vijorile se za njom; onda bi zastala, s nogom na rubnom kamenu pločnika: odmarala se, zamišljena. U dvanaestoj postala je već manje bučna i vijoglava. Bijahu to dani kad je najradije stajala na vratima i prigušeno čavrljala s ugljenarovom kćeri, izmjenjivala s njome misli o ženama što su posjećivale jednog

stanara u kući ili pak raspravljala o šesirima onih što prolazahu ulicom. Jednom je na stubama našla otrcanu ručnu torbicu sa nekoliko neobičnih fotografija u njoj i s kusatkom bademova sapuna o koji se priljepila tanka savijena dlaka. Drugom prilikom u zatiljak ju je poljubio ridokos dječak koji je u igri uvijek gledao da je obori podmećući joj nogu. Zatim je jedne večeri imala histeričan napad, pa su je polili hladnom vodom i čestito izlemali.

Već dogodine postala je upadljivo lijepa; nosila je kratku crvenu haljinu i ludovala za kinom. Kasnije se sjećala toga dijela svog života s osjećajem potištenosti — sjećala se svijetlih toplih i mirnih večeri; čuju se glasovi, zatvaraju se trgovine pred noć; otac zajahao stolicu pred kućnim vratima, puši lulu i drma glavom; majka se podbočila, šake joj na kukovima; grm jorgovana prevjesio se preko ograde; Frau von Bock vraća se kući, nosi kupovinu u zelenoj pletenoj mreži; sluškinja Martha izvodi hrta i dva oštrodlaka terijera, čeka s njima da prijeđe preko ulice... Mrača se. Njezin brat dolazi s dvojicom budala što se motaju oko nje, gurkaju je, štipaju za gole mišice. U jednoga su oči kao u filmskog glumca Veidta. Viši katovi kuća još se kupaju u žutoj svjetlosti, ali je ulica već utonula u tišinu. Samo tamo prijeko, na balkonu, kartaju se dvojica čelavaca, čuje im se bučan smijeh, lupaju karte po stolu.

Kad se dohvatila šesnaeste, vezala je prijateljstvo s djevojkom što je radila za tezgom, kao prodavačica, u maloj papirnici na uglu. Mlađa sestra te djevojke već je prilično zarađivala pozirajući kao umjetnički model. Tako je i Margot počela sanjati o tome da postane model, a potom filmska zvijezda. Taj joj se prijelaz činio posve jednostavnim: nebo je tu, spremno već za njezinu zvijezdu. Nekako u isto vrijeme učila je plesati, pa je s djevojkom iz papirnice odlazila u plesnu dvoranu što je nosila rajsko ime *Paradise* i ondje su joj stariji muškarci, uz cvil i trijesak *jazz-banda*, iznosili krajnje otvorene ponude.

Jednog dana, dok je stajala na uglu ulice, dojadi na crvenu motociklu momak koga je već prije jednom ili dvaput vidjela, i on je pozva da se poveže s njime. Imao je kosu poput lana, češljanu gore, košulja mu straga bila napuhana, još puna zraka što se u njoj nakupio u vožnji. Margot se nasmiješila, uzjahala straga, povukavši suknju, i začas su već vraški jurili; njegova kravata lepršala joj oko lica.

Odvezao se s njome izvan grada i tu zaustavio. Bijaše sunčana

večer, jato mušica uvijek na istom mjestu poigravalo i visjelo kao mrlja u zraku. Tišina pala po svemu, tišina u borovima i u vriesku. Sjahao je, i dok je s njome sjedao na rub jarka, počeo joj pripovijedati kako se lani vozio sve do Španjolske. Onda ju je zagrljio i počeo stiskati i pipati, i tako ju je žestoko ljubio da joj se nelagodnost koju je toga dana osjećala pretvorila u vrtoglavicu. Izvila se iz zagrljaja i udarila u plač.

— Smiješ me ljubiti — jecala je — ali ne tako, molim te.

Momak sleže ramenima, upali motor, uzjaha, načini krivulju i nestade, a ona osta sjedeći na kamenu miljokazu. Vratila se kući pješke. Otto, koji je vidio kako se odvezla, dočeka je šakom po šiji, potom je udari nogom tako da je pala i u padu udarila o šivaći stroj.

Slijedeće zime sestra djevojke iz papirnice predstavila ju je gospođi Levandovsky, starijoj punašnoj dami lijepih manira, ponešto nagrđenih nekakvom mekoćom u izgovoru; Frau Levandovsky imala je veliku mrlju na obrazu, protegao se vatren znak širok kao dlan: ona je objašnjavala da joj je mrlja odatle što joj se majka, dok je nju nosila u utrobi, prepala za nekog požara. Margot je prešla u njezin stan, u malenu služinsku sobu, a roditelji zahvaljivali Bogu što su se riješili nevolje, pogotovu gdje su smatrali da je svaki posao posvećen novcem što ga donosi; srećom, tada ne bijaše njezina brata, koji je prijetećim riječima govorio o kapitalistima što kupuju kćeri siromašnih — otišao je na neko vrijeme, na rad u Breslau.

U početku je Margot pozirala kao model u razredu jedne ženske škole; kasnije, u pravom studiju, gdje crtači bijahu ne samo žene nego i muškarci, ponajviše vrlo mladi. Lijepo podrezane kose, sjajne i crne, sjedila je na malenu sagu; posve naga, nogu podvijenih poda se, podslonjena na ruku prošaranu modrim žilama; vitka leđa povila je malko naprijed, svjetlucaju nježne maljice među finim ramenima, od kojih je jedno pridignuto prema užarenom obrazu — tako nagnuta čini se kao da umorna razmišlja; iskosa, iz kutova očiju, prati kako studenti podižu i obaraju pogled, sluša kako se lagano povlači ugljen na papiru i kako grebe osjenčujući ovu ili onu oblinu. Od puste dosade ona traži najljepšega među crtačima da mu dobaci taman i vlažan pogled kada god on podigne lice otvorenih usana i naborana čela. Ne uspijeva nikako promijeniti što u njegovoj pažnji, i to je ljuti. Prije, kad je sebe zamišljala kako tu sjedi, sama u svjetlosnoj kupi, izložena tolikim očima, maštala je da će sve biti

kudikamo zabavnije. A eto se ukočila, to je sve. Da bi se zabavila, dotjerala je lice prije poziranja, namazala suhe vruće usne, potamnila vjeđe ionako tamne, a jednom je crvenilom za usne namazala čak i bradavke na dojčkama. Zbog toga ju je gospođa Levandovsky dobrano izgrdila.

Tako su prolazili dani, a Margot jedva da je i pomišljala čemu sve to vodi i kakav joj je cilj, iako je sveudilj pred njom lebdjela vizija — ona je filmska ljepotica u sjajnu krznu, izlazi iz sjajna automobila, pomaže joj sjajan hotelski portir i nosi nad njom golem kišobran. Još je razmišljala kako će sa svoga malog saga u studiju uskočiti ravno u taj sjajni svijet, kad joj je gospođa Levandovsky prvi put pripovijedala o mladu čovjeku iz provincije koji je bolestan od ljubavi.

— Ne možeš ostati tako, bez prijatelja — izjavila je ta dama, nekako samodopadno, dok je ispijala kavu. — Ti si i previše živahna djevojka da bi mogla bez druga, a taj skromni mladi čovjek traži čistu dušu u ovome pokvarenom gradu.

Margot je na krilu držala debela žuta jazavčara gospođe Levandovsky. Podigla mu je meka, svilena uha i vrške sastavila nad finom mu glavom (iznutra bijahu nalik na tamnoružičastu bugaćicu, mnogo upotrebljavanu) i odgovorila ne dižući pogled.

— Oh, ima vremena za to, istom mi je šesnaest. A i čemu? Bi li kamo vodilo? Znam ja te momke.

— Glupa si ti — mirno je dočekala Frau Levandovsky. — Ne govorim ja ni o kakvoj ništariji nego o plemenitu gospodinu koji te vidio na ulici i odonda samo sanja o tebi.

— Zacijelo kakav stari klimavac — reče Margot i poljubi bradavku na jazavčarevu obrazu.

— Glupa si ti — ponovi Frau Levandovsky. — Njemu je trideset, glatko je obrijan, otmjen, sa svilenom kravatom i zlatnim cigaretnikom.

— Hodi, hodi, idemo u šetnju — pozva Margot jazavčara, a on u jednom skoku kliznu s njezina krila na pod i pokaska na hodnik.

Gospodin o kome je govorila Frau Levandovsky bio je sve prije negoli plašljiv mlad čovjek iz pokrajine. S njome je došao u dodir preko dvojice bodrih i srdačnih trgovačkih putnika s kojima je igrao poker na cijelom putu do Berlina, u posebnom vlaku što u Bremen u preuzima putnike s broda. U početku se cijena nije spominjala: svodnica mu je samo pokazala fotografiju snimljenu bez

namještanja; na snimci se vidjela nasmiješena djevojka sa suncem u očima i sa psom u naručju, a Müller (to je ime naveo) samo je kimnuo. Dogovorenog dana kupila je kolača pripravila kave u obilju. Vrlo je obazrivo savjetovala djevojci da se odjene u staru crvenu haljinu. Oko šest popodne zazvonilo je zvonce.

»Ne izlažem se nikakvoj opasnosti«, razmišljala je Margot. »Bude li mi mrzak, reći ću joj otvoreno. A ne bude li, uzet ću vremena da promislim.«

Na nesreću, nije bilo tako lako ni jednostavno odlučiti o Mülleru. Ponajprije, imao je izrazito lice. Crna mu kosa, bez sjaja, nehajno začetkana nazad, ponešto duga i nekako čudno suha, zacijelo nije vlasulja, premda neobično podsjeća na nju. Obrazi kao da su mu udubljeni, zbog izbočenih jagodičnih kosti, a koža im prigušeno bijela, kao da je naprahana, presvučena tankim slojem pudera. Oštre mu, žmigave oči i smiješne trokutaste nosnice, što podsjećaju na risa, ni časak ne miruju, donji dio lica težak i nepokretan, nepokretne brazde s jedne i druge strane usta. Odijeva se prilično strano, nije to nošnja domaća: košulja izrazito plava, sa svijetloplavom kravatom; odijelo tamnoplavo, sa veoma širokim hlačama. Stasit je i vitak, četverokutna leđa divno se kreću dok prolazi između posoblja gospođe Levandovsky, presvučena baršunom. Margot ga je zamišljala posve drugačije, a eto je sada gdje sjedi čvrsto prekrivenih ruku, i osjeća se prilično satrvenom i nesretnom dok je on guta očima. Hrapavim glasom upitao ju je kako se zove. Ona mu kaza.

— A ja sam mali Axel — reče on i kratko se nasmija, a zatim se naglo okrenu od nje i nastavi razgovor sa Frau Levandovsky: mirno su razgovarali o berlinskim znamenitostima, i za to je vrijeme on pokazivao gotovo porugljivu uljudnost prema domaćici.

Zatim je odjednom uto nuo u muk, upalio cigaretu. Dok je skidao sitan djelić cigaretnog papira što mu se zalijepio za punu, vrlo crvenu usnu (gdje je zlatni cigaretnik?), reče:

— Dobro što se sjetih, draga gospođo. Evo ulaznice za Wagnera; sjedalo u parketu; zacijelo će vam se svidjeti. Tako, stavite šešir i krenite. Uzmite taksi, plaćam ga.

Frau Levandovsky, zahvali, ali odgovori, sa stanovitim dostojanstvom, da radije ostaje doma.

— Mogu li s vama govoriti nasamu? — upita Müller, očito ljutit, i ustade.

— Hoćete li još malo kave? — hladno ponudi gospođa.

Müller se obliznu i ponovno sjede. Nasmiješio se i, ponovno udobrovoljen, počeo šaljivu priču o jednom svom prijatelju, opernom pjevaču, koji je jednom u *Lohengrinu*, pijan, promašio labuda, pa pun nade čekao slijedećega.

Margot se ugrize za usnu, a potom se iznenada naže naprijed i prasnu u smijeh, posve djevojački. Frau Levandovsky smijala se s njome, krupne joj se grudi blago tresle.

»Dobro je«, mišljaše Müller, »kad stara vještica hoće da glumim luđaka bolesna od ljubavi, onda ću tako, ali s osvetom. Glumit ću bolje i uspješnije nego što misli.«

I tako je došao sutradan, pa sve ponovno. Frau Levandovsky, koja je dobila samo malen predujam i očekivala cijelu svotu, nije ih ostavljala ni časak nasamu. Ali kadikad, kad bi Margot izvela psa u šetnju kasno uvečer, Müller bi iznenada iskrasnio iz mraka i šetkao pokraj nje. To ju je toliko uznemirivalo da je i nehotice požurivala korak i zanemarivala psa, koji se gegao za njom, s tijelom malko ukošenim od pravca u kojem je kaskao. Frau Levandovsky nanjušila je te tajne sastanke, pa je otad jazavčara sama izvodila.

Tako je prošlo više od tjedna. Nato se Müller odlučio da prijede na djelo. Bilo bi glupo da plati visoku cijenu kad je, eto, na najboljem putu da i bez gospođine pomoći postigne što želi. Jedne večeri pripovjedio je njoj i djevojci tri druge šaljive priče, najsmješnije što su ih ikad čule, popio tri šalice kave, a onda prišao gospođi Levandovsky, podigao ju u naručje i brzo odnio u kupaonicu, okretno izvukao ključ i zaključao vrata izvana. Žena se u prvi mah toliko zapanjila da barem pet-šest sekundi nije protisla ni glasa, a onda — oh, Bože...!

— Brzo pokupi stvari i hajde sa mnom — obrati se on djevojci, koja je stajala nasred sobe, uhvativši se obadvjema za glavu.

Odveo ju je u malen stan što ga je unajmio dan prije, i tek što je prešla preko praga, Margot se sa zadovoljstvom i užitkom predade sudbini koja ju je dugo čekala.

I voljela je Müllera, veoma ga zavoljela. Bilo je nešto ugodno i umirljivo u zahvatu njegovih ruku, u dodiru njegovih debelih usana. Nije mnogo s njom razgovarao, ali ju je često držao na koljenima i tiho se smješкао kao razmišljajući o nečemu što ona nije znala. Nije mogla dokučiti čime se on bavi u Berlinu ni tko je zapravo. A nije znala ni njegov hotel. I kad mu je jednom pokušala pretražiti

džepove, lako ju je prekorio te je odlučila da drugi put bude smotrenija; ali je i on bio oprezniji. Kad god bi izišao, bojala se da se nikad neće vratiti. Inače je bila neizmjerljivo sretna i nadala se da će njih dvoje uvijek ostati zajedno. Tu i tamo donosio joj poklone — svilene čarape, kutiju s puderom — ništa skupocjeno. Ali ju je vodio u dobre restorane i u kino, a poslije u kavanu. Jednom, kad je zasoptala videći kako čuven filmski glumac sjeda samo dva stola dalje od njihova, Müller pogleda onamo, i njih se dvojica pozdraviše, a ona još više zinu.

I Mülleru se Margot sve više sviđala, i često je znao, spreman već da iziđe, odjednom baciti šešir u kut (slučajno je, po firmi ispisanom na unutarnjoj strani, otkrila da je bio u New Yorku) i ostati. Sve je to potrajalo točno mjesec dana. A onda je jednog jutra ustao ranije negoli inače i rekao da mora otići. Upitala ga je koliko će izbivati, odlazi li na dugo vremena. Pogledao ju je, a potom se u purpurnoj pidžami ušetao gore-dolje po sobi, i trljao ruke kao da ih pere.

— Zauvijek, čini mi se — reče nenadano.

I poče se odijevati ne gledajući je.

Mislila je da se možda šali. Nogom je odgurnula pokrivač, bijaše vruće u sobi. Okrenula je lice zidu.

— Šteta što nemam tvoju fotografiju — opet će on, obuvajući cipele.

Zatim ga je čula kako puni i zatvara kovčežić s kojekakvim sitnim stvarima što ih bijaše donio u stan. Nakon nekoliko minuta reče joj:

— Nemoj se micati ni osvrtni!

Nije se maknula. Što li samo radi? Trgla je golim ramenom.

— Nemoj se micati! — ponovi on.

Nekoliko je trenutaka trajala tišina, izuzevši lako šuštanje koje joj nekako bijaše poznato.

— Sad se možeš okrenuti — reče joj.

Ali je Margot ležala ne mičući se. On joj priđe, poljubi joj uho te brzo iziđe. Poljubac joj je još trenutak u uhu zvonio.

Cio je dan proležala u postelji. Nije se vratio nikad više.

Sljedećeg je jutro dobila brzozav iz Bremena: »Stan plaćen do srpnja, zbogom, slatki vražiću.«

»Nebesa, što ću bez njega?« protisnu Margot, glasno.

Skočila je do prozora i širom ga otvorila, u nakani da se baci u

dubinu. Ali u taj hip dojuriše crveno-žuta vatrogasna kola, pišteći, i stadoše pred kućom sučelice. Sjatilo se mnoštvo svijeta, oblaci dima kuljali s najvišeg prozora, a crne krpe izgorjela papira plovile na vjetru. Toliko joj je pažnju obuzeo požar da je zaboravila svoju namjeru.

Samo joj je malo novca ostalo. U nevolji je otišla u jedan plesni lokal, kao što na filmu čine ostavljene djevojke. Osloviše je dvojica gospode — dva Japanca — i pošto je s njima popila više konjaka nego što je bilo dobro za nju, pristala je da provede noć s njima. Ujutro je zatražila dvjesta maraka. Japanska gospoda dadoše joj tri i pol u sitnu te je otjeraše. Odlučila je da ubuduće bude opreznija.

Jedne večeri u pivnici nekakav joj star debeljko, s nosom kao prezrela kruška, stavi naboranu ruku na svilenom koljenu i reče čeznutljivo:

— Drago mi je, Dora, što te opet vidim. Sjećaš li se još naše lanjske šale?

Nasmijala se i odgovorila mu da se zabunio. Stari je s uzdahom upita što želi piti. Potom je poveze kući. U tami kola vladao se tako životinjski da je iskočila. Krenuo je za njom i molio, gotovo u suzama, da se opet sastanu. Dala mu je broj svoga telefona. Kad je platio njezinu sobu do studenoga i dao joj dovoljno novaca da može kupiti krzneni ogrtač, dopustila mu je da provede noć s njome. Bio je ugodan drug u postelji: čim bi prestao hriпати, već bi utonuo u dubok san. Onda jednom nije došao na sastanak, a kad ga je potražila u uredu, rekoše joj da je umro.

Prodala je krzno, novac je dotekao do proljeća. Dva dana prije te prodaje bijaše je ponijela neodoljiva želja da se u svome sjaju pokaže roditeljima, i zato se u taksiju provezla ispred kuće. Bila je subota, njezina je majka upravo sjajila kvaku na kućnim vratima. Kad je majka ugledala kćer, ruke joj samo klonuše.

— Ah, ah! — protisnu, ganuta.

Margot se tiho smiješila i opet ušla u auto; na stražnje staklo mogla je vidjeti kako je iz kuće istrčao njezin brat: viknuo je nešto za njom i stisnuo šaku.

Uzela je jeftiniju sobu. Napol odjevena, bez cipela na malim nogama, sjedila je na uglu postelje u sve gušćoj tami i neprestano pušila. Gazdarica, suosjećajno čeljade, ponekad zapodijevala s njom prijateljski razgovor, i tako joj jednog dana pripovjedi kako jedan njezin rođak ima malen kino što dobro ide. Ta zima kao da bijaše

hladnija nego što su zime inače. Margot se ogledavala za čim što bi mogla založiti: možda taj zalaz sunca.

»Što ću dalje?« kazivaše u sebi.

Jednoga hladnog modrog jutra, kad je u njoj malko porasla hrabrost, napadno je dotjerala lice i otišla u sjedište filmskog poduzeća što je nosilo ime puno obećanja; uspjela je da joj ondje odrede dan u koji će moći razgovarati s menadžerom u njegovu uredu. Pokazalo se da je to postariji čovjek s crnim povezom preko desnog oka i s prodornim sjajem u lijevome. Margot ga je uvjeravala kako je već prije glumila na filmu, i to vrlo uspješno.

— U kojem filmu? — upita menadžer, dobrodušno gledajući u njezino uzbuđeno lice.

Hrabro je spomenula jednu firmu, jedan film. Čovjek je šutio. Zatim zaklopi lijevo oko (bilo bi to kao da je namignuo kad bi se drugo moglo vidjeti) i reče:

— Sreća vaša što ste se namjerali na me. Drugi na mome mjestu možda bi došao u napast zbog vaše... eh... mladosti i obećao vam brda i doline, da, i vi biste i umrli a da nikad ne biste postali srebrna vila iz bajki — barem ne ovakvih bajki kakvima se mi ovdje bavimo. Kao što vidite, ja više nisam mlad, a ono što u životu još nisam vidio, i nije vrijedno da se vidi. Moja kći, mislim, starija je od vas. I zato ću vam nešto reći, drago dijete. Vi nikad niste bili glumica, i sva je prilika da nikad i nećete biti. Idite kući, promislite o svemu, razgovarajte s roditeljima, ako još s vama razgovaraju, a sumnjam u to...

Margot rukavicom lupi po uglu pisaćeg stola, ustade i prkosno iziđe, lica iskrivljena od bijesa.

Drugo poduzeće imalo je poslovnicu u istoj zgradi, ali ondje ju nisu primili ni na razgovor. Gnjevna krenu kući. Gazdarica joj skuha dva jaja; tapšala je Margot po ramenima dok je ona jela ljutito ali pohlepno. Zatim dobra žena donese nešto konjaka i dvije čašice, natoči drhtavom rukom, pažljivo začepi bocu te je odnese.

— Za vašu sreću! — nazdravi i sjede opet za klimavi stol. — Sve će biti dobro, drago dijete. Sutra ću ja potražiti nećaka, razgovarat ću s njim o vama.

Razgovor je urodio plodom, i Margot se u početku radovala novom poslu, iako je, dakako, bilo ponizujuće *tako* početi filmsku karijeru.

Nakon tri dana osjećala se kao da čitava života i nije radila

ništa drugo nego posjetitelje kina razvodila na njihova mjesta.

Petkom se mijenjao program, i to ju je bodrilo, radovala se toj promjeni. Stajala je u tami, naslonjena na zid, i gledala Gretu Garbo. Ali se nakon nekog vremena zasitila. Prošao je još jedan tjedan. Jedan je posjetitelj oklijevao izlazeći i gledao ju s izrazom plahosti i bespomoćnosti. Nakon dvije-tri večeri došao je opet. Bio je izvrsno odjeven, a plave mu oči gladno gledale u nju.

»Posve je pristojan izgledom, iako prilično dosadan«, rekla je Margot u sebi.

Zatim, kad se pojavio četvrti ili peti put — a očito ne radi filma, jer film bijaše isti — osjetila je ugodno uzbuđenje.

Ali kako je plašljiv taj čovjek! Kad je jedne večeri išla kući, opazila ga je na drugoj strani ulice. Polako je išla dalje, ne osvrćući se, ali s očnim kutovima okrenutim unazad baš kao zečja uha: očekivala je da će je slijediti. Ali nije — naprosto je nestao.

Kad je ponovno došao u *Argus*, bio je blijed, na licu mu nešto bolesno, sav mu izgled neobičan, zanimljiv. Nakon posla Margot je odlepršala na ulicu, zastala, otvorila kišobran. Opet je stajao na suprotnom pločniku; ona mirno krenu prijeko, k njemu. Ali kad je vidio da mu se, približava, krenuo je odande.

Osjećao se glupo, bolesno. Znao je da je ona za njim, i bojao se pobržati, da je ne izgubi; ali se bojao i usporiti korak, da ga ne pretekne. Na sljedećem prekižju ulica morao je stati, kola pred njim prolazila jedna za drugima. Tu ga je prestigla i gotovo dospjela pod trokolicu, tako te je brže skočila natrag i sudarila se s njim. Uhvatio je njezin nježni lakat, i tako zajedno prijedoš preko ulice.

»Sad je počelo«, pomisli Albin, nespretno usklađujući korak s njezinim. Još nikad nije koracao pokraj tako male žene.

— Potpuno ste mokri — reče joj i nasmiješi se.

Uze joj iz ruke kišobran; ona se pripri uza nj. Bojao se trenutak da će mu srce prsnuti, ali onda dođe divno olakšanje, bijaše mu kao da je našao melodiju svog zanosa, onoga kišnog zanosa što je bubnjao nad njim po napetoj svili. Riječi mu se oslobodiše, te je uživao u njihovoj obnovljenoj lakoći.

Prestala je kiša, ali su i dalje išli pod kišobranom. Kad su stali pred njezinim kućnim vratima, zatvorio je mokri, sjajni i lijepi predmet te joj ga vratio.

— Nemojte još otići — molio je (držeci jednu ruku u džepu i pokušavajući da palcem skine vjenčani prsten). — Nemojte —

ponovi (skinuo je prsten).

— Kasno je — reče ona — tetka će se ljutiti.

Za ručni zglob privuče je k sebi i silom bojažljivca pokuša je poljubiti, ali se ona prignu, i tako njegove usne dotakoše samo njezinu kapu od baršuna.

— Pustite me da odem — promrmljala je, pognute glave.—
Znate da ne smijete tako.

— Nemojte otići — on će gotovo povikom. — Nemam nikog na svijetu, samo vas.

— Ne mogu, ne mogu — ona i okrećući ključ u bravi uprije malim ramenom u velika vrata.

— Sutra ću vas opet čekati — reče Albin.

Nasmiješila mu se kroz okno na vratima i potom otrčala kroz tamnu vežu na stražnje dvorište.

Duboko je udahnuo, potražio rupčić, obrisao nos, brižljivo zakopčao puceta na ogrtaču, pa opet otkopčao; razabrao je kako mu je ruka lako našla i brzo natakla prsten, koji još bijaše topao.

Kod kuće se nije ništa promijenilo; činilo mu se to čudnim. Elisabeth, Irma, Paul — oni pripadahu drugom vremenu, oko njih mir i jasnoća kao na pozadini u ranih talijanskih majstora. Poslije čitava dana u radu, u uredu, Paul je volio da provede mirnu večer u sestrinu domu. Gajio je veliko poštovanje prema Albinu, poštovao njegovu učenost, njegov ukus, sve ono lijepo čime se okruživao — zeleni, kao špinat zeleni gobelin u blagovaonici, prizor iz lova u šumi.

Kad je Albin otvorio vrata svoga stana, načas osjeti kao nekakvu klonulost u dnu želuca, pri pomisli da će već za koji tren vidjeti ženu: hoće li mu na licu pročitati njegovu nevjernost? Jer ta šetnja na kiši doista bijaše prijevara, a sve ono prije bijahu samo misli i snovi. Možda su, po nesreći, njegovi postupci viđeni i o njima prenesen glas? Možda on još miriše po jeftinu, slatkastu parfemu što ga ona upotrebljava?

Ušavši u hol, smisli u duhu priču kojom bi se mogao poslužiti: priču o mladoj umjetnici, o njezinu siromaštvu i nadarenosti, te kako je kušao da joj pomogne. Ali se ništa nije promijenilo, ni bijela vrata u dnu za kojima spava njegova kći, ni šurjakov široki ogrtač što visi na vješalici (posebnoj vješalici presvučenoj crvenom svilom) mirno i dostojanstveno kao uvijek.

Stupio je u dnevnu sobu. Tu bijahu oni — Elisabeth u kućnoj haljini od tvida, s kockama, Paul s neizbježnom cigarom, i jedna postarija znanica, barunska udova koja je uništena inflacijom te sada vodi malu trgovinu sagovima i slikama... Svejedno je o čemu razgovaraju: ritam svakodnevnog života tako je umirujući da ga načas preplavljuje radost: nije dakle otkriven.

Kasnije, kad je ležao pokraj žene u spavaćoj sobi, prigrušeno osvijetljenoj i namještenoj u mirnim potezima — u ogledalu se, kao i uvijek, odražavao dio radijatora (imali su centralno grijanje, radijator obojen bijelom bojom) — Albin je razmišljao o svojoj dvojnoj naravi i čudio se: njegova ljubav prema Elisabeth čvrsta je i neumjerena, a u isto vrijeme u duhu mu gori misao da će možda još sutra — da, sasvim pouzdano, sutra...

Ali se pokazalo da nije tako lako. Na sljedećem sastanku

Margot je spretno spriječila da joj se približi — i nije bilo ni najmanje izgleda da je odvede u kakav hotel. Nije mu mnogo rekla o sebi — samo da je siroče, kći jednog slikara (zanimljiv slučaj, doista); i da živi kod tetke; da joj je prilično teško, ali kani ostaviti svoj naporni posao.

Albin joj se predstavio pod brzo smišljenim imenom Schiffermüller, a Margot gorko pomisli: »I opet jedan Müller«, a potom nadoveza u sebi: »Oh, lažeš, dakako.«

Ožujak zategao kišovit. Te noćne šetnje pod kišobranom mučile su Albina, te on doskora predloži da idu u kavanu. Odabrao je neugledan, malen lokal gdje bijaše siguran da neće naići ni na kakve znance.

Imao je običaj da sjedajući za stol odmah izvadi kutiju s cigaretama i upaljač. Margot je na kutiji uočila njegove inicijale. Nije ništa rekla, ali ga malo poslije zamoli da donese telefonski imenik. Dok je laganim, nespretnim korakom išao prema kabini, ona brzo sa stolice dohvati njegov šešir i prijeđe očima po podstavi: ondje se nalazilo njegovo ime (bijaše ga stavio onamo da na sastancima preduhitri rastresene umjetnike).

Vratio se s knjigom držeći je kao bibliju i blago se smiješeći. Dok je on gledao u njezine oborene, duge trepavice, Margot je pogledom letjela i našla Albinovu adresu i telefonski broj. Zatim je mirno zaklopila otcani plavi svezak.

— Odloži ogrtač — reče joj Albin.

Ne trudeći se da ustane, počela se izvlačiti iz rukava: naklonila je lijepi vrat i pomakla naprijed najprije desno a potom lijevo rame. Dok joj je pomagao, Albin nosnicama uhvati miris ljubica i vidje kako joj se pokreću lopatice i žućkasta koža među njima nabire i opet izravna. Skinula je zatim šešir, pogledala se u džepno zrcalo, ovlažila kažiprst i namjestila crne šiške na sljepoočicama.

Albin sjede kraj nje. Neprestano je gledao u njezino lice na kojem sve bijaše dražesno — užareni obrazi, usne što su sjale od *cherryja*, djetinja svečanost dugih očiju, smeđih kao lješnjak, i malu meku pjegu u njeznom pregibu pod lijevim okom.

»Kad bih znao da bi me objesili zbog toga«, pomisli on, »ipak bih je gledao.«

Čak je i njezin vulgarni berlinski žargon samo uvećavao draž njezina promuklog glasa i krupnih bijelih zuba. Kad se smijala, napal je sklappala oči, i jamice bi joj zaigrale na obrazima. Nespretno

je potražio njezinu malu ruku, ali ju je ona brzo povukla.

— Tjeraš me da poludim — reče on.

Margot ga potapša po manšeti:

— Budi dobar.

Ujutro mu prva misao bijaše: »Ovako ne može dalje, moram joj unajmiti sobu. K vragu tetka! Bit ćemo sami, posve sami. Ljubavni udžbenik za početnike. Oh, čemu ću je sve učiti. Tako mlada, tako čista, tako uzbuđuje...«

— Spavaš li? — tiho upita Elisabeth.

On savršeno zijevnu, otvori oči. Elisabeth je sjedila u blijedomodroj spavaćici, na rubu dvostruke postelje, i pregledavala poštu.

— Ima li što zanimljivo? — upita Albin.

U tupu divljenju gledao je u njezino bijelo rame.

— Ah, opet traži novaca. Piše da mu je bolesna žena i punica i da su se ljudi urotili protiv njega. Veli da ne može smoći ni za boje. Mislim da mu moramo pomoći.

— Jasno — pritvrdi Albin.

U duhu je već stvorio neobičnu, živu sliku Margotina mrtvog oca: i on je, nema sumnje, bio siromašan, mrzovoljan i ne baš nadaren umjetnik s kojim je život postupao nesmiljeno.

— Evo, i poziv Umjetničkog kluba. Ići ćemo ovaj put. A evo i pisma iz Amerike.

— Pročitaj mi ga — zamoli on.

»Vrlo poštovani gospodine! Bojim se da vam nemam ništa osobito javiti, nikakvih posebnih novosti, ali bih ponešto dodao svome posljednjem dugom pismu, na koje mi, uzgred rečeno, još niste odgovorili. Kako ću na jesen po svojoj prilici doći...«

U taj tren zazvoni telefon na noćnom stoliću.

— Uh... uh... — protisnu Elisabeth kroza zube i naže se nad aparat.

Albin je, odsutan duhom, pratio kretnje njezinih dugih, finih prstiju dok su hvatali slušalicu, a onda je čuo tanak glas što je pištao na drugom kraju žice — glasić kao da govori duh.

— Oh, dobro jutro — uzviknu Elisabeth, a istodobno mužu pokaza stanovitu grimasu, pouzdan znak da to govori barunica, a ta nije govorila ni malo ni kratko.

On nato segnu rukom za pismom iz Amerike i pogleda datum

na njemu. Smiješno kako još nije odgovorio na prošli list.

Irma uđe da pozdravi roditelje, kao što je običavala svakog jutra. Bez riječi poljubi oca pa majku, koja je zatvorenih očiju slušala priču na telefonu i kadikad gundala odobravajući u nepravni čas i hineći čuđenje.

— Budi danas dobra djevojčica — šapnu Albin kćeri.

Irma se nasmiješi i pokaza šaku punu staklenih kuglica.

Nije bila lijepa; čelo joj, blijedo i neravno, prekriveno pjegama; trepavice previše svijetle, nos predug za njezino lice.

— Da, svakako — na kraju će Elisabeth, i s uzdahom olakšanja odložiti slušalicu.

Albin uze da dočita pismo. Elisabeth je držala kćerku za ručne zglavke i pripovijedala joj nešto šaljivo, smijala se i ljubila ju, i poslije svake rečenice blagom kretnjom privlačila ju k sebi. Irma se smiješila i prenavljala, i strugala cipelom po podu.

Opet zazvrja telefon. Sada Albin dohvati slušalicu.

— Dobro jutro, dragi Albine — javi se nekakav ženski glas.

— Tko... — počne Albin, i odjednom ga obuze mračan osjećaj kao da se spušta vrlo brzim liftom.

— Nije bilo baš lijepo od vas što ste naveli lažno ime — nastavi onaj glas — ali vam opraštam. Htjela bih vam samo reći...

— Krivo spojeno — promuklo će Albin te bučno vratiti slušalicu.

U isti je tren protrunuo pri pomisli da je Elisabeth mogla štogod čuti, kao što je i on čuo baruničin tanki glas.

— Tko je to bio? — upita Elisabeth. — Zašto si tako pocrvenio?

— Glupost! Irma, dijete, prestani, nemoj tako skakati naokolo! Baš glupo. Ovo je već deseti krivi spoj u dva dana. Piše da će po svoj prilici ovamo, potkraj godine. Bit će mi drago da ga vidim.

— Tko to piše?

— Za ime Božje! Nikad ne pratiš što se govori. Pa taj čovjek iz Amerike! Rex!

— Kakav Rex? — upita Elisabeth, kao da prvi put čuje to ime.

5

Sastanak im tu večer bijaše buran. Albin je cio dan ostao doma, jer je strahovao da bi ona mogla ponovno nazvati. Kad se pojavila iz *Argusa*, on je odmah pozdravi riječima:

— Čuj, dijete, zabranjujem ti da me nazivaš. To ne želim. A što ti nisam kazao svoje ime, imao sam svojih razloga.

— Oh, u redu, onda smo gotovi — Margot će blago, i to rekavši krenu.

On ostade gledajući za njom, bespomoćan.

Kakav li je magarac bio! Trebao je šutjeti: ona bi naposljetku smatrala da je pogriješila. Albin je dostiže i pođe pokraj nje.

— Oprosti, Margot — reče — nemoj se ljutiti. Ne mogu živjeti bez tebe. Čuj, promislio sam o svemu. Ostavi posao. Bogat sam. Trebaš imati vlastitu sobu, svoj stan, sve što želiš...

— Ti si lažljivac, kukavica i luđak — reče Margot (sabrala je sve na njemu prilično jezgrovito). — I oženjen si, zato i kriješ taj prsten u džepu ogrtača. Oženjen, dakako. Inače ne bi bio tako grub na telefonu.

— A ako jesam? — upita on. — Onda se više ne želiš sa mnom sastajati?

— Što se to mene tiče? Varaj je, neka joj bude!

— Margot, stani! — zastenja Albin.

— Ostavi me na miru.

— Margot, čuj me. Istina je, imam obitelj, ali te molim, molim te, nemoj se rugati... Ne odlazi! — povika i pokuša je uhvatiti, zadržati, ali je promaši i uhvati njezinu otrcanu torbicu.

— Idi k vragu! — viknu ona i zalupi mu vrata pred nosom.

6

— Pogledajte mi u karte — reče Margot gazdarici, a žena dohvati iza praznih pivskih boca otrcan slog karata: uglovi im izjedeni, tako te bijahu gotovo jajolike.

— Bogat čovjek, tamnokos... brige... slavlje... dugo putovanje

...

»Valja mi razvidjeti kako živi«, mišljaše Margot, nalaktivši se na stol. »Možda naposljetku i nije bogat, pa se ne isplati natezati s njime. Ili da okušam sreću?«

Ujutro ga je, u isto vrijeme, ponovno nazvala. Elisabeth bijaše u kupaonici. Albin je govorio gotovo šapćući, jedno mu oko neprestano na vratima. Premda bolestan od straha, bio je ludo sretan što mu je, eto, oprostila.

— Draga moja — mrmljao je — draga.

— Kaži: kada ti ženica neće biti doma? — pitala je u smijehu.

— Bojim se da ne znam — odgovori on, a hladni ga srsi probiše. — A zašto pitaš?

— Skoknula bih načas k tebi.

Šutio je. Negdje se otvorila vrata.

— Ne mogu govoriti dalje.

— Kad bih došla k tebi, možda bih te poljubila.

— Danas, ne znam. Ne — zamuca — ne vjerujem da je danas moguće. Ako naglo prekinem, nemoj se čuditi. Vidjet ćemo se večeras, pa ćemo onda...

Odložio je slušalicu i neko vrijeme sjedio nepokretno, osluškujući kako mu srce udara.

»Zaista sam kukavica«, pomisli. »Pa ona će sigurno još pol sata prtlati u kupaonici.«

— Imam malu molbu — reče on Margoti kad se nađoše. — Uzmimo taksi.

— Otvoreni — dočeka Margot.

— Ne, to je previše opasno. Obećavam da ću biti pristojan — nadoveza, zaljubljeno gledajući u djetinje lice, tako blijedo na svjetlosti ulične svjetiljke.

— Čuj — počeo on kad su sjedili u taksiju. — Prvo, nisam ljut na te, dakako, što si me zvala, ali te molim, i preklinjem, nemoj to

više činiti, dušice, nemoj, zlato moje.

»Ovo je već bolje«, pomisli Margot.

— Drugo, reci mi kako si došla do mog imena?

Margot slaga, sasvim nepotrebno; reče mu kako ih je neka žena, njezina znanica, vidjela na ulici zajedno, a poznaje i njega.

— Tko je to bio? — upita Albin, prestrašen.

— Oh, samo jedna žena što poslužuje. Mislim da je jedna njezina sestra nekoć radila u vas, kao kuharica ili sobarica.

Albin je beznadno naprezao pamćenje.

— Za svaki slučaj rekla sam joj da se prevarila. Pametna sam ja djevojka.

Tama u taksiju klizila i promicala kako su četvrtine, polovine ili cijeli četverokuti pepeljasta svjetla prolazili onuda od prozora do prozora. Margot je sjedila sasvim uza nj, tako da je čutio životinjsku toplinu njezina tijela, punu milja.

»Umrijet ću ili glavu izgubiti ako je ne mognem imati«, mišljaše Albin.

— A treće — kaza glasno — nađi sebi stan, recimo, dvije ili tri sobe i kuhinju, uz uvjet da te mogu tu i tamo posjetiti.

— Albine, zar si već zaboravio što sam ti jutros predložila?

— To je previše opasno — uzdahnu Albin. — Vidiš... Sutra, na primjer, bit ću sam od četiri do šest, ali nikad ne znaš što se može dogoditi...

I predoči sebi kako mu se žena vraća s kakva razloga, da uzme štogod što je zaboravila.

— Ali sam ti rekla da ću te poljubiti — blago će Margot. — A osim toga, znaš da na svijetu nema stvari koja se ne bi mogla nekako objasniti i urediti.

I tako sutradan, kad je Elisabeth s Irmom otišla nekamo u posjet, na čaj, on Friedu, kućnu djevojku (na svu sreću, kuharica je imala dan izlaska), posla s lijepim, dugim nalogom da nekoliko knjiga odnese kilometre daleko.

Ostao je sam. Sat mu je stao prije koju minutu, ali je ura u blagovaonici išla točno, a osim toga, mogao je, nagnuvši se kroz prozor, pogledati i na sat na crkvi.

Četiri i četvrt. Divan vjetrovit dan, travanj upolovio. Na suncem obasjanu zidu kuće preko puta brza sjena što je povlači dim promiče pobočno od sjene što je baca dimnjak. Asfalt se suši u velikim mrljama nakon kratkotrajna pljuska, još se vidi mokrina u

obliku grotesknih crnih kostura, protežu se, kao da ih je tko naslikao, svom širinom ulice.

Četiri i pol. Mogla bi doći svakog trenutka.

Kad god je mislio na Margot, na njezin vitki i nježni djetinji lik, na njezinu svilenu kožu, na dodir onih sitnih, slabo njegovanih ruku, osjetio bi kako žudnja u njemu buja, žudnja gotovo bolna. Sad ga je ispunjala misao na obećani poljubac i toliko ga je uzbuđivala te mu se činilo da zanos već i ne može biti veći.

Pa ipak! U kabinetu s ogledalima, u dnu njegovih predodžbi, nazirala se bjelina njezina tijela, upravo oblici što su ih studenti slikarstva crtali tako savjesno a ipak tako loše. Ali o tim tupim satima u studiju nije Albin ni slutio, premda je, neobičnim potezom sudbine, i ne hoteci već vidio nage oblike njezina tijela: obiteljski liječnik, stari Lampert, pokazao mu je nekoliko crteža ugljenom što ih je prije dvije godine nacrtao njegov sin, a među njima bijaše i jedan što prikazuje djevojku s kratkom kosom kako pada se podvijenih nogu sjedi na sagu, podnimljujući se ukočenom rukom, tako te joj rame dodiruje obraz.

»Ne, više mi se sviđa grbavac«, rekao je tada, pošto je okrenuo drugi list, na kojem bijaše nacrtan bradat bogalj. »Zaista je velika šteta što je momak ostavio umjetnost«, dodao je, zatvarajući mapu.

Deset minuta do pet. Zakasnila je već dvadeset minuta.

»Čekat ću do pet, a onda izlazim«, progundā.

Odjednom je ugleda. Prelazila je preko ulice. Bez ogrtača i šešira. Kao da stanuje odmah za uglom.

»Još ima vremena da otrčim dolje i kažem joj da je sada kasno«, ali umjesto da tako učini, Albin je na vršcima prstiju, bez daha, otišao u predsoblje, a kad je čuo dječje tapkanje njezinih stopa uza stube, nečujno je otvorio vrata.

Margot, u kratkoj crvenoj haljini bez rukava, smiješila se ogledalu, a onda se okrenula na peti, poravnavajući kosu na zatiljkuu.

— O, lijepo živiš ovdje — reče, a sjajne joj oči prijeđoše hol, obuhvativši pogledom velike, skupocjene slike, porculansku vazuu kutu i žučkasti kreton što umjesto papirnih tapeta pokri vaše zidove. — Ovuda? — upita i otvori jedna vrata. — Oh! — protisnu, zadivljena.

On je drhtavom rukom obujmi oko struka: s njome je gledao gore u kristalni svijećnjak kao da je i sam stranac u kući. Ali je sve

vidio kao kroz izmaglicu što lebdi oko njega. Ona je ukrstila noge i blago se njihala, dok je, tako stojeći, puštala da joj pogled tumara naokolo.

— Ti si doista bogat — reče kad su ušli u pokrajnju sobu. — Nebesa, kakvih li sagova!

Toliko ju je zanio ormar u blagovaonici da je Albin stigao krišom opipati joj rebra i topao mekan mišić nad njima.

— Hajdemo dalje — žustro će ona.

U jednom ogledalu sa strane on vidje blijeda, ozbiljna gospodina kako ide pokraj učenice odjevene u nedjeljno ruho. Oprezno pogladi njezinu glatku nadlakticu, i ogledalo se zamuti.

— Hajde — reče Margot.

Htio je da se vrate u radnu sobu. Ako mu žena dođe prije nego što je očekuje, bit će tu lako: mlada umjetnica traži pomoć.

— A što je ondje? — upita Margot.

— Dječja soba. Sada si sve vidjela.

— Pusti me — izvi se ona, pokrenuvši leđima.

On duboko uzdahnu.

— To je dječja soba, ljubavi. Samo dječja soba. Nema se tu što vidjeti.

Ona ipak uđe. Njega odjednom ponese neobična želja da joj vikne: »Molim te, ne diraj ništa!« ali je ona u ruci već držala crvena slona od baršuna. On joj ga uze i baci u kut. Margot se smijala.

— O, lijepo je tvojoj maloj ovdje — reče i krenu da otvori slijedeća vrata.

— Dosta je, Margot — molio je Albin — udaljit ćemo se previše od predsoblja, pa nećemo čuti ulazna vrata. Opasno je.

Ali se ona, otrže kao neodgojeno dijete i kroz hodnik umaknu u ložnicu. Ondje sjede pred ogledalo (ogledala su imala mnogo posla taj dan), i tu je u ruci okretala srebrom optočenu četku i mirisala bocu začepljenu srebrnim čepom.

— Nemoj! — viknu Albin.

Ona spretno zakrenu pokraj njega, otrča prema dvostrukoj postelji i sjede na rub. Poravnala je čarapu kao što djeca rade, zategla je visoko, coknula podvezicom i pokazala mu vršak jezika.

»... i onda ću se ubiti«, pomisli Albin, odjednom izgubivši glavu.

I zatetura prema njoj, raširenih ruku, ali ona, veselo cvrkućući, skoči i kliznu pored njega, i umaknu iz sobe. On kasno poteče za

njom. Margot zatvori vrata i, sopćući u smijehu, zavrnu ključem.
(Oh, kako je ona jadna, debela žena onda udarala, lupala i vikala!)

— Margot, otvori! — blago će Albin.

Čuo je njezine korake, kaskaju, udaljuju se.

— Otvori! — ponovi glasnije.

Tišina.

»Mala vještica«, pomisli. »Kakve li glupe situacije!«

Zapao je u strah. Gorio. Ne bijaše navikao juriti po sobama.

Bio je u agoniji prevarene želje. Je li zaista otišla? Ne, netko hoda po stanu. Pokušao je otvoriti ključevima što ih je imao u džepu; zatim je izgubio strpljenje i snažno zadrmao vratima.

— Otvaraj, odmah! Čuješ li?

Koraci se primakli. Nije bila Margot.

— Halo, što je? — upita neočekivan glas, Paulov! — Zar si zaključan? Da otključam?

Vrata se otvoriše. Paul zinuo, zbunjen.

— Što je? Što se dogodilo, stari? — ponavljao Paul i pogled upiljio u četku za kosu što je ležala na podu.

— Ah, smiješne li stvari... Odmah ću ti reći... Ali da najprije gutnemo štogod.

— Vraški si me uplašio — reče Paul. — Nisam mogao dokučiti što se dogodilo. Sreća što sam došao. Elisabeth mi reče da će biti doma oko šest. Sreća što sam došao ranije. Tko te zaključao? Nije sluškinja valjda poludjela?

Albin stajao okrenut mu leđima, prtljao oko konjaka.

— Nisi nikog sreo na stubama? — upita, nastojeći govoriti jasno.

— Došao sam liftom — odgovori Paul.

»Spašen«, pomisli Albin. Duh mu oživje. (Ali kakve li opasne gluposti zaboraviti da i Paul ima ključ od stana!)

— Ne bi vjerovao — reče i srknu iz čašice — upao provalnik ovamo. Nemoj reći Elisabethi, dakako. Mislio je, valjda, da nema nikoga. Odjednom čuh nešto neobično oko ulaznih vrata. Izadoh iz radne sobe da vidim kakvo je to škljocanje, kadli nekakav čovjek šmugnu u spavaonicu. Krenuh za njim u nakani da ga zgrabim, ali on naglo skoči nazad te me zaključa. Baš šteta što je umaknuo.

Mislio sam da si ga vidio.

— Pa ti se šališ — zabezegnuto će Paul.

— Nikako. Bio sam u radnoj sobi i čuo škljocanje na ulaznim

vratima. Izišao sam da vidim i...

— Možda je štogod ukrao, da pogledamo. A moramo i policiju obavijestiti.

— Nije imao vremena krasti — reče Albin. — Sve se dogodilo učas. Otjerao sam ga.

— Kako je izgledao?

— Ah, naprosto čovjek s kapom. Pokrupan i vrlo jak.

— Strašno! Mogao te raniti! Hajdemo pogledati!

Prošli su sobama. Razgledali brave. Sve bijaše u redu. Istom na kraju traganja, kad su prolazili knjižnicom, Albina prosrsi srh nenadana straha: u kutu među dvjema policama, iza okretnog stalka, virio krajčićak jarkocrvene haljine. Po nekom čudu Paul ga nije vidio, premda je sve pomno pretraživao. U pokrajnjoj sobi nalazila se zbirka minijatura, ondje je stajao nad nagnutim staklom i buljio.

— Dosta je, Paule — Albin će promuklo. — Nema smisla da tragramo dalje. Sasvim je jasno da nije ništa uzeo.

— Sav si smeten, jadniče moj — reče Paul kad su se vratili u radnu sobu. Nego, čuj: valja ti promijeniti bravu ili uvijek potegnuti zasun na vratima. A što je s policijom? Ne bih li radije...

— Šš — zasikta Albin.

Bližili se glasovi, uđe Elisabeth, za njom Irma i dadilja, i jedna Irmina mala prijateljica — debeljuškasto dijete, koje je, unatoč bojažljivu i nespretnu izgledu, znalo biti veoma bučno i neobuzdano.

Albin se osjećao kao da je sve to mora, snomorica. Margotina prisutnost u kući bijaše čudovišna, nepodnošljiva...

Vratila se i kućna pomoćnica — s knjigama — nije našla adresu. Nikakvo čudo! Mora rasla, pritiskala.

Albin predloži da tu večer idu u kazalište, ali Elisabeth kaza da je umorna. Za večerom ćulio je uši na svaki sumnjiv šušanj, sav se u uho pretvorio, tako te nije ni opazio što jede (hladna govedina s raznim povrćem). Paul je neprestano gledao naokolo, nakašljavao se ili mumljao pjevušeći.

»Samo da taj dosadni luđak«, mišljaše Albin, »ostane na svome mjestu i ne petlja se u sve naokolo.« Ali je bila i druga, strašna mogućnost: mogla bi djeca pojuriti kroza sobe. A nije se usudio otići onamo i zaključati vrata knjižnice: moglo bi to odvesti u nezamislive zaplete. Na svu sreću, Irmina je mala prijateljica brzo otišla, te su Irmu otpremili u postelju. Ali je napetost ostala.

Albinu bijaše kao da svi oni — Elisabeth, Paul, sluškinja, i on sam — samo plaze po stanu i švrljaju svuda, umjesto da se, kao što bi trebalo, drže na okupu i tako Margoti daju priliku da izmakne van — ako joj je doista takva namjera.

Naposljetku, oko jedanaest, Paul je otišao. Kao i obično, Frieda zaključa i navuče zasun i lance na vrata. Sada Margot ne može van!

— Jako sam pospan — reče Albin ženi i nestrpljivo zijevnu. A onda više nije mogao zaustaviti zijevanje.

Otišli su na počinak. U kući tišina. Elisabeth baš htjede ugasiti svjetlo.

— Samo ti mirno spavaj — reče Albin. — Ja ću još malo čitati. Nasmiješila se, sanjiva, ne zapažajući njegovu nepostojanost.

— Nemoj me probuditi kad se vratiš — progundā.

Tišina pala po kući, neprirodan mir. Bijaše kao da tišina raste — odjednom će se prekinuti i provaliti u smijeh.

Izvukao se iz postelje te u pidžami i jutarnjem ogrtaču, i u pustenim papučama, tiho krenuo hodnikom. Čudnovato: sav je strah nestao. Mora se pretočila u jak i sladak osjećaj posvemašnje slobode, svojstven grešnim snovima.

Albin raskopča ovratnik na pidžami. Sav je drhtao. »Učas, učas će biti moja«, pomisli. Polako otvori vrata knjižnice te upali svjetlo, nježno zasjenjeno.

— Margot, mala ludo — šapnu grozničavo.

Ali ono bijaše samo jarkocrven jastuk što ga je on sam onamo donio prije dva-tri dana, podmetnuo ga sebi kad je listao Nonnenmacherovu *Povijest umjetnosti* — deset svezaka, folio.

Margot je obavijestila gazdaricu da će se uskoro iseliti. Sve je divno krenulo. U stanu svog udvarača utvrdila je istinitost i omjerila čvrstoću njegova bogatstva. A ni žena mu, sudeći po fotografiji na noćnom stoliću, nije nikako onakva kakvom ju je zamišljala — nije krupna i dostojanstvena pojava s oštrim izrazom i željeznim zahvatom; naprotiv, čini se da je to mirno, blijedo čeljade koje možeš maknuti bez veće muke.

Albin joj se sviđao: bio je njegovan, elegantan gospodin što miriše po puderu i dobru duhanu. Dakako, nije mogla očekivati da se ponovi zanos njezine prve ljubavne priče. I neće ona sebi dopustiti da misli na Müllera, na njegove upale, kao kreda bijele obraze, slabo njegovanu crnu kosu i duge, spretne ruke.

Albin je mogaše umiriti, ublažiti joj groznicu — kao što trputac svojim hladnim listovima ublažava upaljeno mjesto na koži. A ima tu još nešto. Ne samo što je imućan nego i pripada svijetu koji omogućuje lak put na pozornicu i na film. Često je, za zaključanim vratima, namještala lice pred ogledalom na ormaru, navlačila sve moguće grimase, ili se pak povlačila uzmičući ispred cijevi imaginarna revolvera. I činilo joj se da umije pokazivati smijuljenje i podrugljivo smješkanje kao i svaka druga filmska glumica.

Brižno je i strpljivo tražila i naposljetku našla lijep niz soba u dobru susjedstvu. Albin je bio toliko uzbuđen nakon njezina posjeta da joj se sažalio, i nije više pravila poteškoća i nije se ustručavala da primi debeo svežanj novčanica što ga je za jedno večernje šetnje stavio u njezinu torbicu. Osim toga, pustila je da je poljubi u zaklonu jedne verande. Vatra toga poljupca još ga je grijala kad se vratio kući, vila se oko njega kao obojen svetački sjaj. Nije ga mogao u predsoblju odložiti kao svoj crni pusteni šešir, i kad je ušao u spavaonicu, pomisli da mu žena zacijelo vidi taj vijenac svjetla.

Ali Elisabethi, blagoj, tridesetpetogodišnjoj Elisabethi, nije bilo ni nakraj pameti da bi je muž mogao prevariti. Znala je da je prije braka imao kratkih pustolovina, a sjećala se kako je i sama, još kao mala djevojka, bila potajno zaljubljena u stara glumca što je posjećivao njezina oca i večere oživljavao divno oponašajući glasove sa seoskog dvorišta. Čula je i čitala da muževi i žene

neprestano varaju jedno drugo. Preljub je bio tema čavrljanja, romantičkog pjesništva, veselih pripovijesti i čuvenih opera. Ali je ona naprosto bila tvrdo uvjereni da je njezin brak nešto posebno i dragocjeno, čista veza koja se nikad ne može prekinuti.

Večeri što ih je njezin muž provodio izvan kuće — on je govorio da je s umjetnicima koji se zanimaju za njegovu filmsku ideju — nisu joj davale povoda ni za najmanju sumnju. Njegovu razdražljivost i nervozu pripisivala je vremenu, koje bijaše neobično za svibanj: čas je bilo vruće, čas opet oluja i kiša s tučom što jo bubnjala na prozorskim podbojima kao da udaraju teniske loptice.

— Ne bismo li kamo otputovali? — slučajno je predložila jednog dana. — Tirol? Rim?

— Ti hajde ako želiš — odgovori Albin. — Ja imam mnogo posla, draga.

— Ah, ne, samo sam tako spomenula — reče i s Irmom ode u zoološki vrt da vide novog slonića, koji, kako se pokazalo, jedva da je imao surlu, ali mu je zato duž cijelih leđa stršila kratka dlaka.

S Paulom bijaše drugačije. Ono sa zaključanim vratima nikako mu nije izlazilo iz glave: ispunjalo ga tjeskobom. Albin je ne samo propustio da obavijesti policiju nego se još i ljutio kad bi mu Paul to spomenuo. I zato Paul nije mogao a da ne namata misli oko toga. Naprezao je pamćenje, nastojao da se sjeti nije li ipak vidio kakva sumnjivca kad je ono ušao u kuću i krenuo prema dizalu. Imao je vrlo dobro zapažanje, kako mišljaše: u prolazu je, na priliku, vidio mačku kako je skočila i kliznula između šipki na vrtnoj ogradi; sjeća se djevojčice u crvenu kojoj je pridržao vrata; čuo je smijeh i pjesme iz vratareva stana gdje je, kao i obično, bio uključen radio. Ostaje samo jedno: provalnik je zacijelo strčao niza stube dok se on uspinjao dizalom. Ali — odakle mu ta nevoljkost, taj neugodni osjećaj?

Sestrina bračna sreća bijaše mu svetinjom. Kad je nakon nekoliko dana imao telefonski spoj s Albinom, slučajno je, dok je zet još govorio, uhvatio nekoliko riječi iz razgovora (klasičan postupak sudbine: prislušivač), i umalo što tada nije progutao palidrvce kojim je kao čačalicom trijebio zube.

— Ne pitaj me, kupi naprosto što želiš.

— Ali zar ne shvaćaš Albine... — čuo se vulgaran, hirovit ženski glas.

Paul se najezio i objesio slušalicu kao da je nehotice rukom

uhvatio zmiju.

Te večeri, dok je sjedio sa sestrom i zetom, nije mogao ni o čemu razgovarati. Samo je sjedio, zaokupljen sobom i svojim nemirom, vrpeljio se, češkao po bradi, prebacivao zdepaste noge jednu preko druge, ustajao i ponovno sjedao, vadio sat i opet pustu stvarcu vraćao u džep na prsniku. Bijaše on jedna od onih osjećajnih priroda što nedužne pocrvene kada drugi ubrljaju.

Je li moguće da taj čovjek, koga on voli i poštuje, vara Elisabethu?

»Ne, ne, to je zabuna, glupi nesporazum.«

Tako je govorio sebi kada god bi krišom pogledao Albina, koji je mirno čitao nekakvu knjigu, ovda-onda pročišćavao grlo i vrlo brižljivo razrezivao strane nožem od slonovače...

»Ne, nemoguće! Sve su mi to uvrtjela u glavu ona zaključana vrata. Riječi što sam ih čuo zacijelo su kakvo nedužno objašnjenje. Kako bi itko mogao prevariti Elisabethu?«

Ona se šćućurila u kutu divana i polako, u pojedinosti, pripovijedala zaplet iz nekog komada što ga je gledala u kazalištu. Blijede joj oči, s lakim pjegama pod njima, bijahu čestite kao što su bile u njezine majke, a nenaprahani nos sjao pun osjećaja. Paul kimao glavom, smiješio se. Što se njega tiče, mogla je govoriti i kineski, on ju nije čuo. A onda je iznenada, samo na kratak tren, uhvatio pogled Albinovih očiju, pogled preko knjige koju je Albin držao u ruci.

8

Margot je unajmila stan i zaredala nabavljati kućne potrepštine, a počela je s hladnjakom. Iako je Albin sasvim lijepo platio, i još razdragano, ipak je novac davao na vjeru, jer ne samo da nije vidio stan — nego čak nije znao ni adresu. Rekla mu je kako će biti zgodnije, i na veću radost, ako ne vidi njezin dom dok ne bude sasvim uređen.

Prošao je tjedan. Mislio je da će ga nazvati u subotu. Cio je dan stražario kraj telefona. Ali se naprava samo sjala, nijema. U ponedjeljak zaključio da ga je obmanula — nestala zauvijek.

Uvečer je došao Paul. Ti posjeti bijahu sada pakao obojici. Još gore, Elisabeth nije bila doma. Paul je sjedio u radnoj sobi, sučelice Albinu, pušio, upiljio pogled u vršak svoje cigare. U posljednje vrijeme postao i nešto tanji.

»On sve zna«, pomisli Albin, utučen. »Pa što! Muškarac je. Mora shvatiti.«

Dokaska Irma, Paulu se lice razvedri. Uze je on na krilo i protisnu smiješan sitan roktaj kad ga je ona, smještajući se, malom šakom gurnula u trbuh.

Vratila se Elisabeth sa svoje partije bridža. Večera i duga večer za njom odjednom se Albinu učinila nečim što prelazi njegove snage: smučila mu se i sama pomisao na to. Kaza da neće jesti kod kuće. Žena ga dobrodušno upita zašto to nije rekao prije.

On je imao samo jednu želju: što prije vidjeti Margot, pa kud puklo da puklo. Sudbina koja mu je toliko obećavala nema prava da ga sada prevari. Bio je tako očajan da se odlučio na vrlo smion korak. Znao je gdje je Margot dotad imala sobu, a znao je i to da je živjela kod tetke. Onamo se uputio.

Kad je prelazio preko stražnjeg dvorišta, vidje sluškinju kako kraj otvorena prozora u prizemlju namješta postelju. Raspita se u nje.

— Gospođica Peters? — ponovi ona, držeći jastuk što ga je rastresala. — Oh, mislim da se preselila. Ali najbolje da sami pogledate. Peti kat, lijevo.

Vrata mu je odškrinula neuredna, zapuštena žena, očiju podlivenih krvlju — odškrinula ih samo malo, ne vadeći lanac iz

njih — i upitala ga što želi.

— Htio bih znati novu adresu gospođice Peters, ona je prije stanovala ovdje, kod svoje tetke.

— Ah, tako? — prihvati žena, s nenadanim interesom, te otkopča lanac.

Uvela je posjetitelja u malenu dnevnu sobu, gdje je sve klimalo i štropotalo i na najmanji pokret. Na komadu voštanog platna, s okruglim, smeđim mrljama, stajao tanjur s pireom od krumpira, sol u poderanoj papirnoj vrećici i tri prazne pivske boce. Uz tajanstven smiješak žena mu ponudi da sjedne.

— Kad bih bila njezina tetka — reče žmirnuvši — možda ne bih znala njezinu adresu. Ne — nadoveza nekako jače — nema ona tetke.

»Pijana je«, pomisli Albin, umoran.

— A biste li mi — upita — mogli reći kamo je otišla?

— Kod mene je imala sobu — turobno će žena.

S gorčinom je razmišljala o Margotinoj nezahvalnosti: nezahvalnica je od nje krila i bogatog prijatelja i novu adresu, iako nije bilo baš teško nanjušiti stan.

— Što da radim? — uzdahnu Albin. — Zar mi ne možete dati nikakav savjet?

»Da, nezahvalnica, a toliko sam joj pomogla«, prela žena svoju.

Nije pravo znala čini li djevojci uslugu ili joj nanosi štetu ako kaže, ali je nervozni, plavooki gospodin izgledao tako nesretan te je protisnula dubok uzdah i rekla što je želio znati.

— I za mnom su tako dolazili, u dobra stara vremena — gundala je i klimala glavom dok je izlazio. — Da, da.

Sedam i pol. Upalila se svjetla, blagi im, narančasti sjaj ljupko treperi u blijedom sumračju. Nebo je još sasvim plavo, jedan jedini narančastoljubičast oblak plovi u daljini. Sva ta nemirna igra između svjetla i sutona stvara u Albinu vrtoglavicu.

»Još malo, i eto me u raju«, pomišlja on dok u taksiju juri ulicama što žamore.

Tri visoke topole rastle pred velikom kućom od opeka u kojoj je sada stanovala. Na vratima nova novcata mjedena pločica s njezinim imenom. Krupna žena s rukama kao hrpe sirova mesa ode da ga najavi.

»Gle, ima već kuharicu«, on će u sebi, ljubazno.

— Udite — reče kuharica kad se vratila.

On zagladi rijetku kosu te uđe.

Margot u kimonu ležala na strašnu divanu, pokrivenu strašnom, raznobojnom tkaninom; ruke joj pod glavom, a na trbuhu otvorena knjiga, s hrptom uzgor.

— Brz si — reče i tromo protegnu ruku.

— Čini se da nisi iznenađena što me vidiš — promrmlja on blago. — Pogodi kako sam našao adresu.

— Pa napisala sam ti je — uzdahnu ona te opet podiže oba lakta.

— Bilo je prilično zabavno — nastavi Albin, ne pazeći na njezine riječi, obradovan što vidi one namazane usne koje će slijedećeg trenutka... — Da, vrlo zabavno, pogotovu što si sa mnom zbijala šalu izmislivši tetku.

— A zašto si išao onamo? — upita Margot, odjednom ljutita. — Napisala sam ti svoju adresu, u gornjem desnom uglu, posve jasno.

— U gornjem desnom uglu? Posve jasno? — ponovi Albin, zbunjeno razvlačeći lice. — O čemu ti, za ime Božje, govoriš? Zaklopila je knjigu tako da je zalupnulo, i sjela.

— Pa sigurno si primio moje pismo?

— Kakvo pismo? — upita Albin, i naglo prinese ruku na usta, a oči širom otvori.

— Jutros sam ti poslala pismo — reče ona, te opet leže, gledajući ga radozvalo. — Mislila sam da ćeš ga dobiti s večernjom poštom i odmah doći u posjet.

— Pa nisi valjda! — uzviknu Albin.

— Jesam, dakako. I mogu ti točno reći što sam ti napisala: »Dragi Albine, gnjezdašce je spremno, ptičica te čeka. Samo me nemoj prejako grliti, jer ćeš svojoj maloj još više zavrtjeti glavom.« To je otprilike sve.

— Margot — zašapta on promuklo — Margot, što si učinila? Otišao sam od kuće prije nego što je pismo moglo stići. Listonoša ne dolazi prije... najmanje četvrt do osam... a sada je...

— Pa nisam ja kriva — dočeka ona. — Zaista je teško tebi ugoditi. A tako slatko pismo.

Slegnula je ramenima, uzela knjigu i okrenula mu leđa. Na desnoj strani u knjizi nalazila se fotografija Grete Garbo.

Albin se uhvati u misli: »Baš čudno: nesreća se događa, a

čovjek još zapaža sliku.«

Dvadeset do osam. Margot leži pred njim, tijelo povijeno, nepomično, gušterica.

— Razorila si... — poče on iz puna grla. Ali nije dovršio rečenicu.

Izletio je, sjurio niza stube, uskočio u taksi, i dok je sjedio na samom rubu sjedala, nagnut naprijed (dobivajući tako nekoliko centimetara), gledao je u šoferova leđa, a ta leđa bijahu beznadna. Stigao je, iskočio, platio kao što čine na filmu — naslijepo izbacivši komad novca. Kraj vrtno ograde vidje znanu suhonjavu priliku što joj koljena udaraju jedno o drugo: razgovara listonoša s malim, zdepastim vratarom.

— Ima li što za me? — upita Albin, gotovo bez daha.

— Upravo sam predao — odgovori listonoša i prijateljski se nasmiješi.

Albin pogleda gore. Prozori njegova stana sasvim osvijetljeni, svi odreda — nešto sasvim neobično. U nevjerojatnoj napetosti uđe u kuću i poče se uspinjati. Stigao je do prvog odmorišta na stubama, pa na drugo. »Daj da objasnim... Mlada umjetnica u nevolji... U glavi joj nije sve u redu... piše ljubavna pisma nepoznatima...«

Besmisao — igra bijaše završena.

Prije nego što je i došao na svoja vrata, naglo se okrenu i ponovno sjuri niza stube. Mačka prijeđe preko vrtnog puta i hitro promače kroza željezne šipke na ogradi.

Nakon deset minuta eto ga opet u sobi u koju prije bijaše ušao tako veseo. Margot je još ležala na divanu, u istom povijenom položaju — nepokretna gušterica. Knjiga još otvorena na istoj strani. Albin sjede nešto podalje od nje i poče pucketati zglobovima prstiju.

— Nemoj tako — reče Margot, ne dižući glavu.

Prestao je, ali ubrzo poče iznova.

— Onda, je li pismo stiglo?

— Ah, Margot — preuze on, i nekoliko puta pročisti grlo.

— Prekasno, prekasno — povika neobično reskim glasom.

Ustao je, prošetao gore-dolje, obrisao nos, a onda sjede na stolicu.

— Ona čita sva moja pisma — reče gledajući kroz vlažnu maglu u vrške svojih cipela i nastojeći da ih rasporedi, u drhtave šare na sagu.

— Trebao si joj zabraniti.

— Margot, ti ne razumiješ... Uvijek je bilo tako... navika, zadovoljstvo. Zametala ih je ponekad još prije nego što sam ih i pročitao. Bilo je svakakvih zabavnih pisama. Kako si to mogla učiniti? Ne mogu zamisliti što će sada. Ako je, kojim čudom, baš ovaj put... možda je bila čime zaposlena... možda... Ali ne, ne!

— Onda pripazi da se ne pokažeš kad dođe ovamo. Sama ću razgovarati s njom, u holu.

— Tko? Kada? — upita on, potmulo se prisjetivši stare pijane vještice koju je vidio davno, davno.

— Kada? Pa svakog trena, mislim. Pa ima sada moju adresu, nije li tako?

Albin još nije shvatio.

— A to ti misliš — protisnu najposlije. — Kako si glupa, Margo! Vjeruj mi, to je isključeno. Sve prije... samo to ne.

»Utoliko bolje«, pomisli Margot, i odjednom oživje — uznijela se. Kad je slala pismo, predviđala je otrcanije posljedice: on ne da ženi da vidi pismo, žena bjesni, udara nogama o pod, zapada u histeriju. Tako je pobuđena sumnja, a to olakšava put. A sada joj je, evo, sreća pomogla, i put je jednim potezom otvoren.

Pustila je da knjiga klizne na pod i smiješila se gledajući u njegovo oboreno lice što podrhtava. Vrijeme je da se prijede na djelo, mišljaše.

Margot se opruži, oćutje srh ugodnosti u vitkom tijelu, i reče, gledajući u strop:

— Hodi ovamo.

On priđe, sjede u dno divana i očajno zavrte glavom.

— Poljubi me — reče mu ona i zatvori oči. — Ja ću te utješiti.

9

Berlin-West, jutro u svibnju. Radnici u bijelim kapama čiste ulice. Tko to ostavlja stare lakirane cipele u jarku? Vrapci skakuću po bršljanu. Električna mljekarska kola na debelim gumama klize vrhnjasta. Sunce bliješti na prozoru u potkrovlju, na kosom krovu pokrivenu zelenim crijepom. Svježi zrak novog dana još se nije navikao na buku dalekog prometa: blago preuzima zvuke i pronosi ih naokolo kao nešto lomno i skupocjeno. U vrtovima ispred kuća jorgovan u cvatu. Unatoč jutarnjoj hladnoći bijeli leptiri već lepršaju tamo-amo kao u vrtu na selu. Sve to okružuje Albina dok izlazi iz kuće u kojoj je proveo noć.

Tupa nelagoda. Gladan je. Nije se obrijao ni okupao. Dodir jučerašnje košulje na koži ogorčava ga. Čuti se krajnje iscrpljenim — a nije ni čudo. Bila je to noć o kojoj je sanjao godine i godine. Kako je samo užimala lopaticama i prela kad ju je prvi put ljubio u pahuljasta leđa — da, dobio je upravo ono što je htio, a što je htio ne bijaše hladnoća nevinosti. Kao u njegovim najsmionijim maštanjima, sve bijaše dopušteno; puritanska ljubav, usiljeno suzdržavanje, bijaše u tome novom, slobodnom svijetu, nešto nepoznato.

Njezina nagost bila je tako prirodna kao da je odavno navikla trčati obalom njegovih snova. Bilo je nešto uzbudljivo vižljasto u njezinim kretnjama u postelji. A poslije je poskakivala i plesala po sobi, uvijala djevojačkim bokovima i žvakala suho pecivo što je ostalo od večere.

Usnula je sasvim lako, odjednom, kao da je stala u pol rečenicu, kad je električno svjetlo postalo žuto kao u smrtnoj ćeliji a prozor sablasno plav. Otišao je u kupaonicu, ali je ondje iz pipe mogao iscijediti samo nekoliko kapi vode obojene hrđom. Uzdahnuo je, sa dva prsta izvadio iz kade prljavu spužvu od lufe pa ju opet ispustio, pogledao sluzavi ružičasti sapun i odlučio da Margot pouči kako valja održavati čistoću. Odjenuo se cvokoćući, navukao perinu na Margot, koja je slatko spavala, poljubio joj toplu, rasutu tamnu kosu, ostavio na stolu obavijest napisanu olovkom i tiho izišao.

I dok je tako išao po blagom sunčanom sjaju, razabira da je

počelo odmjeravanje. Kad je opet ugledao kuću u kojoj je toliko vremena proveo s Elisabethom; kad je ušao u dizalo u kojem je dadilja prije osam godina, s njegovim djetetom u naručju, došla s Elisabethom, vrlo blijedom i sretnom; kad je stajao pred vratima na kojima mirno sja njegovo učeno ime — Albin bijaše gotovo spreman da se odrekne svakog ponavljanja minule noći, samo ako se čudo dogodilo. Bio je siguran da će svoje izbivanje već nekako objasniti — samo ako Elisabeth nije pročitala pismo: može reći da je, šale radi, pokušao pušiti opijum kod onog japanskog umjetnika što je jednom bio kod njih na večeri — da, moglo bi se to prihvatiti.

Ali sada treba otvoriti vrata, ući i vidjeti... Što bi htio vidjeti...? Ne bi li, možda, bilo najbolje da i ne uđe — da naprosto sve ostavi kako jest, pa da pobjegne, nestane?

Odjednom se sjetio kako se u ratu silio da se previše ne saginje kad izlazi iz zaklona.

U predsoblju je zastao, ne mičući se, osluškivao. Niotkle glasa. Inače je u taj jutarnji sat stan bio pun šumova: negdje tekla voda, dadilja glasno razgovarala s Irmom, sluškinja štropotala suđem u blagovaonici... A sada ni šušnja! U kutu Elisabethin kišobran. Pokuša tu naći malo utjehe. Dok je tako stajao, nenadano se iz hodnika pojavi Frieda, bez pregače. Pogleda u nj i reče uciviljena:

— Oh, gospodine, svi su sinoć otišli.

— Kamo? — upita Albin, ne gledajući je.

Ona mu sve ispriповjedi. Govorila je brzo i neobično glasno. I provali u plač, uzimajući njegov šešir i štap.

— Hoćete li kavu? — zajada.

Nered u spavaonici kazivao svoju priču. Ženine večernje haljine ležale na postelji. Jedna ladica komode izvučena. Mali portret njegova pokojnog punca nestao sa stola. Ugao saga zavrnut.

Albin ga nogom poravna i mirno ode u radnu sobu. Na stolu dva-tri otvorena pisma. Ah, tu je ono — kakva li dječjeg rukopisa! Pravopis nikakav, baš nikakav. I poziv na ručak od Dreyerovih! Lijepo i pažljivo. Kratko pismo od Rexa. Račun od zubara. Izvršno.

Nakon kakva dva sata pojavi se Paul. Gle, kako se nespretno obrijao. Preko debelog obraza crn flaster.

— Došao sam po stvari — reče i samo prođe.

Albin krenu za njim; zveckao je sitnim novcem u džepu od hlača i bez riječi gledao kako Paul i Frieda žurno trpaju stvari u kovčeg — žure se kao da će na vlak.

— Nemoj kišobran zaboraviti — reče Albin, duhom odsutan.
 Zatim krenu za njima, pakovanje se ponavljalo u dječjoj sobi.
 U dadiljinoj spavaonici bijaše kovčeg već spremljen — uzeše ga.
 — Paule, samo riječ — protisnu Albin i nakašljajući se prijeđe u radnu sobu.
 Paul uđe za njim i stade kraj prozora.
 — Ovo je tragedija — reče Albin.
 — Reći ću ti jedno — najposlije uzviknu Paul, gledajući kroz prozor. — Bit će velika sreća ako Elisabeth preživi šok. Ona...
 Stade. Crni mu križ na obrazu samo poigravao.
 — Ona je kao mrtva, eto kako. A ti... ti si... Zaista, ti si nitkov, pravi nitkov!
 — Nisi li ponešto grub? — dočeka Albin, nastojeći se nasmiješiti.
 — Grozno je to! — viknu Paul i prvi put pogleda zeta. — Gdje si je samo našao? Kako se ta prostitutka usuđuje da ti piše.
 — Polako, polako — preuzeo Albin i obliza usne.
 — Prelatit ću te, vrag me odnio ako te ne premlatim! — viknu Paul još jače.
 — Misli na Friedu — upozori ga Albin. — Može čuti svaku riječ.
 — Hoćeš li mi odgovoriti na jedno? — i Paul ga pokuša uhvatiti za posuvratak na kaputu, ali ga Albin uz slabašan smiješak udari po ruci.
 — Otklanjam unakrsno ispitivanje — šapnu. — Sve je ovo krajnje mučno. Zar ne možeš zamisliti da je sve strašan nesporazum? Pretpostavi...
 — Lažeš! — riknu Paul i stolicom udari u pod. — Nitkove! Upravo sam bio kod nje. Kurvica koja spada u popravni zavod. Znao sam da ćeš lagati, huljo! Kako si mogao takvo što učiniti? To nije samo porok nego je i...
 — Dosta — prekide ga Albin, jedva čujno.
 Provezao se teretnjak, stakla se na prozoru lako zatresla.
 — Oh, Albine — reče Paul neočekivano mirno, s prizvukom sjete u glasu — tko bi ikad ovo pomislio...
 Iziđe. Frieda jecala u kutu. Netko iznese kovčege. Zatim tišina.

Toga popodneva spremi Albin svoj kovčeg i odveze se u Margotin stan. Nije bilo lako privoljeti Friedu da ostane u praznom stanu. Naposljetku je pristala kad je predložio da se njezin momak, mlad, valjan policijski narednik, nastani u dadiljinoj spavaonici. Ako se tko javi na telefon, neka kaže da je Albin s obitelji neočekivano otputovao u Italiju.

Margot ga dočeka hladno. Toga jutra probudio ju je nekakav bijesan debeljko koji je tražio svoga zeta. Navalio na nju grdnje, izdijelio joj svakakva imena. Kuharica, osobito snažna žena, izgurala ga je van, Bogu hvala!

— Ovaj je stan zaista zamišljen samo za jednu osobu — rekla je vidjevši Albinov kovčeg.

— Oh, molim, molim — promrmlja on, utučen.

— A imamo mi još mnogo razgovarati. Ne kanim slušati uvrede tvoje glupe svojte — i ushoda se po sobi gore-dolje, u jutarnjoj haljini od crvene svile, snažno povlačeći dim cigarete. S onom crnom kosom što joj padaše po čelu bijaše kao ciganka.

Poslije čaja izišla je da kupi gramofon. Zašto gramofon? I upravo danas... Potpuno iscrpljen, s jakom glavoboljom, ležao Albin na divanu u jezivom salonu i mislio: »Dogodilo se nešto neizrecivo strašno, ali sam ja doista sasvim miran. Elisabethina nesvjestica potrajala je dvadeset minuta, a onda vika. Zacijelo bijaše strašno čuti. A ja sam sasvim miran. Ona mi je još žena, i ja je volim, i ubit ću se ako umre mojom krivicom. Pitam se kako su Irmu objasnili seobu u Paulov stan, i sav taj nered i strku. Bilo je užasno kako je to Frieda opisivala: I milostiva je vikala, i milostiva je vikala... Neobično, jer Elisabeth nikad prije nije podigla glas, nikad u životu.«

Sutradan, kad je Margot izišla kupiti ploče, pisao je dugo pismo. U njemu je uvjeravao svoju ženu, premda možda u preveć kitnjastu stilu, da je štuje kao i prije, unatoč ovoj lakomislenosti koja je »našu obiteljsku sreću razorila kao što luđakov nož raspори sliku«.

Plakao je, osluškiavao da ne dođe Margot, i pisao dalje, jecajući i mrmljajući. Molio je ženu za oprostjenje, ali u njegovu pismu ne bijaše ništa o tome je li spreman da se okani ljubavnice.

Odgovora nije bilo.

Zatim je razabrao: ne želi li se nasmrtno mučiti, mora iz sjećanja istrži sliku obitelji i sav se predati divljoj, gotovo bolesnoj strasti što ju je u njemu svojim dražima uzbudila lijepa Margot. Ona pak bijaše uvijek spremna uzvratiti njegova milovanja; to ju je osvježivalo, igrala se bezbrižno: liječnik joj je prije dvije godine rekao da nikad neće imati dijete, a ona je to uzela kao dar i blagoslov.

Albin ju je upućivao da se svaki dan kupa, a ne da samo pere ruke i vrat, kao što je dotad činila. Nokti su joj odsad bili uvijek čisti i premazani sjajnim crvenim lakom, na rukama i na nogama.

Neprestano je otkrivao nove draži na njoj — uzbudljive sitnice koje bi mu se na svakoj drugoj djevojci činile grubim i vulgarnim. Dječji oblici njezina tijela, pa to što nije bila stidljiva, lagano tinjanje i postupno gašenje njezinih očiju (kao što se polako gase svjetla u kazalištu), sve je to u njemu budilo mahovitost tako te je izgubio i posljednji ostatak bojažljivosti i suzdržljivosti koju je od njegovih zagrljaja tražila njegova mirna i tankočutna žena.

Gotovo i nije izlazio iz kuće, bojao se da ne susretne znanca. Nerado je, a i to samo izjutra, puštao Margot da ide u svoj poduzetni lov za čarapama i za svilenim rubljem. Čudio se kako u nje nema radoznalosti: nikad ga nije pitala o njegovu prijašnjem životu. Kadikad ju je pokušavao zainteresirati za svoju prošlost pripovijedajući joj o svome djetinjstvu, o svojoj majci, koje se sjeća sasvim bljedno, i o svome ocu, punokrvnu veleposjedniku koji je volio svoje pse i konje, svoju zob i pšenicu, i koji je umro sasvim nenadano — u sobi za biljar, gdje je neki gost pripovijedao nekakvu nepristojnu priču.

— Kakva je to priča bila? Pripovijedaj mi je — živnula je Margot, ali on priču nije znao.

Govorio joj je o svojoj ranoj ljubavi prema slikarstvu, o svojim radovima i otkrićima; pripovijedao kako se slika može restaurirati pomoću češnjaka i gnječene smole, što stari firnis pretvara u prašinu, i kako flanelna krpa ovlažena terpentinom skida zadimljenost ili pak gornju, grubu sliku što je namaljana preko stare, vrijedne, tako te se javlja prijašnja ljepota.

Margot se uglavnom zanimala samo za prodajnu vrijednost takvih slika.

Pripovijedao je i o ratu i o hladnom glibu u rovovima, a ona ga pitala zašto nije, kad je već bio bogat, pribavio sebi kakvo mjesto za

linijama.

— Što si ti bedasta i draga — rekao bi on, milujući je.

Počela se dosađivati uvečer; čeznula je za kinom, za otmjenim restoranima i za crnačkom glazbom.

— Sve ćeš imati, sve — reče joj on — samo mi se prije valja oporaviti. Imam svakojakih planova... Uskoro ćemo na more.

Ogledao se po njezinu salonu i čudio kako on, koji je ponosno kazivao da ne podnosi nikakav neukus, sada može izdržati u toj kući strave. Sve moja strast uljepšava, mišljaše.

— Lijepo smo se smjestili, je li tako, draga?

Potvrđivala je popuštajući. Znala je ona da je sve to privremeno: neprestano joj pred očima bijaše njegov luksuzni stan; ali nije bilo razloga za žurbu.

Jednog dana u srpnju, kad se Margot pješke vraćala od krojača, i kad se već primakla kući, netko je straga uhvati za lakat. Naglo se okrenula. Bio je to njezin brat Otto. Smijuljio se neugodno. Nešto podalje stajala dva njegova prijatelja — i oni se cerili.

— Drago mi je što te sretoh, sekice — reče on. — Nije baš lijepo od tebe što si zaboravila svoje.

— Pusti me — mirno će Margot, oborivši oči.

Otto se podboči rukama:

— Kako lijepo izgledaš! — reče, mjereći je od glave do pete.

— Zaista, prava mlada dama!

Margot se okrenu i pođe. Ali je on opet uhvati za lakat, tako te ju je zaboljelo, i ona protisnu blagi »Ajoj!« kao što je činila u djetinjstvu.

— Čuj me — nastavi Otto. — Ovo je treći dan što te pratim. Znam gdje stanuješ. Zato ćemo se radije malko odmaknuti.

— Pusti me — šapnu Margot i pokuša olabaviti njegove prste. Jedan prolaznik zastade, njušeći tučnjavu. Njezina kuća bijaše sasvim u blizini. Albin bi ih mogao vidjeti s prozora. Bilo bi to nezgodno.

Popustila je pod stiskom bratovih prstiju. Povede je on iza ugla; zlrado se smijuljeći i mašući rukama, krenuše za njima i ona dvojica — Kaspar i Kurt.

— Što hoćeš? — upita ona, s grštenjem gledajući u bratova masnu kapu i u cigaretu za uhom.

On glavom pokaza u stranu:

— Hajdemo onamo, u točionicu!

— Ne! — viknu Margot, a ona dvojica pridoše režeći i gurnuše je prema vratima. Obuze je strah.

U točionici nekolicina raspravljala o predstojećim izborima; buče, glasovi oštri kao da laju.

— Sjednimo ovamo u kut — reče Otto.

Sjedoše. Margot se živo, i sa stanovitim čuđenjem, sjeti kako su nekoć šetali predgrađima i zabavljali se, svi zajedno — ona, i ta dvojica osmaglih mladića. Učili su je plivati i hvatali je pod vodom za gola stegna. Kurt je na ruci imao tetovirano sidro, a na prsima zmaja. Izvalili bi se na obali i nabacivali vlažnim, baršunastomekim pijeskom. Pljeskali su je po mokrim kupaćim gaćicama čim bi legla potrbuške. Kako je sve to bilo lijepo, vesela ljudska vreva, papir razbacan svuda naokolo, i mišićavi, plavokosi Kaspar što na obali jezera trese rukama kao da mu je hladno i više: »Voda je mokra, mokra!« Za plivanja držao je usta pod vodom i trumbetao kao tuljan. A kad bi izišao, prvo bi začešljao kosu i pažljivo na glavu stavio kapu. Sjetila se njihova loptanja, i kako bi poslije legla, a oni je pokrili pijeskom tako da joj je samo lice virilo, i na vrhu bi složili križ od šljunka.

— Vidiš — reče Otto kad su na stol postavljene četiri zlatno-obrubljene čaše svijetlog piva. — Ne trebaš se stidjeti svojih zato što imaš bogata prijatelja. Naprotiv, trebaš misliti na nas.

Otpio je gutljaj, a za njim tako i njegovi prijatelji. Njih su dvojica promatrala Margot neprijateljski, prezrivo.

— Ne znaš što govoriš — s visoka će ona. — Sasvim je drugačije nego što vi mislite. Uostalom, mi smo zaručeni.

Sva trojica prasnuše u smijeh. Margot oćutje takvu odvratnost da je okrenula glavu; igrala se zatvaračem ručne torbice. Otto joj uze torbicu iz ruke, otvori je i nađe u njoj pudrijeru, ključe, džepni rupčić i tri marke i pol, koje odmah uze.

— Bit će dovoljno za pivo — reče, malko se nakloni i stavi torbicu pred nju.

Naručili su još. I Margot je ponešto otpila, sileći se: mrzila je pivo, ali nije htjela da piju njezino.

— Mogu li sada ići? — upita, zagladujući šiške blizanke na sljepočicama.

— Što? Ne voliš sjediti s bratom i s njegovim prijateljima? — dočeka Otto, hineći čuđenje. — Dobrano si se promijenila, draga moja. Ali... još nismo prešli na posao...

— Ukrao si moj novac, i sad idem.
 I opet svi zarežaše, a ona se ponovno uplaši.
 — Nema ni govora o krađi — zlobno će Otto. — To nije tvoj novac, nego si ga dobila od nekoga tko ga je iscijedio iz radničke klase. Dakle, bolje će biti da ne spominješ nikakvu krađu. Ti...
 Zastao je, a onda produžio mirnije:
 — Čuj, pribavi od svog prijatelja štogod sitniša za nas, za familiju. Dostajat će pedeset. Što veliš?
 — A ako neću?
 — Onda ćemo posegnuti za našom, slatkom osvetom — mirno će Otto. — Znamo sve o tebi. Zaručena! Dobro je.
 Margot naglo sijevnu očima i prošapta, oborivši trepavice:
 — Dobro, pribavit ću. Je li to sve? Mogu li sada ići?
 — Dobra djevojka. Ali čemu žurba? Uostalom, trebali bi se češće vidati. Kako bi bilo da odemo na izlet na jezero, eh?:
 A onda će, obraćajući se prijateljima:
 — Kako smo se nekoć lijepo provodili! Ne bi se trebala sada ovako držati, zar ne?
 Ali je Margot već ustala i svoju čašu ispraznila stojeći.
 — Onda sutra u podne, na istom uglu — reče Otto — pa ćemo se izvesti, ostati do večeri. Važi?
 — Važi — reče Margot prijazno.
 Pružila je ruku svima te izišla.
 Vratila se kući, a kad je Albin odložio novine i ustao da je pozdravi, ona zatetura kao da će pasti u nesvijest. On se doista prepao, položio ju na divan, donio joj vode.
 — Što je? Kazuj — ponavljao je i gladio joj kosu.
 — Sad ćeš me ostaviti — prostenja Margot.
 On proguta i odmah pomisli najgore: da ga je prevarila.
 »Dobro. Onda ću je ubiti«, zaključio hitro. Ali je naglas mirno ponavljao:
 — Što se dogodilo, Margot?
 — Prevarila sam te — zaplaka ona.
 »Mora umrijeti«, pomisli Albin.
 — Jako sam te prevarila, Albine. Ponajprije, moj otac nije nikakav slikar; bio je bravar, a sada je vratar. Moja majka lašti ogradu na stubištu, a brat mi je običan radnik. Imala sam teško, vrlo teško djetinjstvo. Tukli su me, mučili.
 Albin osjeti nevjerojatno olakšanje, preplavi ga sućut.

— Ne, nemoj me ljubiti. Moraš sve znati. Pobjegla sam od kuće. Zasluživala sam kao model. Iskorištavala me strašna ženitina. Onda sam imala ljubavnu priču. Bio je oženjen kao i ti, žena mu nije dala rastavu, pa sam ga ostavila, nisam mogla podnijeti da mu budem samo ljubavnica, iako sam ga ludo voljela. Onda me salijetao star bankar. Nudio mi je sav imetak, ali sam ga, dakako, odbila. Umro je, srce mu prepuklo. Onda sam uzela posao u Argusu.

— Oh, jadni moj progonjeni zečiću — mrmljao je Albin (koji je, uostalom, odavna prestao vjerovati da joj je on prvi ljubavnik).

— Zbilja me ne prezireš? — upita ona, smiješeći se kroza suze, a to ne bijaše lako, jer nije ni imala suza da bi se kroz njih pojavio smiješak. — Tako sam sretna što me ne prezireš. A sada da ti kažem najgore: moj je brat otkrio gdje stanujem, danas sam ga srela, tražio je novac, hoće me ucijenjivati, misli da ti ništa ne znaš o mojoj prošlosti. Znaš, kad sam ga vidjela i pomislila kakva je sramota imati takva brata, pa kad sam pomislila kako je moj slatki Bucko pun povjerenja i ništa ne sluti o tome, znaš, onda sam se tako postidjela, zbog njih i zbog toga što ti nisam rekla istinu...

On je diže u naručje i zanjiha; i uspavanku bi zapjevušio da je koju znao. Ona se blago smijala.

— Što da radimo? — upita on. — Bojat ću se odsad da te puštam samu. Da obavijestimo policiju?

— Ne, to ne — uzviknu Margot posebno naglašujući svaku riječ.

Albin ju je sutradan prvi put pratio od kuće. Kanila je kupiti nekoliko laganih haljina i stvari za kupanje, i mnogo kreme koja će pomoći suncu da joj potamni kožu. Solfi, kupalište na Jadranu koje je Albin odabrao za njihovo prvo zajedničko putovanje, bijaše vruće, divno mjestance. Dok su ulazili u taksi, ona vidje brata gdje stoji na drugoj strani ulice, ali ga nije pokazala Albinu.

Pokazati se s njom bilo je Albinu krajnje neugodno; nije se mogao priviknuti na svoj novi položaj. Kad su se vraćali, Otta ne bijaše. Margot zaključi, sasvim pravo, da je silno uvrijeđen i da će postupati nepromišljeno.

Dva dana prije njihova polaska sjedio je Albin za neudobnim stolom i pisao poslovno pismo, a ona u pokrajnjoj sobi slagala stvari u novi kovčeg što se sav sjao. Čuo je šuškanje svilenog papira i pjesmicu što ju je tiho pjevušila zatvorenih usta.

»Kako je sve ovo čudno«, mišljaše Albin. »Da mi je tko na Staro ljetno rekao da će mi se život tako okrenuti u malo mjeseci...«

Margot je nešto ispustila, palo joj iz ruke na pod. Načas je prestalo pjevušenje, a onda se polako nastavi.

»Prije šest mjeseci bio sam uzoran muž u svijetu u kojem nije postojala nikakva Margot. Da, sudbina je radila! Drugi mogu voditi sretan obiteljski život spojen s malim nevjernostima, a kod mene se sve odmah slomilo. Zašto? I evo me, sjedim ovdje, i čini se da mislim jasno i razborito. Ali je u zbilji pravi zemljotres, i Bog zna kako će sve krenuti...«

Odjednom zvonice. Na troja različita vrata pojuriše istodobno Albin, Margot i kuharica.

— Albine — šapnu Margot — budi oprezan: sigurna sam da je on.

— Idi u svoju sobu — odšapnu on. — Već ću ja lijepo s njim.

Otvorio je vrata. Bijaše djevojka iz kitničarske radnje. Tek što je ona otišla, zvonice ponovno zazvoni. On opet otvori. Pred njim stajao mladić gruba, glupa lica, a ipak sličan Margoti. Iste crne oči, glatka kosa, ravni nos, na vrhu malko ušiljen. Imao je na sebi nedjeljno odijelo, završetak kravate gurnut u košulju, među puceta.

— Što želite? — upita Albin.

Otto se nakašlja i reče s povjerljivom promuklosti u glasu:

— Moram s vama razgovarati o svojoj sestri. Ja sam Margotin brat.

— A zašto baš sa mnom, ako smijem pitati?

— Vi ste gospodin... — poče Otto upitno. — Gospodin...

— Schiffermüller — reče Albin.

Olaknulo mu kad je razabrao da momak ne zna njegovo pravo ime.

— Eto, gospodine Schiffermüller, slučajno sam vas vidio s mojom sestrom. Zato sam mislio da će vas zanimati ako vam... ako mi...

— Dakako, ali zašto na vratima? Izvolite ući.

Ušao je i opet se nakašljao.

— Evo što vam želim reći, gospodine Schiffermüller. Moja je sestra mlada i neiskusna. Majka nije spavala ni jednu noć otkad je naša mala Margot otišla od kuće. Njoj je istom šesnaest, znate, i nemojte joj vjerovati ako kaže da je starija. Dopustite da vam kažem, mi smo pristojni ljudi, otac mi je stari vojnik. Položaj je vrlo, vrlo neugodan. Ne znam kakva bi se tu naknada mogla učiniti...

Otto govorio uvjerljivo, tako te je gotovo i sam počeo vjerovati u svoje riječi.

— Zaista ne znam — nastavi uzbuđenije. — Zamislite, gospodine Schiffermüller, da sami imate dragu i nedužnu sestru, pa je netko kupi...

— Čujte, dragi mladiću — prekide ga Albin. — Čini mi se da je zabuna posrijedi. Moja mi je zaručnica rekla da je njezina obitelj samo zahvalna što je se riješila.

— Oh, ne — reče Otto žmirkajući. — Nećete me uvjeriti da se kanite njome oženiti. Kad muškarac želi da se oženi časnom djevojkom, tada razgovara s njezinom obitelji o tome. Malo više obzira, a nešto manje ponosa, gospodine Schiffermüller!

Albin je Otta gledao radoznalo dok je promišljao kako taj mladi nečovjek u neku ruku govori suvislo: ta i on ima prava da se brine za Margot i njezinu dobrobit kao i Paul za svoju sestru. Doista, bijaše nešto okusa parodije u tome razgovoru, u usporedbi s onim strašnim razgovorom prije dva mjeseca. I bilo je ugodno pri pomisli da sada naposljetku može zauzeti svoj stav bio tu pred njim brat ili ne bio: ne popustiti nego izvući prednost iz činjenice da je Otto samo zastrašivač i hvastavac.

— Bolje da prestanete! — reče vrlo odlučno i vrlo hladno, u svemu patricijski. — Točno znam kako stvari stoje. Nije na vama da se miješate. A sada, molim, idite!

— Oh, zaista — namršti se Otto. — Vrlo dobro.

Ušutio je, gnjeo kapu u ruci i gledao u pod. Zatim pokuša drugačije.

— Mogli biste skuplje platiti nego što i mislite, gospodine Schiffermüller. Moja sestrice nije baš ono što vi držite o njoj. Nazvao sam je nedužnom, ali je bilo u bratskom sažaljenju. Mogla bi vas lako za nos povući, gospodine Schiffermüller. Vraški je smiješno čuti vas gdje je nazivate zaručnicom. Tjera me na smijeh. Mogao bih vam kazati dvije-tri...

— Sasvim nepotrebno — dočeka Albin, crveneći. — Sve mi je sama rekla. Nesretno dijete koje u obitelji nije imalo zaštite. Molim vas, izlazite.

Albin otvori vrata.

— Još ćete požaliti — nezgrapno će Otto.

— Odlazite ili ću vas izbaciti — reče Albin (povukavši, da tako kažemo, i posljednji potez u svojoj pobjedi).

Otto se povlačio vrlo polako.

U površnoj sentimentalnosti što je svojstvena buržoaskoj sredini iz koje je potekao, Albin hitro, iz svog položaja i bogatstva, zamisli kako li je jadan i ružan život tog mladića. Osim toga, bio je Otto tako sličan sestri — kad bi se durila. Prije nego što je zatvorio vrata, Albin brzo izvadi novčanicu od deset maraka i stavi je Ottu u ruku.

Vrata se zatvoriše. Otto, sam na odmorištu, pogleda novčanicu, ostade tako časak premissljajući, pa pozvoni.

— Što je opet? — uzviknu Albin.

Otto pruži ruku s novčanicom.

— Ne treba mi vaša napojnica — promrmlja bijesno. — Bolje dajte je nezaposlenima, mnogi idu naokolo.

— Ali molim, uzmite — reče Albin, vrlo zbunjen.

Otto sleže ramenima.

— Ne primam mrvice od prokletih bogataša. I siromah ima svoj ponos. Ja...

— Pa samo sam mislio... — poče Albin.

Otto je strugao nogama, mrzovoljno strpao novčanicu u džep i gundajući krenuo niza stube. Socijalna je čast zadovoljena, sada

može zadovoljiti i ljudske potrebe.

»Nije mnogo«, pomisli, »ali svakako bolje nego ništa — a jesam ga uplašio, toga buljookog, mucavog luđaka.«

Od onog trenutka kad je Elisabeth pročitala kratko Margotino pismo, život joj se pretvorio u jednu od onih dugih grotesknih zagonetki pred koje nas u školsku klupu iz snova dovodi prigušeni delirij i traži rješenje. Isprva je osjećala kao da joj je muž umro a ljudi je pokušavaju obmanuti, lažući joj da ju je ostavio.

Sjeća se kako ga je poljubila u čelo one večeri kad je odlazio — večeri što se čini tako dalekom — a on se sagnuo i rekao: »Svakako će biti bolje da se obratiš Lampertu. Mala se ne smije tako grepsti.«

Bile su to njegove posljednje riječi u ovom životu, jednostavne domaće riječi, a ticale se lakog osipa što je Irmi izbio po koži na vratu — a onda je otišao zauvijek.

Cinkova mast uklonila je osip u malo dana — ali nema te masti na svijetu koja bi mogla ublažiti ili izbrisati sjećanje na njegovo visoko bijelo čelo i na one kretnje kako se tapšao po džepovima kad je izlazio iz sobe.

Prvih je dana toliko plakala da se i sama čudila neiscrpnosti svojih suznih žlijezda. Znaju li učenjaci koliko slane vode može isteći iz nečijih očiju? I to ju je podsjetilo kako su jednog ljeta na talijanskoj obali kupali malo dijete u bačvi s morskom vodom — oh, kudikamo veću bačvu mogle bi napuniti suze što ih je ona isplakala!

Bilo joj je nekako čudovišnije što je mogao ostaviti Irmu negoli što je pobjegao od nje. Ili će još pokušati ukrasti kćerku? Je li pametno što je dijete poslala na ladanje samo s dadiljom? Dobro je tako, rekao je Paul, pa je htio da i ona ode onamo. Ali ona ni da čuje o tome. Iako je mislila da ne može nikad oprostiti (ne zato što bi nju ponizio — bila je i preveć ponosna da bi se uvreda te vrste prilijepila za nju — nego zato što je samog sebe ponizio), ipak je Elisabeth i dalje čekala, nadala se iz dana u dan — vrata će se otvoriti kao noć od bljeska i groma i ući će njezin muž, blijed kao Lazar, modre mu oči podbuhle i vlažne, odjeća sami dronjci, i širi ruke, širi...

Veći dio dana sjedila je u kojoj sobi, a ponekad i u holu — gdje god bi je snašle teške magle njezinih misli — i razmišljala o ovoj ili onoj pojedinosti iz njihova braka. Činilo joj se da je uvijek bio

nevjeran. Sjećala se i shvaćala (kao što se onaj koji uči kakav strani jezik sjeća kako je vidio knjigu na tom jeziku dok ga još nije znao) — sjećala se crvenih mrlja, ljepljivih crvenih poljubaca, što ih je jednom vidjela na džepnom rupčiću svoga muža.

Paul je činio sve moguće da joj misli svrne drugamo. Nikad u razgovoru nije spomenuo Albina. Odrekao se i nekih svojih omiljenih navada — nije više nedeljna jutra provodio u turskom kupalištu, na priliku. Donosio joj je časopise i romane; razgovarali su o svome djetinjstvu, o roditeljima koji su davno umrli i o svome plavokosom bratu što je poginuo na Sommi — glazbeniku i sanjaru.

Jednoga vrućeg ljetnog dana, kad su išli u park, vidjeli su malena majmuna što je umaknuo gospodaru i sjedio na visoku brijestu. Sitno mu crno lice u vijencu sivih dlaka mekih kao paperje virilo iz zelenog lišća i onda nestalo, a odmah zatim, nekoliko stopa poviše, zašušta jedna grana i zanjihla se. Uzalud je njegov vlasnik pokušavao da ga odozgo domami lagano fićukajući, pokazujući mu veliku, žutu bananu i džepno zrcalo kojim je svjetlucao;

— Nikad se neće vratiti, nema nade; nikad se neće vratiti — prošaputa Elisabeth i briznu u plač.

Pod jarkom plaveti ležala Margot opružena i raskriljena na srebrnastu pijesku, ruku i nogu osmaglih u boji zagasita meda, s tankim pojansom od bijele gume što ističe crninu njezina kupaćeg kostima: savršen plakat što poziva na more. Ležeći kraj nje usporedno, podnimio se Albin te u neizmjernu užitku gleda uljani sjaj njezinih sklopljenih vjeđa i svježinu namazanih usana. Mokra joj tamna kosa maknuta s oblog čela i zabačena, a zrna pijeska svjetlucaju u malim joj ušnim školjkama. Kad biste pogledali sasvim izbliza, vidjeli biste kako joj se jamice na sjajnosmeđim ramenima prelijevaju u duginim bojama.

Albin iz šake puštao pijesak da sipi, kao iz pješćane ure, po njezinu uvučenom trbuhu. Otvorila je oči, žmirnula u srebrno-modru vedrinu, nasmiješila se i ponovno sklopila oči.

Nakon nekog vremena pridigla se, rukama obujmila koljena i tako sjedila ne mičući se. Sad joj je mogao vidjeti leđa obnažena do struka i zrnca pijeska što svjetlucaju duž kičme povijene u blagom luku. On ih nježno ukloni. Koža joj bijaše svileni i vruća.

— Gle, kako je more danas plavo — reče Margot.

Zaista je bilo plavo: purpurnoplavo u daljini, paunskiplavo nešto bliže, i dijamantnoplavo ondje gdje su valovi hvatali svjetlo. Krunila se pjena i valjala, brzala i usporavala, povlačila se i za sobom ostavljala glatko ogledalo na mokrom pijesku, da bi zatim dojahao novi val i sve opet preplavio. Kosmat muškarac u narančastocrvenim gaćicama stajao na rubu vode i brisao naočale. Malen dječak vrištao od zadovoljstva gledajući kako se pjena prelijeva u zidom opasani grad što ga je sagrađio na pijesku. Šareni suncobrani i prugasti šatori kao da u jeziku boja ponavljahu ono što povici kupača bijahu uhu. Odnikle doletje velika sjajna lopta, tupkajući poskakuta po pijesku. Margot je ugrabi, skoči i hitnu je natrag.

Albin joj sad vidje uspravljeni lik u veselom okviru kupališta; jedva je i vidio okvir i pozadinu, toliko je pogled usredotočio na Margot. Vitka, osmagla, tamnokosa, sa još ispruženom rukom na kojoj sja narukvica, ukazala mu se kao izvanredno kolorirana vinjeta na prvom poglavlju njegova novog života.

Prišla mu je onako opruženu (crvena leđa, osuta mjehurićirna, pokrio je ručnikom), dok je promatrao pokrete njezinih sitnih nogu, sagnula se nada nj, svojski ga dlanom pljesnula po dobro ispunjenim gaćicama i prasnula u hihot, onako berlinski.

— Voda je mokra! — viknu i otrča u pjenušave valove.

Probijala se naprijed raširenih ruku, uvijajući bokovima, gazila do koljena, pljusnula na sve četiri, pokušavala plivati, klokotala, uspravila se i zagazila dublje, do struka u pjenu. On bućnu za njom. Okrenula se k njemu, smijala se, puhala, razmicala mokru kosu s očiju. On je pokušava zagnjuriti, uhvati je za gležanj, a ona se koprcala i vikala.

Engleskinja što se opustila u ležaljci pod suncobranom sljezove boje i čitala Punch, okrenu se svome mužu, čovjeku crvena lica pod bijelom kapom, koji je sjedio na pijesku, te mu reče:

— Pogledaj kako se onaj Nijemac igra i skače sa svojom kćeri! Hajde, William, ne budi tako lijen! Povedi djecu pa zaplivaaj s njima!

Poslije su u šarenim kupaćim ogrtačima uzlazili kamenitom stazom što napol bijaše obrasla u žutilicu i česminu. Gore sjala malena vila, najamnina joj jako visoka, bijeljela se kao šećer među tamnim čempresima. Veliki, lijepi skakavci prelijetali preko staze. Margot pokuša da kojeg uhvati. Čučnula je, oprezno pružila kažiprst i palac, ali bi se mali, oštročlani udovi naglo trgli i razvili lepezasta plava krila, i već bi kukac odletio tri koraka dalje, da i opet skoči i nestane čim padne na tlo.

U hladnoj sobi s podom od crvenih ploča, gdje je svjetlo probijalo kroz pukotine prozorskih kapaka, poigravalo čovjeku u očima i u sjajnim prugama padalo do nogu, Margot je, kao zmija, svukla crnu kožu i naga, samo u papučama s visokom petom, kloperala gore-dolje i jela breskvu piskavo upijajući sok; dok se tako kretala, sunčane pruge prelazile joj tijelom.

Uvečer je bio ples u Casinu. More se činilo bljeđim nego nebo u tamnom rumenilu. Svjetla na brodu što je prolazio sjala svečano. Nespretna noćni leptir lepršao oko svjetiljke zaklonjene ružičastim zasloncem. Albin i Margot plesali. Njezina glava, glatko začesljana, jedva je dosegala do njegovog ramena.

Vrlo brzo po dolasku sklopili su nekoliko poznanstava. Albin je bio svjestan svoje ljubomore što grize i ponizuje, mučilo ga kad bi vidio kako se Margot u plesu pripija uz partnera, pogotovu gdje je znao da na sebi nema ništa do tanke haljine: noge joj bijahu tako lijepo osmagle da nije ni nosila čarape. Kadikad bi je Albin izgubio iz vida. Tada bi ustao i nemirno išao naokolo, kuckajući cigaretom o kutiju. Otišao bi u prostoriju gdje se karta, i na terasu, i vratio se onda natrag, u mučnu uvjerenju da ga vara. Odjednom bi se ona pojavila ne znaš odakle, sjela kraj njega u svojoj lijepoj, sjajnoj haljini, i otpila dobar gutljaj vina. On nije odavao kako strepi nego je nemirno gladio pod stolom njezina gola koljena što bi udarila jedno o drugo kad bi se ona zavalila u naslonjač i smijala — ponešto histerično, mišljaše on — nečemu, ne baš smiješnu, što je rekao njezin posljednji suplesač.

Njoj u prilog valja reći da je sve pokušavala da mu ostane sasvim vjerna. Ali koliko god on bio nježan i pažljiv u iskazima

ljubavi, ona je sve vrijeme znala da će joj to uvijek biti ljubav kojoj nedostaje ono *nešto*, dok joj i najmanji dodir njezina prvog ljubavnika uvijek bijaše uzorak svega. Po nesreći, jedan mladi Austrijanac, najbolji plesač u Solfiju, i po vrhu izvrstan igrač ping-ponga, ponešto je sličio Mülleru; bilo je nešto u jakim zglobovima njegovih prstiju i u njegovim ostrim porugljivim očima — nešto što ju je neprestano podsjećalo na prošlost koju je htjela zaboraviti.

Jedne vruće noći, između dva plesa, odlutala je s njime u taman kutak parka oko *Casina*. Prigušen slatkast miris smokova drveta ispunjao zrak, a mjesečina i daleka glazba stvarale svoj banalni spoj što je kadar uzbuditi priproste duše.

— Ne, ne — mrmljala Margot kad je osjetila njegove usne na svom vratu i licu, dok su njegove spretne ruke sezale visoko po njezinim stegnima.

— Ne smijete — šaptala je zabacivši glavu i lakomo uzvraćajući njegov poljubac. Milovao ju je tako savršeno da joj je splasnulo i ono malo snage što ju je imala; ali je u pravi čas izmakla i otrčala na osvijetljenu terasu.

Prizor se nije nikad ponovio. Margot se toliko zaljubila u život što joj ga Albin mogaše pružati — život pun sjaja prvorazrednog filma, s palmama što se njišu i ružama što podrhtavaju (jer u filmskoj zemlji uvijek ima vjetra) — i toliko se bojala da joj jednog dana sve to ne izmakne te se nije upuštala ni u kakav rizik; neko je vrijeme ostala i bez svoga najbitnijeg obilježja — svoga samopouzdanja. Ali joj se ono vratilo čim su se ujesen vratili u Berlin.

— Vrlo lijepo, zaista — reče suho dok je pogledom prelazila po hotelskoj sobi u kojoj su se nastanili — ali se nadam da shvaćaš da ne možemo zauvijek ovako.

Albin, koji se odijevao za večeru, požuri se da je uvjeri kako je već nešto poduzeo da unajmi novi stan.

»Smatra li on doista da sam luda?« pitala se, žestoko uzbuđena.

— Albine — reče glasno — kako vidim, ti me ne razumiješ.

— Duboko je uzdahnula i pokrila lice rukama. — Ti se mene stidiš — reče, promatrajući ga kroz prste.

On je veselo pokuša zagrliti.

— Ne diraj me! — viknu ona i spretno ga odgurnu laktom.

— Vrlo dobro znam, ti se naprosto bojiš da te sa mnom vide na ulici. Ako se mene sramiš, možeš me ostaviti i vratiti se svojoj Lizi.

Slobodno ti je.

— Nemoj tako, draga — branio se on, bespomoćan.

Ona se bacila na divan, spremna da zajeca.

Albin povuče hlače na koljenima naviše, kleknu i oprezno joj poče dodirivati rame, koje se svaki put trglo kad bi se njegovi prsti primakli.

— Što hoćeš? — upita je blago. — Što želiš, Margot?

— Želim živjeti s tobom sasvim otvoreno — zajeca ona.— U tvome stanu. I ići u posjete i primati ih...

— Vrlo dobro — reče on, te ustade i obrisa koljena.

(»I hoću da se za godinu dana oženiš mnome«, mišljaše Margot, dok je i dalje lijepo jecala. »Hoću da se mnome oženiš kad već ne mogu u Hollywood, a kad bih mogla onamo, mogao bi i ti k vragu.«)

— Ako ne prestaneš plakati — reče Albin — i sam ću zaplakati.

Margot se pridiže i tužno nasmiješi. Suze su samo uvećavale njezinu ljepotu. Lice joj bijaše plameno, šarenice u očima sjale, a krupna joj suza podrhtavala o nosu: nikad prije nije vidio tako krupnih i sjajnih suza.

Kad se Albin već navikao da s njome nikad ne razgovara o umjetnosti, o kojoj nije ništa znala ni za nju marila, sad je morao učiti da od nje krije unutarnje borbe što ih je proživljavao prvih dana njihova zajedničkog života u starome stanu, gdje je sa ženom proveo deset godina. Sve ga je podsjećalo na Elisabeth: njezini darovi njemu i njegovi njoj. U Friedinim očima čitao je mrki nijemi prijekor, i još prije nego što je minuo tjedan, otišla je Frieda, pošto je drugi ili treći put čula kako se Margot na nju izdire.

Spavaonica i dječja soba kao da gledahu u Albina upućujući mu svoj dirljivi i nevini prijekor — poglavito spavaonica. Margot je odmah sve izbacila iz dječje sobe i pretvorila je u prostoriju za ping-pong. A tek spavaonica... Prve noći činilo se Albinu kao da čuti blagi miris ženine kolonjske vodice, i to ga je tištalo i smetalo, tako te se Margot smijala njegovoj neočekivanoj suzdržanosti.

Prvi telefonski poziv bio je prava muka. Javio se stari prijatelj i pitao kako su se proveli u Italiji, kako se osjeća Elisabeth, i bi li ona mogla s njegovom ženom na koncert u nedjelju prijepodne.

— Znaš, živimo zasad odvojeno — reče Albin, u neprilici. (»Zasad!« u sebi će Margot podrugljivo, dok se okretala pred ogledalom i promatrala leđa što su iz smeđe izbljijedjela u zlatnu boju.)

Vijest o promjeni u njegovu životu proširila se brzo, iako se on pouzdano nadao da nitko ne zna da njegova dragana stanuje kod njega. Kad su počeli primati goste, uveo je običaj da Margot odlazi s gostima — i da se vrati nakon deset minuta.

S turobnim zanimanjem pratio je kako ga ljudi malo-pomalo prestaju pitati za ženu; kako mu neki više i ne dolaze u posjete; kako malobrojni, uzajmljivači, pokazuju nenadano prijateljstvo i srdačnost; kako se bohemi pokušavaju držati kao da se ništa nije dogodilo; naposljetku, bijaše ih koji su ga posjećivali kao i prije — ponajviše prijatelji sa studija — ali nikad nisu dolazili sa ženama, među kojima kao da se proširila neobična epidemija glavobolje.

Polako se privikao na Margotinu nazočnost u tim sobama što prije bijahu tako pune uspomena. Margot bi samo promijenila položaj kakve sitnice, i odjednom bi predmet izgubio dušu i

uspomena se ugasila; radilo se samo o vremenu — koliko će trajati dok ne dirne u sve — a kako je imala hitre prste, u mjesec-dva bijaše sasvim mrtav njegov prošli život u tih dvanaest prostorija. Lijep kakav bijaše, ipak taj stan nije imao više ništa zajedničko s onim u kojem je Albin živio sa svojom ženom.

Kasno jedne noći, kad se Margot kupala poslije plesa a on joj sapunao leđa, i dok se zabavljala da u punoj kadi staje na golemu spužvu (mjehurići se dizali kao iz čaše pjenušca), ona ga iznenada upita:

— Što misliš bih li mogla postati filmskom glumicom?

Nasmijao se i odgovorio:

— Dakako! Zašto ne bi mogla?

Odgovorio je ne misleći, duh mu bijaše posve zaokupljen drugim, ugodnijim.

Nakon dva-tri dana ona se vratila na to, ali je izabrala povoljniji trenutak, kad Albinu glava bijaše bistrija. Obradovao se što ona pokazuje zanimanje za kino, i odmah počeo razvijati jednu od svojih omiljenih teorija te iznositi svoje poglede i usporedbe o nijemom i zvučnom filmu:

— Zvuk — reče — to je brza smrt kinu.

— A kako se pravi film? — upade ona.

On predloži da je povede u jedan studio gdje bi joj mogao sve pokazati i objasniti postupak. Poslije toga sve je poteklo vrlo brzo.

»Stoj! Pa što ja to radim?« upita se Albin jednog jutra, kad se sjetio kako je prethodne večeri obećao da će financirati film jednome osrednjem producentu — uz pogodbu da Margot u njemu dobije drugu žensku ulogu, ulogu napuštene ljubavnice.

»Baš sam lud!« pomisli. »Studio će biti pun zgodnih mladih glumaca, sve sâm sex-appeal, a ja ću biti smiješan budem li je svuda pratio. U drugu opet ruku«, tješio se, »njoj je potrebno da se nečim bavi, da bude dobre volje, pa ako moradne jutrom rano ustajati, barem ćemo prestati svaku Božju noć provoditi na plesu.«

Ugovor su potpisali, pokusi počeli. Prva dva dana Margot se vraćala kući krajnje mrzovoljna, na sve kivna. Žalila se kako su je tjerali da ponavlja jednu te istu kretnju stoput zaredom; redatelj se derao na nju; reflektori joj zasljepljivali oči... Imala je samo jednu utjehu: glumica, za nju već slavna, koja je imala glavnu ulogu, Dorianna Karenina, bila je ljubazna prema njoj, hvalila njezinu glumu i proricala joj kako će ona, Margot, još čuda praviti. (»Loš

znak!« pomisli Albin.)

Margot je uporno tražila da on ne prisustvuje radu: to ju zbuňuje, reče. Osim toga, ako on bude sve vidio unaprijed, film mu neće biti iznenađenje — a Margot je voljela iznenađivati. Ipak mu je nekom zgodom bio velik užitak gledati iz prikrajka dok je zauzimala dramatične poze pred nagibnim ogledalom; ali ga je odao škripav pod na pozornici, te je ona bacila za njim crveni jastuk, a on se morao zakleti da nije ništa vidio.

Običavao ju je dovesti u studio autom i onda odvesti kući. Jednog dana rekoše mu da će proba trajati kakva dva sata, pa je otišao u šetnju i tako, hodeći nasumce, došao u kraj gdje stanuje Paul. Odjednom ga ponese jaka želja da vidi svoju blijeđu, nelijepu kćerkicu: bilo je upravo vrijeme kad se obično vraćala iz škole. Kad je zamakao za ugao, učini mu se da je vidi kako u daljini ide s dadiljom, ali se u isti tren poboja i brzo ode.

Toga posebnog dana Margot iziđe preda nj ozarena i nasmijana: divno je glumila, divno — uskoro će film biti gotov.

— Da ti nešto kažem — reče joj Albin. — Pozvat ću Doriannu na večeru. Imat ćemo veliku večeru i nekoliko zanimljivih gostiju. Jučer mi se telefonom javio jedan umjetnik, zapravo crtač da budem točan, pravi zgodne crteže, znaš. Upravo se vratio iz New Yorka, pravi je svojevrсни genij. I njega ću pozvati.

— Ja samo želim sjediti kraj tebe — dočeka Margot.

— U redu, draga, ali ne zaboravi: ne bih htio da svi znaju da stanuješ kod mene.

— Oh, luđače, pa svi to znaju — preuze Margot, a lice joj se odjednom smrknu.

— Ali to dovodi tebe a ne mene u nezgodan položaj — naglasi Albin. — Trebaš to shvatiti. Ne zbog mene, razumije se, nego zbog sebe, molim te, učini kao prošli put.

— Ali je to tako glupo... A, osim toga, ima mogućnosti da se uklonimo tim neugodnostima.

— Da im se uklonimo... kako?

— Ako ne razumiješ...

Objesila je nos. (»Ta kada će on progovoriti o rastavi?« pomisli ona.)

— Budi razborita — Albin će joj ulagljivo. — Činim sve što tražiš. I sama dobro znaš, mačkice...

Malo-pomalo, složio je priličnu menažeriju dijeleći joj imena

odmila.

Sve je bilo kako treba. Na lakiranu pladnju u holu stajale brižno pripremljene karte s imenima očekivanih gostiju, svrstane po parovima, tako da je svatko odmah znao s kime će sjediti za stolom: doktor Lampert i Sonja Hirsch; Axel Rex i Margot Peters; Boris von Iwanoff i Olga Waldheim — i tako redom. Dostojanstveni lakaj (uzet u službu nedavno) s licem engleskog lorda (ili je barem Margot tako mislila dok joj se pogled, nimalo neprijazan, zadržavao na njemu) dostojanstveno je uvodio goste. Svakih pet minuta zvonilo zvonice. U salonu ih bijaše već petero, i Margot s njima. Ušao je Ivanov — von Iwanoff, kako je on smatrao prikladnim da se zove — suh, otegnut kao lasica, loših zuba, s monoklom. Zatim — Baum, pisac, zdeponja crvena lica, razmetljivac s jakim komunističkim sklonostima i lijepim prihodima, u pratnji svoje žene, nešto starije dame koja je očuvala dobar izgled i koja je, u burnoj mladosti, plivala u staklenu bazenu među dresiranim tuljanima.

Razgovor je živo tekao. Olga Waldheim, bjeloruka, prsata pjevačica, s onduliranom kosom u boji marmelade od naranče i s melodijским draguljem u svakoj modulaciji svoga glasa, pripovijedala, već po običaju, zgodne pričice o svojih šest perzijskih mačaka. Albin, koji je ondje stajao i smijao se, gledao je preko bijele četkaste kose doktora Lamperta (vrsna specijalista za bolesti grla i osrednjeg violinista) — gledao u Margot i mislio kako joj, slatkoj, lijepo pristaje crna haljina od tila s baršunastom dalijom na grudima. Oko sjajnih joj usana poigrava lagan smiješak kao za obranu, kao da nije posve sigurna ne tjeraju li s njome šalu, u očima joj onaj posebni izraz kao u košute, dobro mu znani izraz koji znači da sluša nešto što ne razumije: u ovoj prilici Lampertove misli o Hindemithovoj glazbi.

Odjednom opazi kako je žestoko pocrvenjela i ustala. »Kakve li ludosti — zašto ustaje?« pomisli on, a uoči nekoliko gostiju: Dorianna Karenina, Axel Rex i dva neznatna pjesnika.

Dorianna zagrlila i poljubila Margot, kojoj su oči sjale kao da je maločas plakala.

»Koje li ludosti puzati pred tom drugorazrednom glumicom«,

nastavi Albin svoju misao. Dorianna bijaše poznata po svojim izvrsnim ramenima, po smiješku kao u Mona Lise, i po promuklu grenadirskom glasu.

Albin pride Rexu, koji nije pravo znao tko je njegov domaćin, te je trljao ruke kao da ih pere.

— Veoma se radujem što vas napokon vidim — reče Albin.

— Znate, zamišljao sam vas posve drugačije, da ste maleni, debeli, s naočalama u rožnatu okviru, premda me, u drugu ruku, vaše ime uvijek podsjećalo na sjekiru.¹ Gospođe i gospodo, ovo je čovjek koji nasmijava dva kontinenta. Nadajmo se da će sada ostati u Njemačkoj.

Trepćući očima i neprestano trljajući ruke, Rex se nekoliko puta lagano nakloni. Imao je na sebi odijelo za ulicu — upadno u tome svijetu slabo krojenih njemačkih smokinga.

— Izvolite sjesti — pozva Albin.

— Nisam li se jednom upoznala s vašom sestrom? — upita Dorianna u ljupkom basu.

— Moja je sestra na nebu — odgovori Rex ozbiljno.

— Oh, žao mi je — reče Dorianna.

— Nije se nikad rodila — nadoda Rex, i sjede na stolicu pokraj Margot.

Zabavljajući se i smijući, Albin i opet pusti da mu pogled klizi po njoj. Ona se nagnula susjedi, Sonji Hirsch, nelijepoj, majčinskoj kubistkinji, nagnula se nekako čudno, drži se kao dijete, ramena joj malko povijena, govori neobično brzo, oči joj orošene a trepavice samo trepću. Vidio je njezino malo, užareno uho, žilu na njezinu vratu, nježnu sjenu po sredini grudi. Ubrzano, grozničavo, izlijevala je čitavu struju potpunog besmisla, neprestano držeći ruku na vrelom obrazu.

— Muška posluga krade kudikamo manje — klepetala Margot — iako nitko, dabome, ne bi skinuo veliku sliku, a ja sam jedna vrijeme obožavala velike slike, s konjanicima, ali kad čovjek vidi toliko slika...

— Fräulein Peters — prekide je Albin blago — ovo je čovjek koji nasmijava dva kontinenta...

Margot se trže i okrenu:

— Oh, doista, dobra večer.

¹ Ime *Axel* ima sličnosti s engleskom riječi *axe* i s njemačkom *Axt* (sjekira).

Rex se nakloni, a onda će mirno, obrativši se Albinu:

— Na brodu sam slučajno pročitao vašu izvrsnu biografiju Sebastiana del Piomba. Šteta, zaista, što niste citirali njegove sonete.

— Oh, vrlo su mršavi — odgovori Albin.

— Točno — potvrdi Rex — ali u tome je čar.

Margot ustade i brzim koracima, gotovo skačući, krenu da dočeka posljednjeg gosta — dugokrako, suhonjavo žensko čeljade što je izgledom podsjećalo na očerupana orla. Margot je u te žene uzimala sate iz tehnike govora.

Sonja Hirsch premjesti se gdje je dotad sjedila Margot, i obrati se Rexu:

— Što mislite o Cummingovoj poeziji? — upita. — Mislim na njegove posljednje pjesme, *Vješala i Tvornice*, znate ih?

— Bezvrijedni proizvodi — odgovori Rex.

Otvoriše se vrata blagovaonice. Gospoda se ogledaše za svojim damama. Rex stajao po strani. Njegov domaćin, koga je već Dorianna uhvatila pod ruku, ogledavao se tražeći Margot. Vidio ju je kako se, sasvim naprijed, gura među parovima što ulaze u blagovaonicu.

»Večeras baš nije u najboljem raspoloženju«, pomisli Albin, zabrinut, te svoju damu predade Rexu.

Kad su se nadnijeli na jastoge, razgovor je, premda ponešto zbrda-zdola, živo raspleo čelo stola, gdje su sjedili (ovaj niz imena najbolje bi se poredao u krivulji) Dorianna, Rex, Margot, Albin, Sonja Hirsch i Baum. Margot je ispraznila treću čašu vina na dušak te je sjedila vrlo uspravno; svjetlucale sjajne joj oči, pogled je upravila ravno preda se. Rex nije poklanjao pažnju ni njoj ni Dorianni — ovo ga je ime ljutilo — nego je preko stola raspravljao s Baumom, piscem, o sredstvima umjetničkog izraza.

— Uzmimo, na priliku, kad neki pisac govori o Indiji, koju nisam nikad vidio, i s ushitom opisuje djevojke što plešu, lov na tigrove, pa raspreda o fakirima, o betelovu orahu, o zmijama: ukratko, zanosi se sjajem tajanstvenog Istoka. Ali čemu služi sve to gomilanje? Ničemu. Umjesto da mi dočara Indiju, da mi je predoči, on mi samo stvara neugodnu zubobolju od svih užitaka i čari Istoka. A postoji i drugi put, primjerice, kad pisac piše: »Prije nego što sam ušao, odložio sam mokre čizme da se osuše, a kad sam ujutro pogledao, razabrah da je na njima narasla gusta plava šuma.« (»Gljive nametnice, gospođo«, objasni on Dorianni, koja bijaše

podigla jednu obrvu.) Da, tada odjednom Indija oživljuje preda mnom. Sve ostalo samo je zanat.

— A oni jogi prave čuda — upade Dorianna. — Čini se da umiju podesiti disanje tako da...

— Ali oprostite, dragi gospodine — uzviknu Baum, uzbuđen. Ta on je upravo napisao roman od pet stotina strana, kojemu je mjesto zbivanja na Cejlonu, gdje je proveo dva tjedna pod tropskim šljemom. — Treba sliku temeljito osvijetliti, tako da svaki čitatelj razumije. Ne radi se o tome da knjiga bude napisana nego da se problem postavi i riješi. Ako opisujem tropski kraj, moram svome predmetu pričati s najvažnije strane, a to je eksploatacija i okrutnost što je provode bijeli kolonizatori. Kad zamislite da milijuni i milijuni...

— Ja ne — reče Rex.

Margot, koja je upiljila pogled preda se, iznenada zahihota, a taj njezin hihot kao da ne bijaše ni u kakvoj vezi s razgovorom što se vodio. Albin, koji je s majčinskom kubistkinjom razveo raspravu o posljednjoj izložbi, ukosi pogled prema svojoj mladoj dragani. Da, mnogo je pila. I baš kad je pogledao onamo, ona otpi gutljaj iz njegove čaše.

»Kakva li djeteta!« pomisli on i pogladi joj koljeno pod stolom. Margot i opet zahihota i preko stola dobaci karanfil starom Lampertu.

— Ne znam, gospodo, što mislite o Udu Conradu — reče Albin, umiješavši se u bitku riječima. — Meni se čini da je to onaj tip autora što ima izvrsnu maštu i božanski stil koji bi vam se mogao svidjeti, gospodine Rex, a što nije velik pisac — ovdje se, gospodine Baum, slažem s vama — dolazi odatle što on zazire od socijalnih problema, a takvo što, u ovo doba socijalnih promjena, upravo je sramotno i, dopustite da dodam, grešno. Dobro sam ga poznavao za svojih studentskih dana, zajedno smo bili u Heidelbergu, a i kasnije smo se kadikad sretali. Smatram da mu je najbolja knjiga *Velika obmana*, kojoj je, uostalom, prvo poglavlje čitao za ovim stolom — hoću reći, za ovakvim stolom — i...

Poslije večere sjedili su, lješkarili, pušili i pili likere. Margot je prhala od gosta do gosta, a jedan od one dvojice minornih poeta išao za njom baš kao psetance. Predložila je da mu svojom cigaretom progori rupu na dlanu, i već je prešla na djelo, a on, premda se znojio i preznojavao, i dalje pokazivaše smiješak, kao mali junak,

kakav i bijaše. Rex, koji je u kutu knjižnice bio nevjerojatno oštar prema Baumu, priključio se Albinu i počeo mu opisivati neke aspekte Berlina kao da je to kakav dalek, slikovit grad; opisi mu bijahu tako dobri te je Albin obećao da će s njim obići onu ulicu, onaj most, onaj neobično obojeni zid...

— Jako mi je žao — reče — što ne možemo surađivati u ostvarenju moje filmske zamisli. Uvjeren sam da biste vi napravili čuda, ali, da budem posve iskren, ne mogu to sebi dopustiti, barem ne u ovaj čas.

Naposljetku goste ponese onaj val što počinje kao tihi žamor, pa buja dok ih sve u pjenušavu kovitlanju pozdrava ne otplavi iz kuće.

Albin ostade sam. Zrak bijaše plav i težak od dima cigara. Netko je nešto prolio po turskom stolu — bijaše sav ljepljiv. Dostojanstveni, ponešto gegavi sluga («Ako se opet opije, otpustit ću ga») otvori prozor, i tamna, jasna i hladna noć navrije unutra.

»Ne baš osobito uspjela večer«, pomisli Albin izvlačeći se iz smokinga.

— Neki čovjek izgubio dijamantno puce s orukvice — poče Rex, prateći Margot i zakrenuvši za ugao. — Izgubio ga je na debelom plavom moru, a nakon dvadeset godina, na isti dan, po svoj prilici petak, jeo je veliku ribu... ali u njoj ne bijaše dragulja. To je ono što volim u slučajnostima.

Margot kraj njega kaskala zategnuvši oko sebe kaput od tuljanova krzna. Rex je uhvati za lakat i zaustavi.

— Nisam očekivao da ću te ponovno sresti. Nikad. Kako si došla tamo? Nisam vjerovao rođenim očima, kako ono reče slijepac. Pogledaj me. Nisam siguran jesi li postala ljepšom, ali si mi svejednako draga.

Margot iznenada protisnu jecaj te se okrenu. On je povuče za rukav, ali se ona i opet okrenu. Tako su se vrtjeli na mjestu.

— Za ime Božje, reci štogod. Kamo bi htjela radije: k meni ili kući? Što je s tobom?

Ona otrese njegovu ruku i pobrza natrag prema uglu. Rex krenu za njom.

— Što ti je, zaboga? — ponovi, zbunjen.

Margot ubrza korake. On je dostiže.

— Hodi sa mnom, gusko — reče Rex. — Vidi, imam nešto...

Izvadio je lisnicu...

Margot ga hitro nadlanicom pljusnu po licu.

— Prsten ti je na kažiprstu vrlo oštar — mirno će on.

Išao je dalje za njom i brzo premetao po lisnici.

Margot otrča do kućnog ulaza i otključa vrata. Rex pokuša da joj nešto utisne u ruku, ali odjednom podiže oči.

— Ah, mala varka, je li? — reče, prepoznavši kućna vrata na koja su malo prije izišli.

Margot gurnu vrata i otvori, ne osvrnuvši se.

— Evo, uzmi — grubo će on, a kad nije uzela, on joj ponuđeno zadjenu za krzneni ovratnik. Vrata bi se zalupila da ih nije kočila naprava za automatsko zatvaranje.

Stajao je ondje, trzao donjom usnom, a onda brzo otišao.

Margot je kroz tamu tapkala gore do prvog odmorišta na stubama, i upravo je htjela dalje kadli najednom osjeti da će je

uhvatiti nesvjestica. Sjede na jednu stubu i protisnu jecaj kakav joj se nikad nije oteo iz grudi — čak ni onda kad ju je ostavio. Osjeti nešto zgužvano za vratom i posegnu rukom onamo. Bijaše komad grubog papira. Pritisnu na puce za svjetlo i vidje da ono što drži u ruci nije novčanica nego crtež olovkom: djevojka nacrtana s leđa, golih ramena, golih nogu, na postelji, lica okrenuta zidu. Pod crtežom datum, napisan najprije olovkom a potom ponovljen tintom — dan, mjesec i godina kad ju je ostavio. Zato joj je, dakle, onda rekao da se ne osvrće — zato što ju je crtao! Zar su doista samo dvije godine odonda?

Svjetlost se ugasi uz prigušen zvuk, i Margot se nasloni na ogradu dizala i zaplaka. Plakala je zato što ju je onda ostavio; zato što je od nje sakrio svoje ime i slavu; zato što je mogla sve to vrijeme biti sretna s njime da je ostao; i napokon zato što tada ne bi bilo one dvojice Japanaca, onoga starca, i Albina. A plakala je i zato što ju je za večerom Rex dirao po desnom a Albin po lijevom koljenu — kao da joj zdesna bijaše raj a slijeva pakao.

Obrisala je nos o rukav, tapkala u mraku te opet pritisnula puce. Svjetlost ju je malko umirila. Još je jednom promotrila crtež. Promislila je kako bi, iako joj mnogo znači, bilo opasno da ga zadrži: zato ga razdera u sitne komadiće i baci ih kroz ogradu u dubinu, u otvor za dizalo. To ju je podsjetilo na rano djetinjstvo. Zatim izvadi iz torbice zrcalo, napraha lice u brzu kružnom pokretu ruke, napevši gornju usnu, zatvori torbicu odlučno škljocnuvši zatvaračem, i pobrza uza stube.

— Zašto tako kasno? — upita je Albin.

On je već bio u pidžami.

Ona, zadihana, objasni kako je imala muke dok se oslobodila Iwanoffa, koji bijaše navro da je odveze do kuće.

— Kako blistaju oči moje ljepotice — mrmljao je Albin. — I kako je umorna i ugrijana. Moja je ljepotica pila.

— Ne, ostavi me noćas na miru — blago će mu Margot.

— Zečiću, molim te, tako sam te čekao.

— Čekaj još malo. Najprije trebam znati jesi li već što poduzeo radi rastave?

— Rastave? — ponovi on, osupnut.

— Ponekad te jednostavno ne razumijem, Albine. Naposljetku, moramo jednom stati na čvrsto tlo. Je li tako? Ili me možda kaniš ostaviti nakon nekog vremena i vratiti se svojoj Lizi?

- Tebe ostaviti?
- Nemoj uvijek ponavljati moje riječi, luđače! Ne, nećeš mi više prići dok mi ne daš razborit odgovor.
- Vrlo dobro — prihvati on. — U ponedjeljak ću razgovarati s odvjetnikom.
- Sigurno? Obećavaš?

Axel Rex bijaše sretan što je opet u svome lijepom zavičaju. U posljednje je vrijeme imao nevolja. Nekako su se stožeri sreće rasklimali — i sve je ostavio u glibu kao kola u kvaru. Na primjer, onaj lom s nakladnikom komu nije bila po čudi njegova posljednja šala — premda i nije zamišljena za reprodukciju. I svuda opći lom. I jedna je bogata usidjelica bila umiješana u njegove nevolje, i k tomu sumnjiva novčana transakcija (»iako vrlo zabavna«, mišljaše Rex, turoban), i prilično jednostran razgovor s vlastima o temi »nepoželjni stranci«. Ljudi su bili neljubazni prema njemu, razmišljao je, ali im je rado praštao. Čudno kako su se divili njegovu djelu a već u slijedećem trenutku pokušavali ga (jedanput-dvaput i sasvim uspješno) udariti po licu.

Najgore od svega bijaše financijsko stanje: zavrnuo se u tijesnu. Njegova slava — ne baš svjetska, kako je jučer spomenuo onaj luđak, ali ipak slava — jedno mu je vrijeme donosila mnogo novaca. Sada, kad je prilično visio u zraku i kad mu je karijera karikaturista bila sasvim maglovita u Berlinu, gdje se svijet što se tiče humora još nije odmakao dalje od punica — dobro bi mu došao onaj novac, i mogao ga je imati, barem dijelom, da nije bio kockar.

Od najnježnije dobi pokazivao je sklonost blefu, i stoga nije nikakvo čudo što je od kartaških igara najviše volio poker! Igrao ga je u svakoj prilici gdje bi našao suigrača. Kartao se i u snovima: s povijesnim ličnostima ili s kojim dalekim rođakom, davno mrtvim, koga se u zbiljskom životu nikad nije sjećao, ili pak s ljudima koji bi — opet u stvarnom životu — glatko odbili da s njime budu u istoj prostoriji.

U takvu jednom snu uzeo je pet danih mu karata, sastavio ih i podigao tik pred oči, uživao gledajući *jokera* s kapom i praporcima, i dok je opreznim palcem prelazio po gornjem uglu a onda po drugom, i tako kartu po kartu, nađe da ima pet *jokera*. »Izvršno«, reče u sebi, ne čudeći se njihovu broju, i mirno stavi prvi ulog, a Henrik VIII (Holbeinov), koji je imao samo četiri dame, udvostruči. Nato se probudio, s pokeraškom maskom na licu.

Jutro bijaše tako tmurno i tamno te morade upaliti svjetiljku na noćnom stoliću. Zavjesa na prozoru kao da bijaše prljava. Mogli su

mu dati bolju sobu za njegove novce (koje oni i neće nikad vidjeti, pomisli). A onda se odjednom, u slatku trzaju, sjeti sinoćnoga neobičnog susreta.

Rex se svojih ljubavnih pustolovina uglavnom sjećao bez osobitih emocija. Margot bijaše iznimka. U minule dvije godine često se zatekao u mislima o njoj; i često je kao u nekoj sjeti gledao na crtež što ga je brzo nacrtao olovkom; neobičan osjećaj, jer je Axel Rex, blago rečeno, bio cinik.

Kad je u mladosti prvi put otišao iz Njemačke (i to naglo, da izbjegne rat), ostavio je svoju jadnu suludu majku, koja je sutradan po njegovu odlasku u Montevideo pala niza stube i smrtno se povrijedila. U djetinjstvu je žive miševe polijevao petrolejem te bi ih zapalio i gledao kako nekoliko trenutaka jure naokolo kao meteori u plamenu. A bolje i ne spominjati što je radio s mačkama. Kasnije, u zrelijim godinama, kad mu se razvio dar za umjetnost, nalazio je suptilnije putove da udovolji svojoj radoznalosti: ne, nije posrijedi bilo ništa bolesno, ništa s kakvim medicinskim nazivom, nego samo hladna, okata radoznalost, naprosto marginalije što ih je život nadopisivao na njegovu umjetnost.

Silno se zabavljao da život gleda s lude, smiješne strane, kako bespomoćno klizi u karikaturu. Mrzio je grube šale: uživao je da ih pušta neka se događaju same od sebe, a samo bi ovdje-ondje, možda, njegova ruka prevukla onaj tanki, posljednji prijemaz koji bi pokrenuo kotač. Volio je s ljudima zbijati šale; i što manje truda u postupku, utoliko bolja šala. A istodobno je taj opasni čovjek, s olovkom u ruci, bio izvrstan, profinjen umjetnik.

Ujak, sam s djecom u kući, veli da će se preobući, kako bi ih zabavio. Dugo ga čekaju, a njega nema. Najposlije silaze i vide maskirana čovjeka kako srebrni pribor za jelo trpa u torbu. »Oh, ujače!« viču djeca, razdragana. »Jesam li se dobro maskirao?« pita ujak, skidajući masku. Hegelovski humoristički silogizam. Teza: ujak se maskira kao provalnik (smijeh djeci); antiteza: jest provalnik (smijeh čitatelju); sinteza: ipak je ujak (šala s čitateljem). Takav je superhumor Rex volio unositi u svoje djelo; i bilo je to, tvrdio je on, nešto posve novo.

Ili pak: u visini, na skelama, stoji slavan slikar i polako se odmiče natraške da bolje promotri dovršeno djelo. Slijedeći korak natraške strovalio bi ga u dubinu. Kako bi povik za opomenu mogao biti smrtonosan, slikarev učenik, ne gubeći prisutnost duha, hvata

kantu da sadržaj izlije na majstorsko djelo. Vrlo šaljivo! Ali koliko bi šaljivije bilo da je zanesenog maestra pustio da mirno ode natraške u ništavilo — a ujedno da gledatelji očekuju kantu. Umjetnost karikature, kako ju je shvaćao Rex, tako se temeljila (pored svoje sintetične prirode u ponovnom zbijanju šale) na kontrastu između okrutnosti na jednoj i lakovjernosti na drugoj strani. I što je Rex doista, u stvarnom životu, ni prstom ne maknuvši promatrao kako slijepi prosjak, zadovoljno pipkajući štapom, kreće da sjedne na istom obojenu klupu, bijaše samo zato što je odatle uzimao nadahnuće za svoj slijedeći crtež.

Ali sve to nema nikakve veze s osjećajima što ih je Margot probudila u njemu. U njezinu slučaju, čak i u umjetničkom smislu, slikar je u Rexu trijumfirao nad karikaturistom. Pomalo ga je uznemirivalo što se raduje tome novom susretu s njom: doista, ostavio je onda Margot samo zato što se bojao da se previše ne zaljubi u nju.

Sada je prije svega htio utvrditi da li ona zaista živi s Albinom. Pogledao je na sat. Podne. Pogledao je u lisnicu. Prazna. Odjenuo se i pješke krenuo prema kući u kojoj je sinoć bio. Snijeg sipio, mek i postojan.

Albin je slučajno sam otvorio vrata i nije u prvi čas prepoznao svoga gosta u onoj snijegom pokrivenoj spodobi koju je ugledao pred sobom. Ali kad je Rex, obrisavši cipele o brisač, podigao lice, Albin ga srdačno pozdravi. Sinoć ga se dojmio taj čovjek, ne samo svojom duhovitošću i lakoćom u ponašanju nego i neobičnom pojavom: blijedi, upali obrazi, debele usne i čudna crna kosa tvorili su zanimljivu ružnoću. U drugu ruku, bilo je ugodno sjetiti se kako je Margot, kad su razgovarali o sinoćnim gostima, napomenula: »Onaj tvoj prijatelj umjetnik ima veoma odbojno, ružno lice, takva čovjeka ne bih poljubila ni za što.« A i ono što je o njemu rekla Dorianna bijaše zanimljivo.

Rex se ispričavao što je tako izvan reda banuo u posjet, a Albin se dobroćudno smijao.

— Da kažem po istini — reče Rex — vi idete u mali broj ljudi u Berlinu s kojima se želim bliže upoznati. U Americi se prijateljstva lakše sklapaju nego ovdje, pa mi je već u običaju da budem manje konvencionalan. Oprostite mi ako sam neugodan — ali zar vam se čini da se ta nakindurena lutka od krpa može šepiriti na divanu baš pod jednim Ruysdaelom? Usput, smijem li pomnije

pogledati vaše slike? Ta gore zaista je izvanredna.

Albin ga povede kroza sobe. U svakoj se nalazila poneka dobra slika — među kojima vrlo malo patvorina. Rex gledao ushićen. Pitao se je li baš pravi onaj Lorenzo Lotto s Ivanom u haljini sljezove boje i s Djevicom što plače. Bilo je u njegovu pustolovnom životu jedno doba kada se bavio patvorenjem slika i kada je načinio nekoliko vrlo dobrih primjeraka. Sedamnaesto stoljeće — to bijaše njegova epoha. Sinoć je u blagovaonici zamijetio jednoga starog prijatelja, i sad ga je promatrao s užitkom. Bila je to slika u Bauginovu najboljem stilu: mandolina na šahovskoj dasci, vino u čaši, crveno kao rubin, i bijel karanfil.

— Doima se sasvim moderno, zar ne? Zaista, gotovo nadrealistički — dobroćudno će Albin.

— Sasvim — prihvati Rex.

Držao se za zglob na ruci dok je promatrao sliku. I bila je moderna: ta sam ju je naslikao prije svega osam godina.

Prodoše zatim hodnikom, ondje se nalazio jedan lijep Linard — cvijeće s leptirom. U taj čas pojavi se iz kupaonice Margot u svijetložutu kupaćem ogrtaču. Otrčala je niz hodnik i umalo što putem nije izgubila jednu papuču.

— Ovamo — reče Albin, nasmjehnuvši se u neprilici.

Rex krenu za njim, u knjižnicu.

— Ako se ne varam — nasmiješi se Rex — ovo je gospođica Peters. Je li vam to rođakinja?

»Čemu prikrivati?« pomisli Albin.

Brzo je pretitrao u mislima. Bilo bi nemoguće zamazati oči tako pažljivu promatraču. A ne bi bilo ni sasvim ukusno među umjetnicima.

— To je moja mala prijateljica — odgovori glasno.

Pozvao je Rexa da ostane na ručku, a ovaj je prihvatio ne okolišajući.

Kad se Margot pojavila za stolom, bila je mirna: uzbuđenost koju je sinoć jedva svladavala sada se okrenula u nešto što bijaše vrlo slično sreći. Dok je sjedila među tom dvojicom muškaraca što dijele njezin život, osjećala se kao glumica koja ima glavnu ulogu u tajanstvenoj i strastvenoj filmskoj drami — pa je nastojala da se prema tome i drži: smiješila se kao duhom odsutna, obarala trepavice, nježno stavljala ruku Albinu na rukav, moleći ga da joj doda voće, i letimičnim, ravnodušnim pogledom prelazila po bivšem

ljubavniku.

»Ne, neću ga pustiti da opet pobjegne, ni govora«, reče odjednom samoj sebi, a nadasve ugodan, davno zaboravljen srh prođe joj niz kičmu.

Rex je podosta govorio. Nizao je zabavne pričice, a među inim pripovijedao i šaljivu zgodu s pijanim Lohengrinom što je promašio labuda pa pun nade čekao drugoga. Albin se smijao od srca, ali je Rex znao (a to bijaše tajna poenta njegove šale) da on vidi samo polovinu pošalice, a da je druga polovina u tome što je Margot grizla usne. Jedva ju je i gledao dok je pripovijedao. A kada bi je pogledao, ona bi odmah oborila oči, i pogled bi joj načas počivao na ovom ili na onom dijelu haljine, koju je nesvjesno čupkala.

— A uskoro ćemo — reče Albin žmirnuvši — vidjeti nekoga na filmskom platnu.

Margot se naduri i lako ga lupi po ruci.

— Vi ste glumica? — upita Rex. — Doista? A smijem li pitati: u kojem filmu igrate?

Odgovorila je ne gledajući ga, i dajući odgovor osjećala se neobično ponosnom. On je slavan umjetnik, a ona je filmska diva. Sad su na istoj ravni.

Rex je otišao odmah poslije ručka. Razmislio je što će potom, i nato je krenuo u igračnicu. Jedan *straight flush* (koji mu se nije posrećio već godine i godine) prilično ga je ohrabrio. Sutradan je nazvao Albina, te su otišli na izložbu modernog slikarstva. Dan zatim bio je opet na večeri u Albinovu stanu. Onda je došao neočekivan, ali Margot nije bila doma, pa je morao izdržati dugu intelektualnu konverzaciju s Albinom, komu se sve više sviđao. Rex se jako dosađivao. Naposljetku mu se sudbina sažalila i pružila mu priliku na utakmici hokeja na ledu, u Sportskoj palači.

Kad je njih troje ulazilo u svoju ložu, Albin opazi Paulova leđa i Irminu svijetlu pletenicu. Takvo što moralo se jednom dogoditi, ali iako je uvijek očekivao takav dan, došao mu je tako nenadano da se, zbunjen, okrenuo naglo i nespretno, tako te je jako gurnuo Margot u stranu.

— Pazi što radiš! — okosi se ona.

— Samo se vi lijepo smjestite i naručite kavu — reče im Albin.

— Ja moram, ovaj, telefonirati. Potpuno sam zaboravio.

— Ne idi, molim te — reče mu Margot i ustade.

— Žurno mi je — uporno će on, te skupi ramena i skvrči se da

bude što manji («Je li me Irma vidjela?»). — Ako se zadržim, ništa ne brinite. Oprostite mi, Rex.

— Molim te, ostani — ponovi Margot, vrlo tiho.

Ali on nije opazio njezin neobični pogled i nije vidio kako je pocrvenjela i usne joj zadržtale. Njegova se leđa posve zaobliše, i on se požuri k izlazu.

Časak je vladala tišina, a onda Rex duboko uzdahnu.

— *Enfin seuls*, napokon sami — reče okrutno.

Sjedili su jedno uz drugo u svojoj skupoj loži, za malim stolom što bijaše pokriven bijelim stolnjakom. Dolje, odmah za ogradom, sterala se velika ledena ploha. Orkestar je svirao bučan cirkuski marš. Prazna ledena površina pokazivala petrolejski modrikast sjaj. Zrak bijaše vruć i hladan u isti mah.

— Shvaćaš li sada? — upita Margot nenadano, ni sama ne znajući što pita.

Rex htjede odgovoriti, ali se u taj čas prolomi pljesak golemom građevinom. On je pod stolom stiskao njezine vruće prstiće. Margot osjeti kako joj naviru suze, ali nije povukla ruku.

Djevojka u bijelu trikou, tijesno pripijenu uz tijelo, sa srebrnastom, pahuljicama obrubljenom kratkom suknjicom, pojavila se trčeći po ledu na vršcima kljizaljki, i pošto je uhvatila zamah, opisa divan luk, te uze skakati i vrtjeti se, i nastavi tako klizanje uokrug.

Sjajne joj klizaljke svjetlucale poput munje kad je opisivala krugove i plesala, parajući led i udarajući u doskoku.

— Lijepo si me ostavio — poče Margot.

— Jesam, ali sam se i brzo vratio, nije li tako? Nemoj plakati, baby. Jesi li dugo s njim?

Margot pokuša govoriti, ali opet buka ispuni dvoranu. Led opet ostade prazan. Ona se nalakti na stol i rukama pritisnu sljepoočice.

Između zvižduka, pljeska i povika igrači se, lagano klizeći, pojaviše na ledu — najprije Šveđani, a zatim Nijemci. Vratar gostiju, u sjajnu sviteru, s velikim kožnim štitnicima od nožnog svoda do bedara, polako klizio prema svojim malim vratima.

— Kani se razvesti s njom. Shvaćaš li kako si nezgodan trenutak odabrao za dolazak?

— Glupost. Zar zaista vjeruješ da će se oženiti tobom?

— Ako sve pokvariš, onda neće.

— Ne, Margot, neće se on tobom oženiti.

— A ja ti velim da hoće.

Usne joj se i dalje micale, ali je buka naokolo ugušila njihovu brzu prepirku. Mnoštvo vikalo od oduševljenja kad su žustre palice potjerale pločicu po ledu, udarale je, hvatale, dodavale i zaustavljale, i u brzom srazu udarale jedna o drugu. Polako se kližući tamo-amo pred svojim vratima, vratar sastavljao noge, tako te su njegova dva kožna štitnika stvarala pravi štit.

— Strašno je što si se vratio. Ti si prosjak u usporedbi s njim, Bože dragi, sada znam da ćeš sve pokvariti.

— Koješta. Bit ćemo veoma oprezni.

— Poludjet ću — reče Margot. — Izvedi me iz ovog urnebes. Hajdemo. Sigurna sam da se sada neće vratiti, a ako se i vrati, bit će mu pouka.

— Hajde k meni. Moraš doći. Ne budi luda. Bit ćemo brzi. Za sat si opet kod kuće.

— Šuti. Neću nikakva rizika. Mjesece sam i mjesece radila da ga dovedem dovdje, i sad je zreo. Zar očekuješ da sve sada bacim niz vodu.

— Neće se tobom oženiti — Rex će na to, posve uvjeren.

— Hoćeš li me otpratiti kući ili nećeš? — upita ona, gotovo vičući.

»Pustit ću da me poljubi u taksiju«, prođe joj misao glavom

— Čekaj još časak. Reci mi kako znaš da sam bez novaca.

— Vidim ti na očima — odgovori ona.

Začepila je zatim uši, jer je buka dostigla vrhunac, postignut je pogodak, švedski vratar ležao opružen na ledu, a palica, izbijena mu iz ruku, zavrtjela se i otkliznula ledom kao izgubljeno veslo.

— Velim samo jedno: odgađanjem gubimo vrijeme. Ionako mora biti, prije ili kasnije. Hajdemo. Imam lijep pogled s prozora kad su rebrenice spuštene.

— Još riječ, i kući ću sama.

Dok su išli za ložama, Margot se strese i namršti čelo. Debeo gospodin s naočalima u rožnatu okviru gledao ju pun gnušanja. Kraj nje ga sjedila djevojčica što je pratila utakmicu velikim dogledom.

— Osvrni se — reče Margot svome pratitelju. — Vidiš li onoga debeljka s djetetom? To mu je šurjak i kći. Sada znam zašto je moja podmuklica izmigoljila. Šteta što ih nisam prije uočila. Bio je jednom vrlo neugodan prema meni, i ne bih žalila da ga tkogod namekša.

— I još govoriš o svadbenim zvonima — istoči Rex svoj komentar dok je pokraj nje silazio niza široke stube. — Nikad te neće uzeti za ženu. Čuj me, draga moja, imam drugi prijedlog za tebe, i taj je, mislim, konačan.

— A to je? — upita Margot sumnjičavo.

— U redu je, odvest ću te kući, ali ćeš, draga moja, platiti taksi.

Paul gledao za njom, jastuci sala prevješeni preko ovratnika podlili mu se tamnim crvenilom baš kao cikla. Unatoč svojoj blagoj naravi, bio je voljan priuštiti joj ono što je i ona njemu željela. Pitao se tko bi mogao biti njezin pratitelj i gdje je Albin; osjećao je da taj gospodin zacijelo nije daleko, a pomisao da bi ga dijete moglo iznenada vidjeti bijaše nepodnošljiva. Uzdahnuo je s olakšanjem kad je zviždaljka odsvirala kraj i kad je mogao s Irmom krenuti odande.

Stigli su kući. Irmu kao da je prevladao umor, i na majčina pitanja o utakmici samo je kimnula glavom i smiješila se onim blijedim tajanstvenim smiješkom koji bijaše njezina najdražesnija osobina.

— Začudo je kako jure po ledu — reče Paul.

Elizabetha ga pogleda zamišljeno, a onda se okrenu kćeri:

— U postelju, vrijeme je.

— Oh, ne još — molila Irma, pospana.

— Bože, još malo pa je ponoć! Još nikada nisi toliko ostala!

— Čuj, Paule — reče Elisabeth pošto su Irmu spremili u postelju. — Osjećam da se nešto dogodilo. Bila sam tako nemirna dok ste bili vani. Kaži mi, Paule!

— Pa nemam ti što kazati — reče on, a lice mu žestoko pocrvenje.

— Nisi nikoga sreo? — usmjeli se ona. — Zaista nisi?

— Ma tko ti je takvu misao utuvio u glavu? — zagunđa Paul.

Posve ga je zbunila gotovo telepatska osjetljivost što ju je Elisabeth razvila otkad se odvojila od muža.

— Uvijek se toga bojim — šapnula je, polako priginjući glavu.

Elizabethu je ujutro probudila dadilja, koja je s toplomjerom u ruci ušla u njezinu sobu.

— Irma je bolesna, gospođo — reče odrešito. — Ima groznicu, trideset osam i pol.

— Trideset osam i pol — ponovi Elisabeth.

I odmah pomisli: »Zato sam ja jučer bila tako uznemirena.« Brzo je ustala i požurila se u dječju sobu. Irma je ležala nauznak, grozničave oči uprla u strop.

— Ribar i čamac — reče i pokaza gore, u strop, gdje je noćna

svjetiljka bacala prošare svjetla i sjene.

Bilo je rano jutro, vani snježilo.

— Steže li te grlo, zlato moje? — upita Elisabeth, još zaposlena s jutarnjim ogrtačem.

Zabrinuta se nagnula nad ušiljeno, sitno dječje lice.

— Bože, kako joj čelo gori! — uzviknu razmičući Irminu finu, svijetlu kosu.

— I jedna, dvije, tri, četiri trske — tiho će Irma, sveudilj gledajući gore.

— Bit će najbolje pozvati liječnika — odluči Elisabeth.

— Oh, neće trebati, gospođo — javi se dadilja. — Dat ću joj vrućeg čaja s limunom i jedan mali aspirin. Svuda je sad influenza.

Elisabeth pokuca na Paulova vrata. On se brijao, sapunica mu još na licu; takav uđe u Irminu sobu. Često se znao porezati pri brijanju, čak i brijaćim aparatom — sad mu se na bradi širila svijetlocrvena mrlja pod sapunskom pjenu.

— Jagode i tučeno vrhnje — prošapta Irma kad se nadvio nad nju.

Liječnik je došao podvečer: sjeo je na rub Irmine postelje, usmjerio pogled u kut i djetetu mjerio bilo. Irma se zagledala u sijede dlačice u udubini njegove velike ušne školjke, pune vijuga, i u žilu što mu se u obliku slova W ispela na ružičastoj sljepoočici.

— U redu — reče liječnik i pogleda Irmu povrh naočala.

Zatim joj kaza neka se pridigne. Elisabeth joj svuče noćnu košulju preko glave. Irmino tijelo bijaše vrlo bijelo i mršavo, s istaknutim lopaticama. Liječnik joj stavi na leđa stetoskop i reče joj neka duboko diše. I sam je teško disao.

— U redu — reče opet.

Onda je maloje na različitim mjestima kuckao po prsima i pritiskao joj trbuh ledenim prstima. Naposljetku ustade, opru ruke, povuče orukvice, i Elisabeth ga odvede u radnu sobu, gdje je udobno sjeo, odvrnuo nalivno pero i pisao recepte.

— Da — protisnu — influenza svuda uzima maha. Jučer je otkazan jedan koncert jer se razboljela pjevačica i njezin pratitelj, pijanist.

Sljedećeg jutra Irmi je toplina prilično spala. Ali se zato Paul osjećao vrlo jadno; dahtao je, neprestano se useknjivao, ali je odlučno odbio da ostane u postelji; čak je otišao u ured, kao obično. I Fraülein je dobila hunjavicu.

Uvečer, kad je Elisabeth izvukla toplu staklenu cjevčicu ispod miške svoje kćeri, obradovala se vidjevši da živa jedva nešto malo prelazi preko crvene crte. Irma žmirkala, svjetlost ju zasljepljivala; malo kasnije okrenula je lice k zidu. Soba je opet utonula u tamu, Sve bijaše toplo, ugodno i ponešto čudno. Ubrzo je Irma zaspala, ali se usred noći preнула iz neugodna sna. Ožednjela je i pipala za ljepljivom čašom limunade što je stajala na noćnom stoliću; iskapila je čašu i brižno je stavila na mjesto, lagano cmokćući usnama.

Soba joj se činila tamnijom nego inače. U susjednoj prostoriji snažno hrkala dadilja. Irma je neko vrijeme osluškivala njezino hrcanje, a onda čekala prijateljski klopot električnog vlaka što je u blizini kuće izlazio iz podzemlja. Ali nije došao. Možda je bilo previše kasno, vlakovi prestali voziti.

Ležala je širom otvorenih očiju. Odjednom začu s ulice poznat zvižduk od četiri tona. Baš je tako zviždukao otac kad se vraćao kući — tek toliko da im najavi kako će za koji tren biti među njima, mogu večeru iznijeti na stol.

Dobro je znala da to nije on nego gospodin što već četrnaestak dana posjećuje gospođu na četvrtom katu — vratareva kćerkica toliko joj je toga pripovijedala, i jezik isplazila kad je Irma razborito napomenula kako je glupo dolaziti tako kasno. Znala je i to da ne smije govoriti o ocu, koji živi sa svojom malom prijateljicom: to je Irma dokučila iz razgovora dviju gospođa što su pred njom silazile niza stube.

Opet zvižduk pod prozorom.

»Tko zna?« pomisli Irma. »Možda je ipak tata, a nitko mu neće otvoriti? Možda su mi namjerno rekli da je ono nekakav stranac?«

Odgurnu pokrivač i na vršcima prstiju priđe prozoru. Udarila je o stolicu, i nešto meko (njezin slonić) pade i lupnu muklo i skviknu; ali je Fräulein i dalje bezbrižno hrkala.

Otvori prozor. Hladnoća izvana nahrupi u sobu, naručaj za naručajem ugodna, ledena zraka.

Na ulici stajao netko u mraku i pogled upirao gore, u kuću. Dugo je gledala dolje, ali, na njezino veliko razočaranje, ono nije bio otac. Čovjek stajao i stajao, a onda se okrenuo i polako otišao Irmi ga bi žao.

Dok je tako stajala na studeni, toliko je promrzla da je ukočenim prstima jedva zatvorila prozor, a kad se uvukla u postelju, nije se više mogla ugrijati. Naposljetku je zaspala i sanjala da s

ocem igra hokej: smijao se on, oklizivao, sjedao padajući, izgubio cilindar s glave, a i ona tresnula; led bio strašan, nije više mogla ustati, a hokejska joj palica odmigoljila grbeći se baš kao gusjenica.

Ujutro joj ognjica pokazivala četrdeset i jedan stupanj, lice posivjelo; žalila se na probadi. Odmah pozvaše liječnika.

Bolesnici bilo skočilo na stotinu i dvadeset, grudni koš nad bolnim mjestom odavao mukao zvuk pri perkutiranju, a stetoskop pokazivao lako pucketanje.

Liječnik odredi melem za izvlačenje mjehurića, phenacetin i lijek za umirenje. Elisabethi bijaše da poludi, nakon svega što se dogodilo sudbina je jednostavno nema prava tako mučiti. S velikim se naporom pribrala da pozdravi liječnika kad je odlazio. Prije nego što je otišao svratio se još dadilji, koja je ležala u visokoj groznici, ali kod te jake žene ne bijaše razloga za uzbunu.

Paul ga otprati u hol i promuklim glasom — pokušao je šaptati kroza svoju prehladu — upita ima li opasnosti.

— Još ću jednom danas ovamo — reče liječnik polako.

»Uvijek isto«, pomisli stari Lampert dok je silazio niza stube. »Uvijek ista pitanja, uvijek jednaki molećivi pogledi.«

Zavirio je u bilježnicu, sjeo za upravljač svojih kola i zalupio vrata na njima. Poslije pet minuta već je ulazio u drugu kuću.

Albin ga je dočekao u toplu, svilom opšivenu kućnom kaputu što ga je nosio kad bijaše za poslom u radnoj sobi.

— Od jučer joj nije dobro — reče mu Albin, uznemiren. — Tuži se na bolove u svem tijelu.

— Ima li vrućinu? — upita Lampert.

U sebi se pitao bi li tome zabrinutom ljubavniku rekao da mu kći ima upalu pluća.

— Nema, a to i jest ono — odgovori Albin, zabrinut. — Čini se da nema, a čuo sam da je gripa bez simptoma groznice osobito opasna.

(»Zašto da mu kažem?« u sebi će Lampert. »Ostavio je obitelj bez i najmanje grižnje savjesti. Oni će mu već sami kazati ako htjednu. Čemu da se petljam u to?«)

— Nu da — reče Lampert, uzdahnuvši. — Da pogledamo našu dražesnu bolesnicu.

Margot ležala na divanu, zlovoljna i zajapurena, umotana u svileni jutarnji ogrtač sa mnogo čipaka. Pokraj nje sjedio Rex: prebacio nogu preko noge i crtao njezinu ljupku glavu na poledini

kutije od cigareta.

(»Dražesno stvorenje, nema što«, pomisli Lampert, »ali ima na njoj nešto zmijsko.«)

Rex se, zviždukaajući, povuče u pokrajnju sobu. Albin se motao u blizini. Lampert pregleda bolesnicu. Laka prehlada, ništa osobito.

— Bit će najbolje da dva-tri dana ne izlazite iz kuće — reče Lampert. — A inače, kako film? Je li gotov?

— Jest, Bogu hvala — odgovori Margot i lijeno zategnu oko sebe svileni ogrtač. — A sljedećeg mjeseca bit će privatno prikazivanje. Dotad trebam ozdraviti, ma što bilo.

(»A osim toga«, nastavi Lampert u sebi, »ovo lakoumno čeljade bit će njegova propast.«)

Kad je liječnik otišao, Rex se vratio i sjeo pokraj Margot: nehajno je crtao dalje i neprestano zviždukao kroza zube. Nekoliko je trenutaka Albin, nakrivivši glavu, stajao kraj njega i pratio ritmičke kretnje one koščate bijele ruke. Zatim ode u radnu sobu, da dovrši članak o izložbi o kojoj se mnogo raspravljalo.

— Sasvim je ugodno biti kućni prijatelj — reče Rex i prezirno se nasmija.

Margot ga pogleda te će ljutito:

— Da, volim te, rugobo, i ništa se tu ne može, to i sam znaš. On na stolu zavrti kutiju od cigareta.

— Čuj, draga moja, jednom ćeš morati k meni, to je jasno. Moji posjeti ovdje vrlo su ugodni, dakako, ali je meni već uvrh glave takve zabave.

— Ponajprije, nemoj tako vikati, molim te. Nećeš biti zadovoljan sve dok ne učinimo kakvu idiotsku neopreznost. Na najmanji povod, na najsitniju sumnju on bi me ubio ili izbacio iz kuće, a ni ja ni ti nemamo ni marjaša.

— Ubio bi te — smijuljio se Rex. — Eh, baš si pogodila.

— Molim te, čekaj još malo. Zar ne shvaćaš? Kad se jednom vjenča sa mnom, bit ću manje nervozna, i bit ću slobodnija u postupcima. Kad mu budem žena, neće me moći lako otpariviti. Uostalom, tu je i film. Imam svakakvih planova.

— Film — opet se nasmija Rex.

— Da, vidjet ćeš. Uvjerena sam da će biti velik uspjeh. Moram čekati. I ja sam, dragi, nestrpljiva kao i ti.

On sjede na rub njezina divana te je zagrli.

— Ne, ne — reče ona drhteći, i već napol zatvorenih očiju.

— Samo jednu malu pusu.

— Ali posve malu — ona će prigušenim glasom.

Nagnuo se nad nju, ali iznenada škljocnuše vrata u daljini, i oni čuše kako dolazi Albin: sag, pod, sag pa opet pod.

Rex se htjede uspraviti, ali u isti tren opazi da mu se puce na kaputu zaplelo u čipke na Margotinu ramenu. Margot pokuša da ga brzo oslobodi. Rex trgnu, ali čipke nisu popustile. Margot zastenja od straha dok je oštrim, sjajnim noktima nastojala da ispetlja puce iz čipaka. U taj čas Albin banu unutra.

— Ne, ne grlim gospođicu Peters — hladno će Rex. — Samo sam joj htio pomoći da se udobnije smjesti i zapleo se, kao što vidite.

Margot se još mučila s čipkama, ne dižući trepavice. Položaj bijaše krajnje smiješan, kao u lakrdiji, i Rex je nevjerojatno uživao u njemu.

Albin bez riječi izvadi debeo džepni nožić sa desetak kojekakvih oštrica i pokuša otvoriti nešto nalik na malu turpiju. Pokuša ponovno i slomi nokat. Burleska je baš lijepo tekla.

— Nebesa, nemojte je probosti — uzviknu Rex kao na pozornici.

— Ruke dalje — reče Albin.

— Ne diraj čipke, odreži puce! — povika Margot.

— Stojte! Ovo je moje puce! — viknu Rex.

Na trenutak bijaše kao da će obojica pasti na nju. Rex još jednom trgnu, nešto puče, i on se oslobodi.

— Dođite sa mnom u radnu sobu — pozva ga Albin mrk.

»A sada okretno«, pomisli Rex, i sjeti se varke koja mu je jednom pomogla da nadmudri suparnika.

— Izvolite sjesti — reče mu Albin namršten. — Ovo što ću vam reći prilično je važno. Radi se o izložbi »Bijeli gavran«. Rad bih znati biste li mi htjeli pomoći. Vidite, upravo dovršavam dobrano zamršen i osjetljiv članak, a nekoliko izlagača u njemu zlo prolazi.

(»Oho!« pomisli Rex. »Zato si bio tako neraspoložen. Učenjačka natmurenost? Porođajne muke inspiracije? Divota!«)

— Evo što bih od vas — nastavi Albin. — Htio bih da mi članak ilustrirate ubacujući nekoliko malih karikatura koje će istaknuti ono što podvrgavam kritici, sasvim satirički, u boji i crtežu, kao što ste jednom učinili s Barcelom.

— Vrlo rado — prihvati Rex. — Ali i ja imam jednu molbu. Znete već što mislim, nisu mi isplatili neke honorare, pa sam ostao bez novaca. Biste li mi mogli dati predujam? Samo sitnicu, petsto maraka, recimo.

— Dakako. I više ako želite. Svakako trebate odrediti honorar za crteže.

— Je li to katalog? — upita Rex. — Smijem li pogledati? Djevojke, djevojke, sve same djevojke — nastavi s naglašenim nezadovoljstvom, promatrajući reprodukcije. — Ravne djevojke, nakrivne djevojke, pa djevojke s elefantijazom...

— A zašto ne? — lukavo će Albin. — Zar su vam djevojke tako dosadne?

Rex objasni posve otvoreno.

— Tja, stvar ukusa, mislim — reče Albin, ponosan što nije rob predrasuda. — Dakako, ne osuđujem vas. To je, mislim, među umjetnicima veoma rašireno. Kod jednog kramara bilo bi mi odbojno, ali kod slikara, to je nešto posve drugo, posve zgodno zapravo, romantično, a »romanca« dolazi od »Roma«. Ipak — nadoveza — mogu vas uvjeriti da puno gubite.

— Oh, ne. Žena je za mene samo bezazlen sisavac, ili ugodan drug, ponekad.

Albin se smijao.

— No, kad ste tako iskreni, reći ću i ja vama nešto: ona glumica, Karenina, čim vas je ugledala, kazala je kako je sigurna da ste ravnodušni prema nježnom spolu.

(»Oh, zar je tako rekla?« pomisli Rex.)

Prošlo je nekoliko dana. Margot je još kašljala, a kako je uvijek bila veoma brižna za sebe, ostala je doma, nije izlazila. Nije se imala čime baviti — čitanje joj ne bijaše jaka strana — pa se zabavljala kako joj je Rex preporučio: udobno i dokono ležeći u živahnu metežu od jastuka, listala je telefonski imenik i nazivala nepoznate ljude, trgovine i poslovne tvrtke. Naručivala je dječja kolica, ljiljane i radio-aparate na adrese što bi ih odabrala nasumce; zbijala je šale s uglednim građanima i za nos ih potezala, a njihove gospođe upozoravala da ne budu lakovjerne; isti broj znala je nazvati i deset puta zaredom i tako tjerala u očaj vlasnike tvrtke Traum, Baum & Käsebier. Slušala je neobične ljubavne izjave i još neobičnije kletve.

Ušao Albin pa stao i promatrao ju zaljubljeno i sa smiješkom dok je naručivala lijes za neku gospođu Kirchhof. Kimono joj se rastvorio, male noge poigravale od zluradosti, duguljaste oči krijesile se strijeljajući tamo-amo dok je slušala. Albina preplavio val strastvene nježnosti; nepomično je stajao podalje, bojava se prići, da ne pokvari njezinu radost.

Sad je profesoru Grimmu kazivala povijest svog života i molila ga da se nađu o ponoći, a profesor na drugom kraju žice bio kao na iglama i sve u sebi odmjeravao bi li taj poziv mogao biti šala ili pak posljedak njegove slave, jer bijaše on čuven ihtiolog.

Zbog tih Margotinih vragolija na telefonu nije bilo čudo što je Paul pol sata uzalud pokušavao dobiti spoj s Albinom. Uporno je nazivao, i svaki put ga dočekivalo nemilosrdno zujanje — znak da je broj zauzet.

Naposljedku je ustao; osjetivši vrtoglavicu, ponovno teško sjede. Dvije noći nije spavao; bio je bolestan, brige ga preplavile. Pa ipak, mora to učiniti, mora! Neprestani onaj zuj kao da mu kazivaše kako je sudbina odlučila svoje, da pomrsi njegove namjere; ali je Paul bio tvrdokoran: ne mogne li ovako, morat će drugačije.

Na vršcima prstiju ušao je u dječju sobu, u kojoj bijaše tamno i — unatoč nazočnosti nekoliko osoba — vrlo tiho. Vidio je sestrin zatiljak, češalj u kosi i vuneni šal na ramenima. Odjednom se odlučno okrenu, iziđe u predsoblje, odjenu ogrtač (stenjući i potiskujući jecaj) i krenu po Albina.

— Čekajte — reče šoferu taksija, kad se iskrcao na pločnik pred poznatom kućom.

Upravo je gurnuo vrata na ulazu kad ga Rex sustiže: obojica udoše u vežu u isti čas. Pogledaše jedan drugoga — prolomio se buran pljesak kad su pločicu ugurali u švedski gol.

— Idete li gospodinu Albinu? — upita Paul zajedljivo.

Rex se nasmiješi i kimnu glavom.

— Onda dopustite da vam kažem da sada neće primiti nikoga u posjet: ja sam njegov šurjak, nosim mu vrlo loše vijesti.

— Hoćete li ih meni povjeriti da mu ih prenesem? — uljudno će Rex.

Paul se zapuhao. Zastao je na prvom odmorištu. Oborene glave, kao bik, buljio je u Rexa, koji je opet radoznalo, u očekivanju, gledao u to napuhano, otečeno lice na kojem su suze ostavile tragove.

— Preporučujem vam da odgodite svoj posjet — reče Paul, teško dišući. — Kćerka moga šurjaka leži na samrti.

Nastavio je put iza stube, a Rex mirno išao za njim.

Čuvši drske korake za sobom, Paul osjeti kako mu krv navire u glavu; ali se bojao da ga ne uhvati zaduha i ne spriječi u naumu, i tako se svladao.

Pred vratima Albinova stana još se jednom okrenu Rexu i reče:

— Ne znam tko ste zapravo i što ste, ali uz najbolju volju ne mogu shvatiti vašu upornost.

— Zovem se Alex Rex, i ovdje sam sasvim doma — odgovori Rex blago te ispruži dug bijel prst i pritisnu na zvonce.

»Da ga udarim?« pomisli Paul, i odmah nadoveza: »A zašto, sada...? Glavno je da sve obavim što prije.«

Onizak, sivokos sluga (engleski lord bio je otpušten) pusti ih unutra.

— Javite gospodaru — reče Rex s uzdahom — da bi ovaj gospodin htio...

— Vi šutite! — presiječe ga Paul.

Zastao je na sredini hola i glasno koliko već mogaše povikao:

— Albine!

I još jednom:

— Albine!

Kad je Albin ugledao šurjakovo iskrivljeno lice, nespretno potrča korak-dva prema njemu, a zatim preumi te zastade kao da je

zakočio.

— Irma je teško bolesna, opasno — reče Paul, kuckajući štapom o pod. — Bit će najbolje da odmah dođeš.

Časak potraja tišina. Rex ih promatraše napeto. Odjednom kriještav ženski glas doprije iz dnevne sobe:

— Albine, dođi da ti nešto kažem.

— Eto me — odazva se Albin i požuri onamo.

Margot stajala u dnevnoj sobi, ruku prekrizanih na grudima.

— Kći mi je teško bolesna — objasni Albin. — Idem je odmah vidjeti.

— Lažu ti — bijesno povika Margot. — To je smicalica da te domame natrag.

— Margot... za ime Božje!

Ona ga uhvati za ruku:

— A što ako pođem s tobom?

— Margot, dosta! Moraš shvatiti... Gdje mi je upaljač? Gdje je moj upaljač? Razumiješ, on me čeka.

— Obmanjuju te. Ne puštam te da ideš.

— Čekaju me — protisnu Albin, širom otvorenih očiju.

— Ako ti možeš...

Paul stajao u holu, u istom stavu, i kuckao štapom o pod. Rex izvadi iz džepa emajliranu kutijicu. Iz dnevne sobe čuli se uzbuđeni glasovi. Rex ponudi Paulu bonbone protiv kašlja. Paul ih odgurnu laktom, ne gledajući, i bonboni se prosuše. Rex se smijao. Ponovno oni glasovi, nadvikivanje.

— Grozno — promrmlja Paul i krenu odande. Obrazi mu podrhtavali dok je brzao niza stube.

— Onda? — šapnu Fräulein kad se vratio.

— Ništa, neće doći — odgovori Paul.

Načas je oči pokrio rukama, pročistio grlo i, kao i prije, na vršcima prstiju ušao u dječju sobu.

Ništa se ondje nije promijenilo. Blago, ritmički, okreće Irma glavu na jastuku, sad na ovu, sad na onu stranu; poluotvorene oči zamagljene; tu i tamo potresa je štućanje. Elisabeth poravnava pokrivač: mehanička kretnja bez ikakva smisla. Pada žlica sa stolića, mekani joj zvek dugo odzvanja u ušima nazočnih. Bolničarka broji kucaje bila, žmirka te oprezno, kao u strahu da će je raniti, spušta dječju ručicu na pokrivač.

— Možda je žedna? — šapće Elisabeth.

Bolničarka odmahuje glavom. Netko u sobi kašlje veoma tiho. Irma se vrti; zatim podiže koljence pod pokrivačem i opet ga pruža, sasvim polako.

Cvile vrata, Fräulein ulazi i nešto kazuje Paulu na uho. Paul kima glavom, a ona izlazi. Domala vrata opet cvile, ali se Elisabeth ne osvrće.

Čovjek koji ulazi zastaje korak-dva pred posteljom. Maglovito nazire svijetlu kosu i šal svoje žene, ali u mučnoj jasnoći vidi Irmino lice — uske, tamne nosnice i žućkasti sjaj njezina oblog čela. Stoji tako podugo, zatim širom otvara usta, a netko ga (dalji rođak) straga hvata pod pazuha.

Dolazi k sebi u Paulovoj radnoj sobi. Na divanu u kutu sjede dvije gospođe kojima se ne sjeća imena; tiho razgovaraju. Čudan ga osjećaj obuzima: kad bi se sjetio kako se zovu, sve bi opet bilo u redu. Zgurena u naslonjaču, jeca Irmina Fräulein. Dostojanstven star gospodin, s visokom čelom, stoji kraj prozora i puši; tu i tamo podiže se s peta na prste. Na stolu sja zdjela s narančama.

— Zašto niste prije po me poslali? — mrmrlja Albin i uzvija obrvama.

Ne obraća se pitanjem nikome posebno. Nabire čelo, vrti glavom, pucketa prstima.

Tišina. Sat nad kaminom udara svoje tika-taka. Lampert dolazi iz dječje sobe.

— Onda? — pita Albin promuklo.

Lampert se obraća dostojanstvenom starom gospodinu, koji lagano trza ramenima i odlazi za njim u bolesničku sobu.

Prolazi podosta vremena. Na prozorima već posve tamno. Nitko se nije sjetio navući zavjese. Albin uzima jednu naranču i polako je ljušti.

Vani snijeg pada, s ulice dopiru samo prigušeni šumovi. Od vremena do vremena poneki pucketav zvuk u radijatoru. Dolje na ulici netko zvižduka četiri tona (Siegfried). Zatim opet tišina.

Albin polako jede naranču. Vrlo je kisela. Odjednom ulazi Paul u sobu: ne gleda nikog, samo protiskuje jednu jedinu kratku riječ.

U dječjoj sobi Albin vidi leđa svoje žene — nepomična i napeta, nagnuta je nad postelju i, kako se čini, sveudilj u ruci drži sablasnu čašu. Bolničarka je rukom obuhvaća oko ramena, odvodi je u tamu.

Albin prilazi postelji. Načas je pred njim nejasna slika sitna,

mrtvog lica i kratke blijede usne ispod koje vire sjekutići — nedostaje jedan zubčić-mliječnjak. A zatim pred njegovim očima sve postaje magleno. Okreće se i polako izlazi, vrlo pažljivo, nastojeći da nikoga i ništa ne gurne. Dolje su kućna vrata zaključana. Ali dok on stoji pred njima, silazi namazana dama u španjolskom šalu, otključava i pušta unutra čovjeka pokrivena snijegom. Albin gleda na sat. Ponoć minula. Zar je doista bio gore pet sati?

Ide bijelim, mekim pločnikom što škripi pod nogama, i još ne može vjerovati što se dogodilo. U začudnoj jasnoći gleda u duhu malu Irmu kako se penje Paulu na koljena ili kako ručicama baca loptu o zid — a eto automobili promiču i trube kao da se ništa nije dogodilo, snijeg se pod svjetiljkama svjetluca blagdanski, nebo je crno, i samo u daljini, za tamnim mnoštvom krovova, tamo prema *Gedachtniskirche*, gdje su velike kino-dvorane, crnina se rastapa i prelazi u topao crvenkast sjaj. Odjednom mu na pamet padaju imena dviju gospođa na divanu: Blanche i Rosa von Nacht.

Naposljedku stiže kući. Margot se opružila i puši uživajući. Albin se nejasno sjeća da se s njome sinoć jako svađao, ali to sada nije važno. Ona tiho očima prati njegove pokrete dok on šeta sobom tamo-amo i otire lice, mokro od snijega. Sve što ona sada osjeća samo je divno zadovoljstvo. Rex je otišao prije malo vremena, i sam vrlo zadovoljan.

Možda prvi put u godini dana provedenoj uz Margot bijaše Albin posve svjestan tanke, sluzave prevlake sramote što se prilijepila za njegov život. Kao da ga je sudbina sada, s jasnoćom koja zbunjuje, tjerala da dođe k pameti. Čuo je njezine glasne opomene; spoznao je: eto mogućnosti da uzdigne svoj život na prijašnju ravan, i u jasnoći duboke boli znao je da bi, vrati li se sada ženi, ono što u redovnim prilikama ne bi bilo moguće — pomirenje — došlo gotovo samo od sebe.

Izvjesne uspomene one noći nisu ga ostavljale: sjećao se kako ga je Paul nenadano pogledao molećivim pogledom, a onda, okrenut, lagano stisnuo za mišku. Sjećao se kako je u ogledalu uhvatio letimičan ženin pogled, u kojem se skupio jad što srce razdire, izražaj čovjeka prognana iz života, izražaj što izaziva samu sućut — a ipak srodan osmijehu.

O svemu je tome razmišljao s dubokim ganućem. Da — ode li na ukop svoje kćeri, ostat će zauvijek sa ženom.

Nazvao je Paula, i djevojka mu reče mjesto i vrijeme pogreba.

Ujutro je ustao dok je Margot još spavala i naredio sluzi da mu iznese crno odijelo i cilindar. Pošto je na brzinu popio nekoliko gutljaja kave, ušao je u nekadašnju Irminu dječju sobu — gdje je sada stajao dug stol sa zelenom mrežom po svoj širini; ravnodušno uze lopticu od celuloida i pusti je da poskakuje, ali umjesto da misli na svoje dijete, vidio je drugi lik, ljupku, živahnu, nestašnu djevojku što se smije i, podigavši jednu petu, naginje se preko stola zamahnuvši udaračem.

Bijaše vrijeme za polazak. Još nekoliko minuta, i držat će Elisabeth pod ruku, pred otvorenim grobom. Bacio je lopticu na stol i brzo se vratio u spavaonicu, da posljednji put vidi Margot kako spava. I dok je stajao kraj postelje i prelazio očima po onome djetinjem licu, s mekim ružičastim usnama i rumenim obrazima, Albin se sjeti njihove prve zajedničke noći i sa strahom pomisli na budućnost pokraj svoje blijede, ocvale žene. Ta mu se budućnost učini kao jedan od onih dugih, tamnih prolaza gdje ćeš na kraju naći zakovan sanduk — ili prazna dječja kolica.

S mukom otrže pogled s usnule djevojke, nervozno se ugrize za

nokat na palcu i pride prozoru. Snijeg se topio. Sjajni automobili prskali prelazeći preko lokava; na uglu, odrpana protuha prodavala ljubice; odvažan pas ovčar uporno slijedio majušna pekinezera, koji je režao, okretao se i klizao na kraju svoje uzice; velika svijetla četvorina nebeskog plavetnila odražavala se na prozoru što ga je goloruka sluškinja marljivo prala.

— Zašto si ustao tako rano? Kamo ćeš? — upita Margot lijenim glasom što ga je prekinulo zijevanje.

— Nikamo — reče on, ne okrenuvši se.

— Ne budi tako potišten, Bucko — rekla mu je nakon četrnaest dana. — Znam da je žalosno sve to, ali su ti oni postali gotovo stranci, to i sam osjećaš, nije li tako? A i malu su, dakako, okrenuli protiv tebe. Vjeruj mi, posve razumijem tvoje osjećaje, iako bih, da mogu imati dijete, radije htjela dečkića.

— Pa ti si sama dijete — reče Albin i pogladi je po kosi.

— Danas napose moramo biti dobre volje — nastavi Margot.

— Danas je moj veliki dan. Početak moje karijere. Bit ću glavna.

— Da, doista, posve sam zaboravio. Kada? Baš danas? Rex dotumara unutra. U posljednje vrijeme bio je svakog dana kod njih, i Albin mu se u nekoliko navrata izjadao i rekao mu sve ono što nije mogao reći Margoti. Rex je slušao tako dobrostivo, iznosio tako razborite napomene i zapažanja i pokazivao takvo razumijevanje i dobrohotnost da se kratkoća njihova poznanstva činila Albinu kao čista slučajnost koja nema nikakve veze s unutarnjim, duhovnim vremenom u kojem se njihovo prijateljstvo razvilo i dozrelo.

— Čovjek ne može graditi svoj život na naplavini nesreće, na živom pijesku — rekao mu je Rex. — To je grijeh protiv života. Imao sam jednom prijatelja, kipara, čije je nepogrešivo osjećanje za oblik bilo gotovo neugodno. A onda se, sasvim iznenada, iz samilosti, oženio ružnom, starijom, grbavom djevojkom. Ne znam točno što se dogodilo, ali jednog dana, ubrzo nakon vjenčanja, spakovaše dva kovčežića, svakome jedan, i pješke odoše u najbližu ludnicu. Ja mislim da se umjetnik mora voditi samo svojim osjećajem za ljepotu: taj ga nikad neće izdati.

— Smrt — kaza u nekoj drugoj prilici — to je, čini se, samo loša navika, koju priroda zasad ne može nadvladati. Imao sam jednom draga prijatelja, divna momka puna životne radosti, lice mu andeosko, a mišići kao u pantere. Porezao se otvarajući konzervu s breskvama, onima velikim, znate, glatkim i sočnim što se tope u ustima i samo klize niz grlo. Umro je nakon nekoliko dana, od trovanja krvi. Glupo, zar nije? A ipak... da, neobično ali istinito, njegov život, promatran kao umjetničko djelo, ne bi bio tako savršen da mu je bilo dano da ostari. Smrt je često poenta u šali života.

U takvim prilikama Rex je mogao govoriti u beskraj, neumorno, neprestano izmišljajući zgrade i priče o nepostojećim prijateljima i nizati razmišljanja koja, zaodjevena u prividno sjajan oblik, nisu bila predeboka za duh njegova slušatelja. Njegovo je obrazovanje bilo površno, puno rupa, ali duh oštar i pronicav, a njegova radost da druge vuče za nos rasla je gotovo do genijalnosti. Možda je jedino stvarno na njemu bilo njegovo prirodno uvjerenje da je sve ono što je ikad stvoreno na području umjetnosti, znanosti ili osjećaja samo manje-više spretno umijeće. Ma koliko važan bio predmet rasprave, on je uvijek mogao naći štogod duhovito ili otrcano da o njemu kaže, baš kako je trebalo duhu ili čudi njegova slušatelja, iako je, u isti mah, znao biti nevjerovatno surov i drzak kad bi ga subesjednik ljutio ili mu išao na živce. Čak i onda kad bi govorio posve ozbiljno o kakvoj knjizi ili slici, Rex je imao ugodan osjećaj da je sudionik u zavjeri ili u kakvoj genijalnoj obmani — s piscem one knjige ili tvorcem one slike.

Sa zanimanjem je promatrao kako Albin trpi (po njegovu mišljenju: glupan s glupim strastima i solidnim, posve solidnim, poznavanjem slikarstva). Jadni Albin mišljaše da je dosegao do samog dna ljudskog jada; naprotiv, Rex je s ugodnim predosjećajem radosti smatrao da je sve to daleko od boli i dubine: njemu to bijaše samo prva točka u programu jedne burne, lude komedije u kojoj je njemu, Rexu, rezervirano mjesto u privatnoj prednjoj loži režiserovoj.

Režiser te predstave nije ni Bog ni đavo. Onaj prvi previše je sijed i poštovanja dostojan, i staromodan; a ovaj potonji, sit i presit tuđih grijeha, bijaše na dosadu i sebi i drugima, dosadan kao kiša... da, doista, kao kiša u zoru u zatvorskom dvorištu, na kojem nekakva jadnog luđaka, koji nervozno zijeva, mirno smiču zbog toga što je ubio svoju baku. Režiser na koga je mislio Rex, lukav je i neuhvatljiv, dvostruk, trostruk, samoodražajan, volšeban fantomski Protej, sjena šarenih kugli od stakla što lete u krivulji, duh opsjenara, žonglera pred sjajnom zavjesom...

To je, svakako, bilo ono što je Rex pretpostavljao u rijetkim časovima filozofskog razmišljanja.

Rex je uzimao život olako, i jedini ljudski osjećaj što ga je ikad doživio bijaše njegov žar za Margot, koji je sebi nastojao objasniti njezinim tjelesnim osobinama, nečim u mirisu njezine kože, epitelom njezinih usana, toplinom njezina tijela. Ali to nije bilo

pravo objašnjenje. Njihova uzajamna strast temeljila se na dubokoj srodnosti njihovih duša, premda je Margot bila vulgarna mala berlinska djevojka, a on — umjetnik kozmopolit.

Kad je Rex došao toga dana, njezina velikog dana, stigao je, pridržavajući joj ogrtač, kazati joj da je unajmio sobu u kojoj se mogu nesmetano sastajati. Ošinula ga je ljutitim pogledom — ta na samih deset koraka odande Albin se tapkao po džepovima. Rex se smijuljio i nadodao, jedva snizivši glas, da će je čekati svakog dana u dogovoreni sat.

— Pozivam Margot na sastanak, a ona neće doći — veselo će on Albinu dok su silazili niza stube.

— Neka jednom pokuša — nasmija se Albin i nježno uštinu Margot za obraz. — A sada ćemo vidjeti kakva si glumica — nadoveza navlačeći rukavice.

— Sutra u pet, Margot, eh? — predloži Rex.

— Sutra će dijete sebi birati kola — reče Albin — pa ne može k vama.

— Imat će dovoljno vremena prijepodne. Odgovara li vam u pet sati, Margot? Ili u šest, pa da važi?

Margot odjednom planu.

— Glupe šale — promrsi kroza zube.

Njih se dvojica nasmijaše i obješenjački pogledaše.

Vratar, koji je vani razgovarao s listonošom, radoznalo pogleda za njima kad su onuda prošli.

— Jedva čovjek može vjerovati — reče kad ga više ne mogahu čuti — da je tome gospodinu kćerkica umrla prije dva-tri tjedna.

— A tko je onaj drugi? — upita listonoša.

— Ne pitajte me. Dodatni ljubavnik, mislim. Da vam pravo kažem, stid me što drugi stanari moraju sve to gledati. A čak je bogat, velikodušan gospodin. Uvijek velim: ako već mora imati ljubavnicu, onda barem da je odabrao štogod naočitije i oblije.

— Ljubav je slijepa — priklopi listonoša, zamišljen.

U maloj dvorani gdje su film prikazivali za dvadesetak glumaca i gostiju, Margot osjeti kako joj blažen srh prolazi kičmom. U blizini je opazila filmskog producenta u čijem je uredu jednom bila tako postićena. Prišao je Albinu, a Albin mu predstavi Margot. Imao je velik žut ječmenac na desnom oku.

Margot bijaše ljuta što je on ne prepoznaje.

— Razgovarali smo prije dvije godine — lukavo će mu ona.

— Točno — dočeka on, uz uljudan osmijeh. — Dobro se sjećam. (Ali se nije sjećao.)

Čim su ugasi svjetla, Rex, koji je sjedio između Margot i Albina, segnu za njezinom rukom te je obuhvati. Pred njima sjedila Dorianna Karenina, u skupocjenu krznu, premda u dvorani bijaše vruće; pokušavala je da prema producentu bude vrlo pažljiva.

Lagano titrajući, odvili se naslovi s imenima. Projektor zujao blago i jednolično, kao da je negdje podalje uključen usisivač. Nije bilo glazbe.

Na platnu se gotovo odmah pojavila Margot. Čitala je knjigu; zatim ju je zaklopila i nagnula se na prozor; njezin zaručnik prolazio onuda.

Margot se užasnula toliko da je izvukla ruku iz Rexove. Tko je, za ime Božie, ta strahota? Nezgrapna i ružna, s otečenim, neobično izmijenjenim, crnim usnama kao pijavice, sa loše potegnutim obrvama, s neočekivanim naborima na haljini — djevojka na platnu gledala preda se, a onda se odjednom prepolovila, s trbuhom na prozorskom podboju i sa stražnjicom prema gledateljima.

Margot odgurnu Rexovu ruku koja je tražila njezinu. Željela je gristi oko sebe, baciti se na pod i udarati nogama.

Čudovište na platnu nije imalo ništa zajedničko s njome — ono bijaše nakaza, užas, strahota! Ali stvarno nalik na njezinu majku, ženu pazikuće, na fotografiji s vjenčanja.

»Možda će kasnije biti bolje«, pomisli, nesretna.

Albin se nagnu k njoj, gotovo zagrlivši Rexa, i nježno joj šapnu:

— Slatko, divno, nisam ni slutio...

Doista je bio očaran; nešto ga je podsjećalo na mali kino *Angus*

gdje su se prvi put sreli, i kosnulo ga se što Margot glumi tako strašno — a ipak tako dražesno, djetinje gorljivo, kao učenica što kazuje čestitku u pjesmici.

I Rex se oduševio. Bio je tvrdo uvjeren da će Margot promašiti na filmu, i dobro je znao da će se ona za taj promašaj osvetiti na Albinu. I zato će sutra doći, bit će to njezin protuudarac. Točno u pet. Sve je to vrlo veselo.

Opet mu ruka potraži njezinu, ali ga Margot iznenadi: jako ga uštinu.

Nakon nekoliko drugih prizora Margot se opet pojavi na platnu: šuljala se duž kućnih pročelja, pipajući zidove i osvrćući se (iako time, začudo, nije nimalo iznenađivala prolaznike), a onda šmugnula u kavanu u kojoj će, kako joj je rekla neka dobra dušica, naći svog dragana pokraj jedne zavodnice (Dorianna Karenina). Ušla je, a dok je ulazila, leđa joj bijahu debela i nezgrapna.

»Pa ja ću zaurlati«, pomisli Margot.

Srećom, u pravi čas zasjenjenost, a potom izbi platno: malen stol u kavani, boca u kanti s ledom i junak što Dorianni nudi cigaretu pa je sam pripaljuje za nju (kretinja koja je, u mozgu svakog režisera, simbol novorođene prisnosti). Dorianna zabacuje glavu, ispušta dim i smiješi se kutom usana.

Netko je u dvorani zapljeskao; drugi prihvatili. Onda se na platnu pojavi Margot, i pljesak utihnu. Margot na platnu zinula kao što nije nikad u životu, i onda, oborene glave i mlatarajući rukama, ispala na ulicu.

Dorianna, stvarna Dorianna, koja je sjedila pred njima, okrenu se, a oči joj prijateljski sijevnuše u polutami:

— Bravo, mala — reče promuklim glasom.

Margot, da je smjela, najradije bi joj nokte zarila u lice.

Sad se toliko bojala svake svoje nove slike na platnu da je naprosto klonula i više nije bila kadra od sebe gurati ili štipati upornu Rexovu ruku. Osjetio je na uhu njezin topli dah kad ga je potihno zamolila:

— Prestani, molim te, ili ću sjesti na drugo mjesto.

On je potapša po koljenu i povuče ruku.

Napuštena dragana pojavila se opet, a svaka njezina kretinja bijaše muka za Margot. Osjećala se ona kao duša u paklu kojoj demoni otkrivaju neslućenu sliku njezinih prijestupa u zemaljskom životu... U svome podbuhlom licu prepoznala je crte svoje majke

kad je pokušavala biti uljudna prema kakvu utjecajnu stanaru.

— Vrlo uspio prizor — šapnu Albin, nagnuvši se k njoj.

Rexu dosadilo sjediti u mraku i gledati loš film, i trpjeti naslanjanje toga teškog čovjeka. Zaklopio je oči, pretitravao u glavi male karikature u boji što ih je nedavno izradio Albinu i razmišljao o fascinantom premda posve jednostavnom problemu: kako će od njega izvući nešto više novaca.

Drama se na platnu bližila kraju. Junak, koga je zavodnica ostavila, uputio se u ljekarnu, pod žestokim filmskim pljuskom, da kupi otrova, ali se sjetio starice majke pa preumio: umjesto da se otruje, vratio se na svoj rodni seoski posjed. Tu, među kokošima i svinjama, njegova se prvotna dragana igrala s njihovim vanbračnim djetetom (neće dugo biti vanbračno, ako je suditi po onom kako je junak zirkao preko ograde). Bio je to Margotin najbolji prizor. Ali, kad se dijete privilo k njoj, ona odjednom prijeđe nadlanicom po haljini (sasvim nehotice), kao da otire ruku — a dijete je iskosa pogleda. Smijeh zažubori dvoranom.

Margot nije mogla više izdržati: tiho zaplaka.

Čim su upalili svjetla, ustade i brzo krenu prema izlazu.

Albin, zabrinut, odmah pođe za njom; pogled mu odavao strepnju.

Rex ustade, uspravi se. Dorianna ga taknu po ruci. Kraj nje stajao čovjek s ječmencem i zijevao.

— Neuspjeh — reče Dorianna, žmirkajući. — Jadna mala.

— A jeste li vi zadovoljni svojom glumom? — upita Rex radoznalo.

Dorianna se nasmija.

— Odat ću vam jednu tajnu: prava umjetnica ne može biti zadovoljna.

— A ponekad ni publika — mirno će Rex. — Usput mi recite, draga, kako ste izabrali svoje umjetničko ime. Ponešto me smeta.

— Oh, to je duga pripovijest — ona će zamišljeno. — Ako jednom dođete k meni na čaj, možda ću vam više reći o tome. Mladić koji je predložio to ime ubio se.

— Ah, nije čudo. Ali, htio bih vas pitati... recite mi jeste li čitali Tolstoja?

— Kako? Dol... Toj...? — priupita Dorianna Karenina. — Bojim se da nisam. A zašto?

Kod kuće bijaše burnih scena, jecaja, povika, hysterije. Bacala se na divan, na postelju, na pod. Iz očiju joj sijevao oganj i bijes; jedna joj čarapa spala. Svijet plutao u suzama.

Nastojeći je utješiti, Albin nesvjesno izgovarao iste riječi kojima je nekoć umirivao Irmu ljubeći joj modricu — riječi što sada, poslije smrti male Irme, bijahu puste.

Margot je u početku sav svoj bijes okrenula protiv njega; zatim je obruživala Doriannu, strašnim izrazima; na kraju je izlijevala žuč na režisera. Usput je praskala na starog Grossmanna, onoga s ječmencom, iako on sa svim time nije imao nikakve veze.

— Dobro — na kraju će Albin. — Učinit ću sve što mogu za te. Ali ja zaista ne mislim da je ono neuspjeh. Naprotiv, u nekoliko prizora glumila si vrlo dobro... u prvome, na primjer, znaš, kad si...

— Umukni! — izdera se Margot i hitnu za njim naranču.

— Ali čuj me, zlato. Spreman sam sve učiniti da moja mala bude sretna. A sada uzmimo svjež rupčić i zauvijek otarimo suze. Reći ću ti što kanim. Film pripada meni. Platit ću sam za to smeće... mislim na Schwarzov loš posao. Neću dopustiti da se igdje prikazuje, i sačuvat ću ga sebi za uspomenu.

— Ne, nego spaliti — zajeca Margot.

— Dobro, spalit ću ga. Dorianna se baš neće radovati, možeš mi vjerovati. Jesi li sada zadovoljna?

Još je jecala, ali tiše.

— Hajde, hajde, ne plači, draga. Sutra idemo izabrati nešto lijepo. Da ti kažem što? Nešto veliko, na četiri kotača. Zar si zaboravila? Onda ćeš mi pokazati, a ja ću možda (smiješio se i uzvio obrvama dok je vragolasto razvlačio riječ »možda«) stvarčicu i kupiti. Vozit ćemo se daleko, milje i milje daleko. Vidjet ćeš proljeće na jugu... Što veliš, Margot?

— To nije ono glavno — zlovoljno će ona.

— Glavno je da budeš sretna. A bit ćeš. Gdje je rupčić? Vratit ćemo se u jesen; tada ćeš ići na druge tečajeve glume, i naći ću pravog režisera za tebe... Grossmanna, na primjer.

— Ne, ne njega — zgrozi se Margot.

— Dobro, onda drugog. A sada otari suze, budi dobra djevojka,

pa idemo na večeru. Hajde, mala.

— Nikad neću biti sretna dok se ne razvedeš — reče ona i duboko uzdahnu. — Ali se bojim da ćeš me ostaviti, sada kad si me vidio u tome strašnom filmu. Drugi bi ih na tvom mjestu ispljuskao što su me unakazili onako nemilice! Ne, nećeš me poljubiti. Reci mi najprije: jesi li štogod poduzeo radi rastave? Ili si sve pustio niz vodu?

— Evo... vidiš... — zamuca Albin — ti... mi... Oh, Margot, mi smo upravo... to jest, ona je napose... jednom riječju, taj bolni gubitak sada mi sve otežava...

— Ma što govoriš? — upita Margot pridižući se. — Zar ona još ne zna da kaniš provesti rastavu?

— Ne, nije to — neuvjerljivo će Albin. — Naravno, ona osjeća... to jest, zna... Ili, bolje reći...

Margot se polako podizala, sve više i više, kao zmija što se odmata.

— Da kažem po istini, ona ne da rastavu — Albin će naposljetku.

Prvi put u životu izrekao je laž o Elisabethi.

— Ah, tako? — dočeka Margot, idući prema njemu.

»Gle, kani me udariti«, pomisli Albin.

Margot mu priđe, dođe sasvim do njega, i polako mu ovi ruke oko vrata.

— Ne mogu više biti samo tvoja ljubavnica — reče i privinu lice na njegovu kravatu. — Naprosto ne mogu. Učini već nešto. Reci sebi sutra: Učinit ću to za svoju malu. Ta postoje odvjetnici. Sve se može urediti.

— Obećavam — reče on. — Provest ću to na jesen.

Tiho je uzdahnula, otišla pred ogledalo i kao bez života gledala svoj odraz.

»Rastava?« pomisli Albin. »Ne, ne, to ne dolazi u obzir.«

Margot je Rexa, kad god bi došla, nalazila za poslom: sobu unajmljenu za sastanke s njom pretvorio je u studio. Dok je crtao, zviždukao je po običaju, vrlo melodiozno.

Gledala je u njegove kao kreda bijele obraze, pune crvene usne, što bi se zaokružile dok bi zviždukao, i osjećala je kako joj taj čovjek znači sve. Nosio je svilenu košulju s otvorenim ovratnikom i stare hlače od flanela. Stvarao je čuda kineskim tušem.

Tako se sastajahu gotovo svakog popodneva, i Margot je odlagala dan polaska, premda su kola već bila kupljena i proljeće gotovo granulo.

— Smijem li vam nešto predložiti? — Rex će jednog dana Albinu. — Što će vam šofer za putovanje? Znete, ja sam dobar vozač.

— Vrlo ljubazno od vas — odgovori Albin, ponešto oklijevajući. — Ali... ovaj... bojim se da vas odvučem od vašeg posla. Mi ćemo na podalek put.

— Oh, ne brinite zbog mene. Ionako sam namjeravao na odmor. Divno sunce... zanimljivi stari običaji... igrališta za golf... izleti...

— Kad je tako, bit će nam drago — prihvati Albin, pitajući se u strahu što će Margot na to.

Ali je Margot, nakon kraćeg skanjivanja, prihvatila prijedlog.

— U redu, neka ide — reče ona. — Posve mi je drag, ali mu je prešlo u navadu da mi iznosi svoje ljubavne pripovijesti, i uzdiše kao da je sve to normalno. Pomalo mi je mučno.

Bijaše na dan prije polaska. Na povratku kući iz kupovine Margot skoknu Rexu. Kutija s bojama, kistovi i crtaljke, prašni sunčani trak što je ukosio prostorijom — sve ju je to podsjećalo na vrijeme kad je naga pozirala kao model.

— Zašto se tako žuriš? — nehajno će Rex dok je mazala usne. — Ovo je danas posljednje. Ne znam kako ćemo na putu.

— Pa oboje smo dovoljno spretni — odgovori ona i promuklo se nasmija.

Odlepršala je na ulicu i potražila taksi. Ali cesta, obasjana suncem, bijaše prazna. Došla je na trg i, kao uvijek kad se vraćala od

Rexa, pomislila: »Hoću li zakrenuti nadesno i preko parka, pa onda opet nadesno?«

Ondje se nalazila ulica u kojoj je živjela u djetinjstvu.

(Prošlost je ležala sigurna u svojoj krletki. Zašto ne bi malko pogledala?)

Ulica se nije promijenila. Na uglu bijaše pekarna, ondje pak mesnica s pozlaćenom volovskom glavom na cimeru, a pred dućanom privezan buldog — pripadao je majorovoj udovici s broja petnaest. Ali su papirnicu pretvorili u frizerski salon. Starica što je prodavala novine bijaše za svojim štandom. Na svome mjestu nalazila se i pivnica u koju je Otto navraćao kao stalan gost. A tamo prijeko stajala kuća u kojoj se ona rodila: baš su je popravljali, pred njom bile podignute skele. Nije marila da ide dalje.

Kad se vraćala, zovnu je poznat glas.

Bio je to Kaspar, prijatelj njezina brata. Gurao je bicikl s ljubičastim okvirom i s košarom pred upravljačem.

— Hej, Margot — i osmjehnu se, ponešto bojažljivo.

Nastavi hodati pokraj nje.

Kad ga je posljednji put vidjela bio je vrlo osoran; ali je to bilo onda, u skupini, gotovo u bandi. Sada, ovako sam, bio je naprosto dobar stari drug.

— Pa kako si, Margot?

— Sjajno — nasmija se ona. — A ti?

— Hja, gura se. Jesi li znala da su se tvoji preselili? Sada stanuju u sjevernom dijelu grada. Trebalo bi, Margot, da ih jednom posjetiš. Otac ti neće dugo.

— A gdje je moj brat? — upita ona.

— Otpirio je. Mislim da radi u Bielefeldu.

— I sam dobro znaš koliko su moji marili za me — reče ona.

Išla je samim rubom pločnika i mrko gledala u svoje noge.

— A jesu li se poslije brinuli za me? — nadoveza. — Jesu li razbijali glavu što će od mene biti?

Kaspar se nakašlja i preuze:

— Svejedno, Margot, oni su tvoji. Majku su ti ovdje otpustili, a ondje se ne može naviknuti.

— A što ovdje vele o meni? — upita Margot i pogleda ga.

— Ah, same besmislice. Klevetanja. Već po običaju. A ja sam uvijek govorio da djevojka može o svome životu odlučivati kako sama želi. Je li između tebe i tvog prijatelja sve u redu?

— Oh, jest, uglavnom. Uskoro ćemo se vjenčati.
— Lijepo — dočeka Kaspar. — Baš mi je drago, zbog tebe.
Samo šteta što se čovjek ne može s tobom zabavljati kao nekoć. Baš šteta.
— Zar nemaš djevojku? — upita ga ona, osmjehnuvši se.
— Ne, ovaj čas nemam. Život je ponekad vrlo težak, Margot.
Radim u slastičarni. Htio bih jednom otvoriti vlastitu.
— Da, život zna biti težak — potvrdi Margot, zamišljena.
Malo zatim dozva taksi.
— Možda bismo jednom... — poče Kaspar; ali ne, neće se oni nikad više kupati na onom jezeru.
»Otići će ona do đavola«, pomisli kad vidje kako je sjela u taksi. »Možda će je kakav glupan i uzeti. Ja je, bogme, ne bih za ženu. Čovjek nikad ne bi znao na čemu je s njome...«
Zajahao je na bicikl i povezao brzo za taksijem do sljedećeg ugla.
Margot mu mahnu kad je elegantno zakrenuo u pokrajnju ulicu.

Kotači gutali ceste omeđene jabukovim drvećem i ceste obrubljene šljivovim drvećem — gutali ih bez kraja. Vrijeme bijaše lijepo, pa se prema večeri čelične ćelije hladnjaka nagruhale pčelama, vilen-konjicima i drugim kukcima. Rex je vozio izvrsno, nehajno zavaljen u niskom naslonjaču, pomičući upravljač lakim dodirom, gotovo kao u snu. Na zadnjem oknu visio majmun od baršuna i gledao prema sjeveru koji su brzo ostavljali za sobom.

U Francuskoj se duž cesta redali jablani i topole; sobarice u hotelima nisu razumjele Margot, i ona zbog toga bijaše bijesna. Dogovorili su da će proljeće provesti na Rivieri, a onda krenuti na talijanska jezera. Posljednji su zastanak, prije nego što su izbili na obalu, imali u Rouginardu.

Stigli su onamo o zalasku sunca. Narančastocrven oblak kovrčao se u pramenju i protezao na blijedozelenom nebu povrh tamnih gora; u kavanama gorjela svjetla; platane na bulevaru već se u tame uvile.

Margot bijaše umorna i razdražljiva, kao uvijek pred noć. Otkad su krenuli na put, to jest prije gotovo tri tjedna (nisu se žurili, nego su zastajali u slikovitim mjestancima sa uvijek istom starom crkvom na istome starom trgu), nije ni jednom ostala s Rexom nasamu.

Kad su se dovezli u Rouginard i Albin pao u zanos pred purpurnim bregovima, Margot protisnu kroza stisnute zube:

— Oh, samo se ushiću i trabunjaj!

I umalo što nije zaplakala.

Dovezoše se pred velik hotel, te Albin uđe pitati za sobe.

— Poludjet ću ako ovo još dugo potraje — reče Margot, ne gledajući Rexa.

— Daj mu sredstvo za spavanje — predloži Rex. — Zatražit ću ga u ljekarni.

— Već sam pokušala — odgovori Margot — ali ne djeluje.

Albin se vrati, ljutit.

— Nema — reče. — Baš nevolja. Žao mi je, draga.

Išli su u tri hotela zaredom, i ništa: sve popunjeno.

Margot se otvoreno usprotivi da ide do slijedećeg grada:

objasni kako je već bolesna od zavijanja na okukama. Bila je toliko zlovoljna da se Albin čak bojao i pogledati je. Naposljetku ih, u petom hotelu, zamoliše da uđu u dizalo i gore pogledaju jedine dvije sobe koje su još slobodne. Lift-boy maslinaste kože, koji ih je odvezio gore, stajao pred njima sa svojim krasnim profilom.

— Pogledajte te trepavice — reče Rex, blago gurnuvši Albina laktom.

— Prestanite s tim prokletim glupostima! — okosi se Margot.

Soba s dvostrukom posteljom doista ne bijaše loša, ali je Margot lupkala petom o pod i ponavljala tihim, čangrizavim glasom:

— Ovdje ne ostajem, ovdje ne ostajem.

— Ali je za jednu noć lijepo — usrdno će Albin.

Momak im otvori unutarnja vrata u kupaonicu; prođe njome i otvori druga vrata, u drugu spavaonicu.

Rex i Margot nenadano se pogledaše.

— Ne znam, Rex, hoće li vas smetati da dijelite kupaonicu s nama? — upita Albin. — Margot pljuska i prska, i dugo se unutra zadržava.

— Dobro — nasmija se Rex — već ćemo se snaći.

— Jeste li posve sigurni da nemate nikakvu drugu sobu za jednoga? — obrati se Albin hotelskome momku.

Ali se Margot brzo umiješa:

— Koješta! — reče ona. — Sve je u redu. Nemam nikakve volje dalje tražiti naokolo.

Prišla je prozoru dok su unosili prtljagu. Na tamnomodrom nebu treperila velika zvijezda, crne krošnje drveća tonule u posvemašnju tišinu, samo cvrčci cvrčali... Ali ona nije ništa vidjela ni čula.

Albin poče iz kovčega vaditi toaletne potrepštine.

— Idem se ja prva okupati — reče ona i poče se brzo razodijevati.

— Samo naprijed — veselo će on. — Ja ću se dotle obrijati. Ali nemoj predugo, valja nam štogod večerati.

U ogledalu je vidio njezin džemper, suknju, dva-tri komada rublja, jednu čarapu pa drugu kako brzo lete zrakom.

— Mala šlampavica — promuklo će on, sapunjajući bradu.

Čuo je kako su se zatvorila vrata, kako je škljocnuo zasun i voda bučno potekla.

— Ne moraš se zaključavati, ne progonim te — viknu joj u

smijehu, natežući obraz prstom.

Za zaključanim vratima voda šumila, jako i neprestano. Albin brižljivo strugao lice nezgrapnim brijaćim aparatom. Premišljao je imaju li tu jastoge *à l'américaine*.

Voda sveudilj tekla — šumila sve jače i jače. On je, tako reći, zakrenuo za ugao, i htio se vratiti na jabučicu, gdje se nekoliko oštrih dlačica uvijek uporno držalo, kad odjednom zamijeti, prestrašen, kako voda curi ispod vrata kupaonice. Huka pipaca pretakala se u šišoljenje što je sve presvajalo.

»Pa neće se valjda utopiti«, progundā te odjuri na vrata i pokuca.

— Je li sve u redu, draga? Preplavljuješ sobu vodom! Ne bijaše odgovora.

— Margot, Margot! — povika škljocajući ručkom (sasvim nesvjestan neobične uloge što su je vrata imala u njegovu i njezinu životu).

Margot kliznu natrag, u kupaonicu, punu pare i vruće vode. Brzo je zatvorila pipe.

— Zadrijemala sam u kadi — viknu zabrinuto na vrata.

— Ti si luda! — uzvratī Albin. — Kako si me uplašila! Curci vode što su svijetlosivi sag natapali tamnim mrljama, bivali tanji i najposlije nestadoše.

Albin se vrati ogledalu i ponovno nasapuna grlo.

Nakon nekoliko minuta pojavi se Margot, svježa i blistava, i počē se naprašivati talkom. Sad Albin ode u kupaonicu. U njoj bijaše sve mokro. Pokuca prijeko, Rexu.

— Neću vas pustiti da dugo čekate — povika. — Učas će kupaonica biti slobodna.

— Oh, samo se vi kupajte, nema žurbe — doviknu Rex, sretan.

Za večerom je Margot bila u sjajnu raspoloženju. Sjedili su na terasi. Bijel leptir noćnjak lepršao oko svjetiljke i pao na stolnjak.

— Ostat ćemo ovdje dugo, dugo — reče Margot. — Divno je ovo mjesto.

Minuo tjedan, pa drugi. Dani bili vedri, bez oblačka. Svuda mnogo cvijeća. I stranaca. Bijaše sat vožnje do divna pješčanog žala među tamnocrvenim stijenama prema tamnoplavom moru. Brežuljci, obrasli pinijama, okruživali njihov hotel, lijepo uređenu zgradu u strašnu maurskom stilu od kojeg bi se Albinu koža ježila — da nije bio tako sretan. I Margot bijaše sretna. I Rex.

Mnogi su joj se divili: tvorničar svile iz Lyona; miran Englez što je sakupljao kukce; mladići koji su s njom igrali tenis. Ali ma tko ju gledao ili s njom plesao, Albin nije osjećao ljubomoru. Gotovo se čudio kad se sjetio muka što ih je podnosio zbog nje u Solfiju: zašto ga je onda sve uznemirivalo, a zašto se sada osjećao tako sigurnim za nju? Nije zamjećivao jednu sitnicu: sada više i nije željela da se sviđa drugima; njoj je trebao samo jedan čovjek — Rex. A Rex bijaše Albinova sjena.

Jednoga dana bijahu sve troje na većem izletu u brda; zalutali su i naposljetku sišli mučnom kamenitom stazom, ali ih je ona odvela na pogrešnu stranu. Njoj, nenavikloj na pješačenje, izbili neugodni plikovi po nogama, pa su je njih dvojica nosili naizmjenice, a kako ni jedan ne bijaše snažan, umalo što ne padoše sa svojim teretom. Oko dva sata poslije podne stigoše u seoce što se kupalo u suncu, i ondje nađoše autobus što vozi u Rouginard: bijaše spreman za polazak s popločana trga na kojem se nekolicina muškaraca igrala boća.

Margot i Rex uđoše. I Albin pođe unutra, ali kad vidje da nema nikoga za upravljačem i da će se šofer još podugo natezati sa starim seljakom i s dvjema košarama što ih taj kani prevesti — pokuca na poluotvoreno okno za kojim je sjedila Margot i kaza da će na brzinu što god popiti.

I to rekavši, brzo se udalji i uđe u malu krčmu na uglu.

Kad je segnuo po svoje pivo, bubnu o suhonjava malena čovjeka u bijelim hlačama od flanela koji je navro da brzo plati. Zgledaše se.

— Ti ovdje, Udo? — uzviknu Albin. — Kakva li ugodna iznenađenja!

— Iznenađenje, zaista — dočeka Udo Conrad. — Malko si se

zaoblio, stari moj. Jesi li ovdje sa svojima?

— Ovaj... ne... Stanujem u Rouginardu i...

— Divno — preuze Conrad. — I ja sam ondje. Do bijesa, autobus kreće. Požuri se.

— Evo me — reče Albin, i pohlepno ispi svoje pivo.

Conrad je pokasao prema autobusu i ušao. Šofer zatrubi. Albin je prtljao s kovanim francuskim novcem u koji se nije razumio.

— Imate dovoljno vremena — reče krčmar, sjetan čovjek s crnim, ovješanim brkom. — Autobus će najprije oko sela, pa će ponovno stati na ovom uglu prije nego što krene.

— Baš dobro — dočeka Albin. — Onda još jedno, molim.

Kroza svijetla vrata vidio je kako dugi, niski, žuti autobus odmiče ostavljajući za sobom splet prošara što ih na putu stvarahu sjene platana i mrlje svjetla: utapao se autobus u taj splet i nestao u njemu.

»Baš neobično što sam sreo Uda«, razmišljao Albin. »On pustio svijetlu bradicu, a ja ostao bez kose. Kad smo se ono posljednji put vidjeli? Prije šest godina. Pa nisam ni uzbuđen zbog toga viđenja. Nimalo. Mislio sam da živi u San Remu. Čudan čovjek, nježan, prilično praznovjerman i ne baš sretan. Neženja, s hunjavicom na miris sijena. Mačkomrzac. Ni satove ne voli. Izvrstan pisac. Zabavan pisac. Smiješno kako nema ni pojma o tome da se moj život iz temelja promijenio. Smiješno kako sam se našao u ovome vrućem i opojnom prostoru gdje nikad nisam bio i kamo po svoj prilici nikad više neću doći. Što li sada radi Elisabeth? Crno ruho, prazne ruke. Bolje ne misliti na to.«

— Koliko treba autobusu dok obiđe oko sela? — upita na francuskom, izgovarajući polako i pažljivo.

— Koju minutu — odgovori krčmar sjetno.

»Nije mi baš jasno što rade s tim drvenim kuglama. Drvenim? Možda su od kovine? Najprije ih odmjeravaju na dlanu a onda hitnu naprijed... zatrče se, zavaljaju kuglu, pa stanu. Strašno ako se dogodi da Udo zapodjene s malom razgovor na putu, pa ona sve izbrblja prije nego što mu ja kažem. Hoće li ona izbrbljati i ubrljati? Ne znam. Ipak, nije baš vjerojatno da će zaći u razgovor. Ona je iscrpljena, jadno dijete, pa će sjediti posve mirno.«

— Čini se da je ovo nekakvo veliko selo, sudimo li po tome koliko autobusu treba da obiđe oko njega — napomenu Albin.

— Pa i ne ide oko sela — javi se starac s glinenom lulom što je

sjedio za stolom s njim.

— Ide, ide — reče sjetni krčmar.

— Išao je do prošle subote — opet će starac. — Sada vozi ravno.

— Hja — dočeka krčmar. — Nije moja krivnja, je li tako?

— A što ću ja sada? — viknu Albin, obeshrabren.

— Čekat ćete drugi — razborito će starac.

Kad je Albin naposljetku stigao u hotel, nađe Margot kako zavaljena u ležaljci jede trešnje, a Rex u kupaćim gaćicama sjedi na ogradi — duga kosmata i osmagla leđa okrenuo suncu. Mirna, sretna slika.

— Prokleti autobus, umaknuo mi — reče Albin, iskrivivši lice.

— Pravo ti bilo — dočeka Margot.

— Recite mi jeste li vidjeli malena čovjeka u bijelu, sa svijetlom bradom?

— Ja sam ga vidio — odgovori Rex. Sjedio je za nama. A što je s njime?

— Ništa, znanac od prije.

Albin se ujutro savjesno propitao u turističkom uredu, a zatim u jednome njemačkom pensionu, ali mu nitko nije mogao dati adresu Uda Conrada.

»Uostalom, i nemamo mnogo toga reći jedan drugome«, pomisli Albin. »Vjerojatno ću ga ponovno sresti, ako ovdje ostanemo duže. A ako ga i ne sretnem, ne mari.«

Nakon dva-tri dana probudio se ranije nego inače, otvorio prozorske kapke i nasmiješio se nježnom modrom nebu i pitomim zelenim padinama što se pružahu oku, svijetle ali još nejasne, kao da je sve graviran naslovni list pod svilenim papirom. Ponese ga jaka želja da se penje u bregove, da hoda naokolo i udiše zrak pun mirisa metvice.

Margot se probudi.

— Još je tako rano — reče, pospana.

On predloži da se brzo odjenu i odu na cio dan — samo njih dvoje...

— Hajde sam — progunda ona te se okrenu na drugu stranu.

— Oh, ti lijencino — žalosno će Albin.

Bijaše oko osme. Dobrim korakom ostavio je za sobom uske ulice što ih je jutarnja sjena i sunčano svjetlo sjeklo po dužini, i počeo se uspinjati.

Kad je prolazio ispred male vile, obojene jarkoružičasto, začu kako škljocaju velike škare za potkresivanje grmova, i vidje Uda Conrada kako nešto potkresuje u malenu vrtu, punu kamenja. Da, uvijek je taj imao sklonost za vrtlarstvo.

— Naposljetku te našoh — veselo će Albin.

Onaj se samo okrenu, ali ne uzvрати smiješak:

— Oh — reče suho — nisam očekivao da ću te ponovno vidjeti.

Samoća je u njemu razvila usidjeličku osjetljivost; osjećao se sada uvrijeđenim, i u tome je upravo bolesno uživao.

— Ne budi lud, Udo — reče Albin i priđe, pošto je pažljivo odmaknuo perasto lišće na grmu mimoze što mu se čeznutljivo nagnulo nad put. — Dobro znaš da nisam namjerno propustio autobus. Mislio sam da će oko sela pa se vratiti.

Conrad se malco umekša.

— Ne mari — reče — često tako biva: sretnoš čovjeka nakon dugo vremena, i odjednom te ponese želja da umakneš od njega. Uzeo sam da nisi bio oduševljen što bi u pokretnom zatvoru autobusa morao klepetati o starim vremenima, pa si se elegantno uklonio.

Albin se nasmija.

— A istina je da sam tragao za tobom ovih dana. Nitko, čini se, ne zna gdje stanuješ.

— Da, ovu sam kuću unajmio prije nekoliko dana. A gdje ti stanuješ?

— Oh, u hotelu. Hotel Britannia. Zaista se radujem što te vidim, Udo. Moraš mi pripovijedati o sebi.

— Bismo li u malu šetnju? — predloži Conrad, nesiguran. — Samo da obujem druge cipele.

U minuti eto ga natrag, i tako se počeo uspinjati hladnim sjenovitim putem što je vijugao između kamenih zidova obraslih vinovom lozom: plavi mu asfalt još nije dodirnilo jutarnje sunce.

— A kako tvoji? — upita Conrad.

Albin je časak oklijevao, a onda reče:

— Bolje da i ne pitaš, Udo. U posljednje vrijeme imao sam strašnih događaja. Lani smo se rastali, Elisabeth i ja. A onda je umrla moja mala Irma od upale pluća. Radije bih da ne govorim, ako se ne ljutiš.

— Zaista, vrlo bolno.

Obojica utonuše u muk.

Albin je razmišljao kako bi bilo lijepo i uzbudljivo kad bi mogao o svojoj strastvenoj ljubavi popričati s tim starim prijateljem, koga oduvijek zna kao bojažljiva i nimalo pustolovna čovjeka; ali je to odgodio za kasnije. Conrad je pak razmišljao kako je zapravo pogriješio što je krenuo na tu šetnju: više je volio biti u društvu ljudi bezbrižnih i sretnih.

— Nisam znao da si u Francuskoj — reče Albin. — Mislio sam da živiš u Mussolinijevoj zemlji.

— Mussolini? — upita Conrad, nabravši čelo, kao da se hoće dosjetiti. — Tko je to?

— Ah, uvijek si isti — nasmija se Albin. — Ne brini, ne kanim govoriti o politici. Pripovijedaj mi što radiš, molim te. Tvoj posljednji roman bio je sjajan.

— Sve se bojim — reče Udo — da u našoj domovini stanje nije baš takvo da bi se cijenilo moje pisanje. Rado bih pisao francuski, ali mi je teško odreći se iskustva i blaga što sam ga stekao služeći se toliko vremena našim jezikom.

— Hajde, hajde — preuze Albin. — Ima mnogo ljudi koji vole tvoje knjige.

— Ne tako kao što ih ja volim — reče Conrad. — Dugo će vremena proći, možda i čitavo stoljeće, dok se prizna njihova vrijednost. To jest, ako dotle ne bude posve zaboravljena umjetnost pisanja i čitanja. A sve se bojim da je u Njemačkoj već dobro zaboravljena u ovo pol stoljeća što je minulo.

— Kako to misliš? — upita Albin.

— Pa tako. Kad se jedna književnost gotovo isključivo hrani Životom i Životima, onda to znači da umire. I ne mislim na freudovske romane ili one o mirnom ladanju. Možemo raspravljati o tome da li je važna književnost u cijelosti ili dvojica-trojica stvarnih pisaca što stoje po strani, neuvaženi među svojim svećanima, nadutim suvremenima. Ipak, ponekad je sve prilično mučno. Dođe mi da pobjesnim kad vidim knjige koje se uzimaju ozbiljno.

— Ne — dočeka Albin — ne slažem se s tobom, nikako. Ako se naše doba zanima za socijalne probleme, ne vidim razloga zašto talentirani pisci ne bi pokušali pomoći. Rat, poratni nemiri...

— Prestani — tiho zajada Conrad.

Opet su šutjeli. Vijugavi put dovede ih do šumarka s pinijama — cvrčali ondje cvrčci, čulo se čegrtanje kao da se neprestano navija i odvija limena igračka. Potok brzao preko glatkih stijena koje kao da su treperile pod vodom što se mreška. Sjedoše na suhu, slatkomirisavu tratinu.

— A ne osjećaš li se nekako kao prognanik, kad uvijek živiš u tuđini? — upita Albin, gledajući u široke krošnje pinija što bijahu kao da morska trava plovi na plavoj vodi. — Zar ne čezneš za njemačkim zvucima?

— Oh, tu i tamo naiđem na zemljake, i ponekad je posve zabavno. Zapazio sam, primjerice, kako su njemački turisti skloni vjerovanju da ni živa duša vani ne razumije njihov jezik.

— Ja ne bih mogao uvijek živjeti u tuđini — opet će Albin.

Ležao je na leđima i sanjarski očima pratio obrise plavih zaljeva, laguna i rukavaca između zelenih grana.

— Onog dana kada smo se sreli — preuze Conrad, i on ležeći

nauznak, s rukama pod glavom — imao sam zanimljivo iskustvo s tvojim znancima u autobusu. Znaš ono dvoje, je li?

— Da, površno — odgovori Albin, i kratko se nasmija.

— To sam i mislio, sudeći po njihovu zadovoljstvu kad si ostao.

(»Zlobna mala«, pomisli Albin nježno. »Da mu sve pripovjedim o njoj? Ne.«)

— Lijepo sam se zabavljao slušajući im razgovor. Ali nisam osjetio čežnju za domovinom. Čudno je to: što više razmišljam o tome, to više vjerujem da u životu jednog umjetnika ima doba kada mu domovina nije potrebna. On je kao ona bića u prirodi što najprije žive u vodi, a onda na kopnu.

— Onda bi nešto u meni čeznulo za hladnom vodom — napomenu Albin u nekoj tromoj ćudljivosti. — Nego, nađoh prilično zgodan odsjek odmah na početku Baumove nove knjige *Otkriće Taprobane*. Nekakav kineski putnik, prije nekoliko stoljeća, čini se, putovao je preko pustinje Gobi u Indiju, i jednog je dana stajao pred velikim Budhinim likom od nefrita, u spremnici na nekom cejlonskom brdu, i vidio trgovca kako prinosi dar, pravi kineski proizvod, bijelu svilenu lepezu, i...

— ... i odjednom je putnik osjetio umor svoga dugog izbjivanja — upade Conrad. — Poznajem ja takve priče, iako nisam čitao posljednji proizvod toga dosadnog luđaka niti ću ga ikad čitati. Bilo kako bilo, trgovci što ih ovdje viđam nisu baš takvi da bi u meni budili nostalgiju.

Ušutješe ponovno. Bijaše im vrlo dosadno. Pošto su još nekoliko minuta promatrali pinije i nebo, Conrad ustade i reče:

— Znaš, stari moj, jako mi je žao, ali... što misliš, da krenemo? Nadam se da nemaš ništa protiv toga? Morao bih još nešto napisati do podneva.

— Imaš pravo — prihvati Albin, te i on ustade. — I meni valja doma.

Tiho su silazili stazom, a onda u pravoj navali srdačnosti stisli jedan drugome ruku pred Conradovim vratima.

»Dobro je, i to je prošlo«, u sebi će Albin, odahnuvši. »Ne dao mi Bog da ga još jednom posjetim!«

Na povratku, kad je ulazio u neku točionicu da kupi cigarete, i kad je nadlanicom odmaknuo u stranu zavjesu od nanizanih bobaka što se zanjihala i zašuštala, sudario se s umirovljenim francuskim pukovnikom koji u posljednja dva-tri dana bijaše njihov susjed u blagovaonici. Albin odstupi na uski pločnik.

— Pardon — reče pukovnik (srdačan i krepak starina). Lijepo jutro, zar ne?

— Vrlo lijepo — potvrdi Albin.

— A gdje su danas zaljubljenici? — zanimaše se pukovnik.

— Što time mislite? — upita ga Albin.

— Pa, mladi koji se grle po kutovima (*qui se pelotent dans tous les coins*) obično se tako nazivaju, zar ne? — odgovori pukovnik.

U njegovim porculanskomodrim, krvlju podlivenim očima zaiskrio se podrugljiv pogled što ga Francuzi zovu *goguenard*.

— Samo ne bih htio — nadoveza — da to čine u parku pod mojim prozorom. Znete, od toga staru čovjeku samo zazubice rastu.

— Ma što mislite time? — ponovi Albin.

— Nisam kadar to ponoviti na njemačkom — nasmija se pukovnik. — Do viđenja, dragi gospodine.

I to rekavši ode. Albin nato uđe.

— Kakva li besmisla! — uzviknu i pogled upilji u ženu što je sjedila za tezgom.

— *Comment, Monsieur?* — upita ona.

— Baš pravi besmisao — ponovi kad je, skupljenih obrva, zastao na uglu, na putu prolaznicima.

Imao je čudan osjećaj da se sve odjednom izvrnulo naglavce, sve se okrenulo, te mu valja čitati natraške želi li štogod razumjeti. Bio je to tup osjećaj, bez boli i bez čuđenja. Kao da se nešto tamno i nejasno izdiže i kao prijatna, tiho, nečujno, ide prema njemu. A on stoji kao u snomorici, u bespomoćnoj obamrlosti i tuposti, te i ne pokušava izmaknuti sablasnom udarcu, kao da je posrijedi neobična prirodna pojava od koje mu ne može biti štete dokle god traje to mrtvilo.

»Nemoguće«, promrsi odjednom, a čudna mu se, zavojita misao zavrže u glavi.

Slijedio je njezin neobični drhtaj, šišmišji njezin let, pratio ju kao da je to opet predmet studija, nešto čega se ne treba bojati. Zatim se naglo okrenuo, umalo oborivši djevojčicu u crnoj pregačici, i pobrza natrag, putem kojim je maloprije došao.

Conrad, koji je pisao u vrtu, otišao je u radnu sobu u prizemlju, po bilježnicu koja mu je trebala, i upravo dok je tražio i prevrtao po stolu kraj prozora, ugleda Albinovo lice kako u nj bulji izvana. (»Prokleti glupan«, pomisli Conrad. »Zar me sad neće puštati na miru?«)

— Čuj, Udo — javi se Albin promuklim, nejasnim glasom.

— Zaboravio sam te nešto upitati. O čemu je ono dvoje razgovaralo u autobusu?

— Molim? — upita Conrad.

— O čemu su razgovarali u autobusu? Rekao si da ti je bilo zanimljivo.

— Što to? — priupita Conrad. — Oh, da, sjećam se. Pa, bilo je zanimljivo, svakako. Da, baš tako. Baš sam ti htio spomenuti kao primjer kako se ponašaju Nijemci misleći da ih nitko ne razumije. Misliš li na to?

Albin kimnu glavom.

— Eh — nastavi Conrad — bio je to najglasniji, najneprirodniji ljubavni razgovor što sam ga ikad čuo. Ti tvoji prijatelji razgovarali su tako slobodno o svojoj ljubavi kao da su sami u raju. U prilično prostu raju, bojim se.

— Udo — uzdahnu Albin — možeš li se zakleti na to što veliš?

— Molim?

— Jesi li sasvim, baš sasvim, siguran u to što kažeš?

— Jesam. A što je posrijedi? Čekaj, eto me u vrt. Ne mogu ni riječi razumjeti kroz prozor.

Našao je bilježnicu te izišao.

— Halo, gdje si? — povika.

Ali Albina ne bijaše: nestao je.

Conrad izađe na put. Ne — ne bijaše ga ni ondje, otišao je.

»Nisam li glupan bio«, promrmlja Conrad, »nisam li glupost učinio. (Da, ružne li rime: *glupan bio*, *gle-gle*, *učinio*. Strahota!)«

Albin je sišao u grad, prešao preko bulevara, ne ubrzavajući svoj odmjereni korak, i stigao do hotela. Uspeo se uzati stubu i ušao u svoju sobu — njihovu sobu. Bila je prazna, postelja u njoj nenamještena; nešto kave proliveno, kavena žlica sjala na bijelom prostiraču pred krevetom. Prignute glave gledao je u svijetlu mrlju. U taj tren začuo se odozdo, iz parka, Margotin kriještavi smijeh.

Nagnuo se na prozor. Išla je pokraj mladića u bijelim hlačama; reket kojim je mahala dok je čavrljala, sjao na suncu kao zlato. Njezin pratitelj opazi Albina na prozoru trećeg kata. Margot pogleda gore i stade.

Albin pokrene rukom kao da hvata nešto na grudima; imalo je to značiti: doći gore. Margot je tako i shvatila. Kimnula je i lijeno krenula niza šljunkom posutu stazu prema oleandrima što omeđuju ulaz u hotel.

On se odmaknuo od prozora, prignuo se i otvorio ručni kovčežić, ali se onda sjeti da se ono što traži nalazi na drugom mjestu. Priđe ormaru i segnu rukom u džep svoga žutog ogrtača od devine dlake. Brzo pregleda nađenu stvarčicu, da provjeri je li nabijena, a onda se postavi kraj vrata.

Čim ona otvori, on će je ustrijeliti. Neće joj postavljati pitanja, ne kani se time mučiti. Sve je jasno kao smrt i jezivo se točno uklapa u logični slijed stvari. Varali su ga, neprestano, lukavo, majstorski. Odmah će je ubiti. Mora.

Dok ju je čekao na vratima, u duhu je pratio njezin put: sad je ušla u hotel, eto je dizalom gore. Osluškivao je kloparanje njezinih peta po hodniku. Ali njegova mašta bijaše brža od nje. Svuda tiho. Morao je početi iznova. Držao je revolver, bijaše kao da je to prirodni produžetak njegove ruke, napete i željne da se isprazni: bilo je gotovo čudnog užitka pri pomisli na to kako će pritisnuti povijeni okidač.

I umalo što nije ispalio u bijela zatvorena vrata kad je čuo lako šljapkanje gumenih potplata — dakako, nosila je tenisne cipele, nije bilo peta ni kloparanja. Sada! Ali je tog trenutka čuo i druge korake.

— Dopušta li gospođa da odnesem pladanj? — upita francuski glas pred vratima.

Margot uđe istog časa kad i sobarica. On nesvjesno spusti revolver u džep.

— Što želiš? — upita Margot. — Mogao si sići, znaš, umjesto što me tako neuljudno zoveš gore.

Nije odgovorio, nego je oborene glave pratio kako sobarica stavlja posuđe na pladanj i podiže žličicu. Uzela je pladanj, nasmiješila se, izišla: vrata se napokon zatvoriše.

— Što se dogodilo, Albine?

On spusti ruku u džep. Zadrhtavši, kao od bola, Margot klonu na stolicu kraj postelje, prignu osmagli zatiljak i poče brzo odvezivati vezice na bijeloj cipeli. Gledao je u sjajnu joj crnu kosu, u modrikastu sjenu na njezinu vratu gdje kosa bijaše obrijana. Nemoguće pucati dok izuva cipelu. Imala je ranicu nad petom, krv probila kroz kratku bijelu čarapu.

— Baš glupo kako uvijek nažuljam ovo mjesto — pojada se ona i podiže glavu.

Opazi crni revolver u njegovoj ruci.

— Ne igray se time, luđače — reče vrlo mirno.

— Ustani — šapnu Albin te je uhvati za zglob na ruci.

— Ne ustajem — odgovori Margot, skidajući čarapu slobodnom rukom. — Pusti me. Gledaj, zalijepila se za ranu.

On je trže tako snažno da se stolica prevrnula. Ona se uhvati za rub kreveta i udari u smijeh.

— Molim, ustrijeli me — reče. — Bit će upravo kao u onom komadu što smo ga gledali, s crncem i jastukom, a ja sam nedužna baš kao što je i ona bila.

— Lažeš — prošapta Albin. — Ti i ona hulja. Sve samo lupeštvo i pri-pri-jevvara, i...

Gornja mu je usna drhtala. Borio se sa svojim mucanjem.

— Molim te, pusti to. Ne govorim s tobom dok to ne spustiš. Ne znam što se dogodilo i ne želim znati. Znam samo jedno: ja sam ti vjerna, ja sam ti vjerna...

— Dobro — dočeka Albin promuklo. — Možeš reći što imaš reći. A onda ćeš umrijeti.

— Ne trebaš me ubiti... zaista, ne treba, dragi.

— Hajde govori.

(»Potrčim li na vrata«, pomisli ona, »možda ću umaknuti. Vikat ću, i ljudi će se skupiti. Ali je onda sve upropašteno, sve...«)

— Ne mogu govoriti sve dok to držiš. Molim te, makni to.

(»Ili bih mu možda toga đavla mogla izbiti iz ruke...?«)

— Ne — odsječe Albin. — Ponajprije, moraš priznati...

Obavijestili su me. Znam sve... znam sve... — ponavljao je slomljenim glasom, šetajući gore-dolje po sobi i udarajući rubom šake po posoblju. — Znam sve. Sjedio je za vama u autobusu, vladali ste se kao ljubavnici. Oh, naravno, ubit ću te.

— Da, to sam i mislila — preuze Margot. — Zнала sam da nećeš razumjeti. Za ime Božje, spusti to, Albine.

— Što se tu ima razumjeti? — viknu Albin. — Što se tu ima objasniti?

— Najprije, Albine, dobro znaš da on uopće ne mari za žene.

— Umukni! — povika Albin. — To je podla laž, lupeška smicalica od samog početka.

(»Viče — dakle opasnost je prošla«, pomisli Margot.)

— Ne, on zaista ne mari za žene — nastavi ona. — Ali sam mu jednom, za šalu, predložila: »Da vidimo napokon mogu li vam iz glave izbiti vaše dječake.« Oh, oboje smo znali da je to samo šala. To je sve, to je bilo sve, dragi.

— Prljava laž! Ne vjerujem. Conrad vas je vidio. I francuski pukovnik. Samo sam ja bio slijep.

— Pa često sam ga tako zadirkivala — hladno će Margot. — Sve je to bilo vrlo smiješno. Ali neću više ako te smeta.

— I tako si me varala samo za šalu? Kakve li prljavštine!

— Ali te nisam prevarila! Kako možeš takvo što reći? On ne bi bio sposoban da mi pomogne da te prevarim. Nismo se čak ni poljubili: i to bi nam oboma bilo odvratno.

— A da pitam njega, ne pred tobom, dakako, ne pred tobom?

— Pitaj ga! Odgovorit će ti isto! Samo ćeš ispasti smiješan.

Tako su se natezali cio sat. Margot je postupno ovladala položajem. Ali naposljetku nije mogla više izdržati, pa je dobila histerični napadaj. U bijeloj teniskoj suknji bacila se na postelju, u jednu nogu bosa, i plakala dok se polako nije umirila.

Albin sjedio u naslonjaču kraj prozora; vani sunce sjalo, veseli engleski glasovi dopirali s teniskog igrališta. U duhu je pretitravao svaku i najmanju zgradu od početka njihova poznanstva s Rexom, i neke među njima javljahu se u onome blijedom, pepeljastosivom svjetlu što je sada palo po svem njegovu žiću. Nešto se zauvijek razorilo: ma koliko mu Margot uvjerljivo pokušavala dokazati kako mu je ostala vjerna, preko svega će se odsad prelijevati otrovni okus

sumnje.

Naposljetku je ustao, prišao krevetu, zurio u njezinu ružičastu nabranu petu s komadićem crnog flastera — kada ga je stigla nalijepiti? — upiljio pogled u smeđe zlato njezina tankog a ipak čvrstog lista na nozi i promišljao o tome kako bi je mogao ubiti ali se ne bi mogao od nje odvojiti.

— Dobro, Margot — reče namršten. — Vjerujem ti. Ali moraš ustati, odmah, i preodjenuti se. Spremit ćemo svoje stvari i bez odlaganja krenuti odavde. Nisam ga fizički kadar sada vidjeti. Ne mogu to sebi objasniti. I nije stoga što bih mislio da si me varala s njime, ne, nije to, ali naprosto ne mogu. Sve sam previše živo sebi predočio i... no, svejedno... Hajde ustaj...

— Poljubi me — blago će mu Margot.

— Ne, ne sada. Želim što prije odavde... Umalo što te ovdje nisam ustrijelio, i zacijelo ću te ustrijeliti ako odmah ne spakujemo svoje stvari... odmah.

— Kako god želiš — prihvati Margot. — Ali znaj, grdno si uvrijedio i mene i moju ljubav prema tebi. Mislim da ćeš kasnije shvatiti.

Brzo i bez riječi, ne gledajući se, spremali su svoje stvari. Zatim dođe vratar po prtljagu.

Rex se kartao, igrao poker s dvojicom Amerikanaca i s jednim Rusom, na terasi, u sjeni golema eukaliptusa. Toga jutra sreća bijaše protiv njega. Već je smišljao da za sljedećeg miješanja sakrije u dlanu jednu kartu ili da se potajno kao ogledalom posluži glatkom unutarnjom površinom svoje kutije za cigarete (mali trikovi koje je mrzio i posezao za njima samo kad je igrao s početnicima), kadli odjednom za magnolijama, na putu blizu garaže, ugleda Albinova kola. Kola nespretno krenuše u zavoj i nestadoše.

»Što li se zbiva?« u sebi će Rex. »Tko upravlja kolima, tko ih vozi?«

Platio je dugove i otišao potražiti Margot. Nije je bilo na teniskom igralištu, ne bijaše je ni u parku. Krenu gore. Albinova vrata stajala odškrinuta. Soba prazna, mrtva, ormar otvoren, zjapi; prazna i policica nad umivaonikom. Na podu poderane, zgužvane novine.

Rex uvuče donju usnu te uđe u svoju sobu. Pomislio je — ne baš određeno — da će možda naći kakvu obavijest. Ali nije našao ništa. Cmoknuo je jezikom i sišao u hol — da vidi jesu li barem

platili njegovu sobu.

Ima mnogo ljudi koji su i bez stručnog znanja kadri dovesti u red električni vod nakon tajanstvenog događaja zvana »kratki spoj«; ili pak, s pomoću džepnog nožića, popraviti sat; ili čak, ako je potrebno, ispržiti kotlet. Albin nije pripadao takvima. On nije umio ništa prišiti, nije znao odrezati nokte na desnoj ruci niti štogod spakirati; nije umio bocu otčepiti a da ne izmrvi polovinu čepa a drugu ne gurne unutra. U djetinstvu nije nikad ništa gradio kao što druga djeca grade. U mladosti nije nikad rastavio bicikl niti išta znao na njemu doli voziti; kad bi mu pukla guma, on je neupotrebljivo vozilo — što je šljapkalo kao stara galoša — gurao do najbliže radionice. Kasnije, kad je studirao restauriranje slika, uvijek se bojavao sam dirati platno. U ratu se isticao začudnom nesposobnošću da išta uradi rukama. Nije stoga nikakvo čudo što je bio loš vozač: naprotiv, čudo bijaše što je ikako vozio.

Polako i s mukom — (i uz zamršeno objašnjavanje s policajcima na križanju, objašnjavanje kojemu nije dokučio srž) nekako je izveo kola iz Rouginarda, a potom malko ubrzao vožnju.

— Bi li mi htio reći kamo idemo? — kiselo upita Margot.

On slegnu ramenima. Gledao je ravno preda se, u sjajnu plavocrnu cestu.

Sada, dohvativši se čistine izvan Rouginarda, u kojem uske ulice bijahu pune svijeta i prometa i gdje je morao trubiti, naglo kočiti uz trzaj i nespretno zakretati — sada, kad su blago klizili širokom cestom, različite su tamne i zbrkane misli prolazile Albinovom glavom: da se cesta sve više penje u bregove i da će uskoro početi opasno vijugati, da se Rexu puca jednom zaplelo u Margotine čipke, i da njegovo srce nije nikad bilo tako teško i tako uzbuđeno kao sada.

— Svejedno mi je kamo idemo — opet će Margot — ali bih htjela znati. I, molim te, drži desno. Ako ne možeš voziti, bit će bolje da krenemo vlakom ili da na slijedećoj pumpi uzmemo šofera.

On naglo zakoči, jer se u daljini pojavio autobus.

— Što radiš Albine? Samo drži desno, to je sve što trebaš činiti.

Autobus, pun turista, tutnjeći prohuja mimo njih. Albin opet poveze. Cesta poče zavijati oko brda.

»Zar je važno kamo idemo?« mišljaše Albin. »Kamo god krenuli, mucu neću umaknuti. *Najglasniji, najneprirodniji ljubavni razgovor...* Ta poludjet ću!«

— Ne pitam te više — javi se Margot — ali, za ime Božje, nemoj klimati pred okukama. To je smiješno. Što pokušavaš? Kad bi samo znao kako me boli glava. Bit ću zahvalna nebesima ako ikamo stignemo.

— Zaklinješ li se da nije bilo ništa? — Albin će slabim glasom. Osjetio je kako mu tople suze zamagljuju vidik. Treptao je, i cesta se opet pojavi.

— Zaklinjem se — odgovori Margot. — Već sam umorna od zaklinjanja. Ubij me, ali me više nemoj mučiti. I jako mi je vruće. Skinut ću ogrtač.

On pritisnu kočnicu.

Margot se nasmija:

— Pa zar se trebaš zato zaustaviti? Oh, Bože, Bože.

On joj pomože da skinu ogrtač. Dok joj tako pomagaše, neobično se živo sjeti da je — davno, davno — u neuglednoj maloj kavani prvi put opazio kako ona kreće ramenima i prigiba ljupki vrat dok se izvlači iz rukava.

Niz lice mu suze potekoše, nesuzdržano. Margot mu se obisnu oko vrata i pritisnu svoju sljepoočicu na njegovu prignutu glavu.

Njihova su kola stajala uz ogradu, jak zid od kamena, visok pol metra, za kojim bijaše oštra padina, obrasla kupinovim trnjakom. U dubini hućio potok brzac. Na lijevoj strani uzdizale se crvenkaste stijene s pinijama na vrhu. Sunce pržilo. Podalje, na rubu ceste sjedio čovjek s tamnim naočalama i razbijao kamenje.

— Tako te volim — prostenja Albin — tako te volim.

Milovao je njezine ruke i grčevito joj gladio kosu. Ona se blago smijala — smijehom zadovoljstva.

— A sada pusti da ja vozim — zamoli Margot. — Znas da umijem bolje nego ti.

— Ne, jer već napredujem — reče on, smiješeći se, gutajući slinu i otirući nos. — Smiješno je, ali ja doista ne znam kamo idemo. Prtljagu sam, čini mi se, poslao u San Remo, ali nisam posve siguran.

Upalio je motor, i krenuo dalje. Bijaše mu sada kao da su kola lakša i poslušnija, i da više ne drži upravljač onako nervozno.

Što dalje, zavoji bivali češći. Na jednoj strani dizale se oštre

stijene; na drugoj usjekao se dubok klanac. Sunce ih bolo u oči. Kazaljka na brzinomjeru uspinjala se i podrhtavala.

Dolazila je oštra okuka, i Albin je nakanio da je osobito spretno svlada. Visoko nad cestom starica skupljala trave i vidjela kako desno od stijene taj mali plavi auto juri prema okuci, za kojom se dva biciklista, dolazeći sa suprotne strane, naginju nad upravljače, idući u neočekivan susret.

Starica što je na brdu skupljala trave vidjela je kako se auto iz jednog smjera i dvojica biciklista iz drugoga primiču oštroj okuci.

Iz poštanskog aviona što je pod blistavim modrim nebom letio prema obali, mogao je pilot vidjeti okuke na cesti, sjenu avionskih krila kako brzo klizi preko obasjanih planina, i dva sela, udaljena jedno od drugoga osamnaestak kilometara. Da je letio na još većoj visini, možda bi istodobno vidio provansalske planine i jedan daleki grad u drugoj zemlji — recimo Berlin — gdje također bijaše vruće. Jer toga osobitog dana sva se zemlja od Gibraltara do Stockholma kupala u sunčanom sjaju.

U Berlinu se toga osobitog dana sladoled prodavao naveliko. Irma je nekoć tako rado gledala, ozbiljno i pohlepno, kako sladoledar na tanku oblatsu stavlja debeo sloj žučkaste mase što prija, te jezik sve poigrava, a prednji zubi slasno bride. I tako Elisabethi, kad je izišla na balkon i vidjela jednog od tih sladoledara, bijaše čudno što je taj čovjek sav u bijelu, a ona sva u crnini.

Probudila se s osjećanjem strašna nemira u duši, i sada je zamijetila, u čudnoj prepasti, da se prvi put prenula, izronila iz onoga stanja mukle bešćutnosti na koje se navikla u posljednje vrijeme, i nije mogla shvatiti zašto se čuti tako neobično i nelagodno. Zastala je na balkonu i razmišljala o jučerašnjem danu u kojem se nije dogodilo ništa osobito: uobičajena vožnja na groblje, pčele što slijeću na njezino cvijeće, živica od šimšira, i grob; tišina i meka zemlja..

»Što bi moglo biti?« pitala se. »Zašto mi uši zvone?«

S balkona mogaše vidjeti sladoledara s bijelom kapom. Balkon kao da se dizao uvis, sve više. Sunce sjajnim svjetlom polijevalo krovove — u Berlinu, u Bruxellesu, u Parizu, i dalje na jug. Poštanski zrakoplov letio u Saint Cassien. Starica skupljala trave na stjenovitoj padini. Cijelu godinu, u najmanju ruku, pripovijedat će što je vidjela ... što je vidjela ...

Albin nije bio načisto s time kada je i kako sve to doznao: vrijeme što je proteklo od njegova radosnog zaleta u onu okuku (dva tjedna), mjesto gdje se nalazi (klinika u Grasseu), operaciju kojoj bijaše podvrgnut (trepanacija) i razlog njegove duge nesvijesti (izljev krvi u mozak). Došao je, ipak, trenutak u kojem su se svi ti ulomci sabirali u jedno — živ je, i pri svijesti, i zna da se Margot i bolnička sestra nalaze u blizini. Osjeća da je dugo spavao i da se upravo probudio. Samo ne zna koje je doba. Po svojoj prilici još je rano jutro.

Čelo i oči pokriveni mu mekim, debelim zavojem. Ali mu je vrijeme već slobodno, i čudno je osjećati pod prstima čekinje nove kose na glavi. U sjećanju je sačuvao sliku što je po jakoj kričavosti bila slična dijapozitivu u boji: okuka ulaštene plave ceste, zelene i crvene stijene na lijevoj strani, bijeli niski zid na desnoj, a prema njemu jure biciklisti — dva prašnjava majmuna u narančastožutim majicama. Oštar trzaj upravljačem da ne udari u onu dvojicu i kola odletješe uvis, naletješe na gomilu kamenja desno i u slijedećem djeliću sekunde telegrafski stup iskrnsu pred vjetrobranom. Margotina ispružena ruka prijeđe preko slike — i već sljedećeg trenutka *laterna magica* nestade. To sjećanje nadopunila je Margot. Jučer, ili prekjucher, ili čak prije — pripovijedala mu je ona, ili njezin glas — zašto samo glas...? Zašto je toliko vremena prošlo otkad ju je stvarno vidio? Ah, taj ovoj... Valjda će mu ga uskoro skinuti... Što mu je rekao njezin glas?

»... Da nije bilo telegrafskog stupa, sletjeli bismo preko ograde u ponor. Bilo je grozno. Još mi je na bedru golema modrica. Kola su se preokrenula i slupala kao da su ljsuka od jajeta. Stoje... *le car... mille... beaucoup mille mark*. (Ovo je, očito, bilo upućeno bolničarki.) Albine, kako se na francuskom kaže dvadeset tisuća?«

»Ali što mari...? Glavno da si živ!«

»Biciklisti su bili vrlo ljubazni. Pomogli su da skupimo stvari. Ali nisu mogli pronaći teniske reketete.«

Reketete? Sunce na reketu. Zašto je to bilo tako neugodno? Oh, da, ona snomorica, ona pripovijest u Rouginardu. On s revolverom u ruci. Ona dolazi na gumenim potplatama... Besmisao — sve se

poslije objasnilo, sve je u redu... Koliko li je sati? Kada će mu maknuti ovoj? Kada će on napokon ustati? Je li ušlo u novine — njemačke novine?

Okrenuo je glavom na jednu pa na drugu stranu: smeta ga ovoj. I taj nesklad u njegovim osjetilima. Uši su sve to vrijeme upijale toliko dojmova, a oči ništa. Ne zna kakva je soba u kojoj leži, ne zna kako izgleda bolničarka ili pak liječnik. A doba dana? Je li jutro? Je li dugo i duboko spavao? Prozor je po svojoj prilici otvoren, jer čuje topot konjskih potkova vani, i žubor vode što teče, i škripu kante. Možda je tu dvorište sa zdencem i po njemu hladna jutarnja sjena platana.

Neko je vrijeme ležao nepokretno i nastojao nesuvisle zvukove povezati i složiti u oblike i boje koji bi mu odgovarali. Bilo je to nešto upravo suprotno nastojanju da se dokuči kakve su glasove imali Botticellijevi anđeli. Odmah zatim čuo je smijeh — bila je to Margot — pa drugi smijeh, bolničarkin. Sjedile njih dvije u susjednoj sobi, bolničarka učila Margot pravilno izgovarati francuski: *Soucoup, soucoup* — ponavljala Margot nekoliko puta, i obje se tiho smijale.

Svjestan da čini nešto napose zabranjeno, Albin oprezno pomaknu ovoj naviše i pogleda uokolo. Ali je soba svejednako ostala u posvemašnjoj tami. Nije vidio čak ni modrikasto svjetlucanje kakva prozora niti ikoju od onih blijedih mrlja što noću laze po zidovima. Noć je dakle, a ne jutro, pa ni rano jutro. Crna noć bez mjesečine. Kako zvuci znaju varati! Ili su zastori osobito debeli?

Iz susjedne prostorije dopiralo ugodno zveckanje posuda:
»*Café aimé toujours, thé nicht toujours*«.

Albin prstima pipkao po noćnom stoliću dok nije napipao malu električnu svjetiljku. Pritisnuo je prekidač, jednom, dvaput, ali tama ostade, kao da bijaše preteška da bi se makla. Vjerojatno je utikač izvađen. Pipao je dalje, tražeći šibice, i doista nađe jednu kutiju. U kutiji samo jedno palidrvce. Kresnu njime i ću lagano pucketanje, kao da se upalilo, ali ne mogaše vidjeti plamen. Odbaci ga i odjednom oćutje vonj sumpora. Čudno.

— Margot! — viknu on iznenada. — Margot!

Tabanje, koraci, otvaraju se vrata. Ali se ništa nije promijenilo. Kako može biti mrak za vratima kad ondje piju kavu?

— Okreni upaljač! — on će nestrpljivo. — Upali svjetlo!

— Oh, ti zloćesto dijete — reče Margotin glas.

Čuo ju je kako prilazi, ide brzo i sigurno kroz tu posvemašnju noć.

— Ne smiješ dirati povez.

— Što kažeš? Ti kao da me vidiš? — promuca on. — Kako me možeš vidjeti? Upali svjetlo, čuješ li! Odmah!

— *Calmez-vous*. Umirite se — javi se glas bolničarkin.

Ti zvuci, ti koraci i glasovi bijahu kao da su na drugoj ravni.

On ovdje, a oni drugdje, no ipak na dohvatu, neobjašnjivo. Između njih i noći koja ga okružuje ispeo se neprobojan zid. Trljao je vjeđe, okretao glavu ovamo i onamo, bacao se, ali nije bilo moguće probiti put kroz tu tminu, kroz taj gusti mrak koji bijaše kao dio njega samog.

— Ne može to biti! — reče Albin u jasnoći očaja. — Poludjet ću! Otvori prozor, učini štogod!

— Otvoren je — blago će ona.

— Možda nema sunca... Margot, možda ću štogod vidjeti kad bude sunčano. Barem svjetlucanje, tračak. Možda, s naočalama.

— Lezi mirno, dragi. Sunce sja, divno je jutro. Plašiš me, Albine.

— Ja... ja...

Albin duboko uzdahnu, prsa od tog udisaja kao da mu se nadeše u golemu kuglu punu rike što je udarila u kovitlac, i potom ispusti dah u čujnu, dugu izdisaju... I kad sve bijaše izdahnuo, počeo opet hvatati dah.

Uboji mu i nagnječenja prošli, rane zacijeljele, kosa narasla, ali strašno osjećanje onoga čvrstog crnog zida ostalo nepromijenjeno. Nakon napadaja smrtno strave, kad je vikao, bacao se i mahnito pokušavao nešto strgnuti s očiju, zapao je u stanje polusvijesti. A onda opet iskravala pred njim nesnosna gora što ga pritišće i guši morom koja se može usporediti samo s užasom čovjeka što se budi u vlastitom grobu.

Postupno se ipak prorijediše ti napadi. Sate i sate ležao je na leđima, tih i nepokretan, i osluškivao glasove i zvuke dana što se toči, zvuke koji kao da mu, u veselu žagoru i zabavi s drugima, bijahu okrenuli leđa. Odjednom se opet sjetio onoga jutra u Rouginardu — koje stvarno bijaše početak svemu tome — i on ponovno zastenja. U duhu vidje nebo, plave daljine, svjetlo i sjenu, ružičaste kuće načičkane na svijetloj zelenoj padini, ljupke krajolike što ih je tako malo gledao, tako malo...

Dok je još ležao u toj bolnici, Margot mu je čitala Rexovo pismo koje kazivaše:

»Ne znam, dragi Albine, što me više potreslo — uvreda koju ste mi nanijeli svojim neobjašnjivim i vrlo neuljudnim odlaskom, ili pak nesreća koja vas je snašla. Iako ste me duboko povrijedili, svim srcem ipak suosjećam s vama u vašoj nesreći, pogotovu gdje mi je na umu vaša ljubav prema slikarstvu i prema svim onim ljepotama boja i linija što vid čine knezom svih naših čula.

Danas putujem iz Pariza u Englesku, a odande u New York, i proći će neko vrijeme prije nego što opet dođem u Njemačku. Molim vas izručite moje prijateljske pozdrave svojoj supruzi, koja je svojom razmaženošću i hirovitom čudi vjerojatno bila uzrok vašem nepovjerenju prema meni. Ona je, žalibože, dosljedna samoj sebi; ali, kao sve žene, ima želju da joj se drugi dive — želju koja se okreće u zlobu kad dotični muškarac zbog svoje iskrenosti, odbojne vanjštine i neprirodne sklonosti izaziva samo njezinu porugu i grštenje.

Vjerujte mi, Albine, volio sam vas više nego što sam ikad

pokazao; ali da ste mi otvoreno rekli da vam je moja nazočnost oboma neugodna, znao bih cijeniti vašu iskrenost, i sretne uspomene na naše razgovore o slikarstvu, na naša putovanja po svijetu boje, ne bi tada bile tako tužno pomračene sjenom vašega vjerolomnog bijega.«

— Da, to je pismo jednog homoseksualca — reče Albin. — Ali mi je ipak drago što je otišao. Možda me, Margot, Bog kaznio zato što ti nisam vjerovao, ali jao tebi ako...

— Ako... što, Albine? Govori dalje, dovrši što si htio reći...

— Ne, ništa. Vjerujem ti. Oh, vjerujem ti.

Ušutio je, a onda poče protiskivati onaj prigušeni jauk — napol stenjanje, napol zavijanje — što je uvijek označivao početak njegovih napadaja straha od tame što se stisla oko njega.

— Knez svih naših čula — ponovio je nekoliko puta, zapinjući u govoru. — Ah, da, knez...

Kad se umirio, Margot reče da ide u putnički ured. Poljubila ga je u obraz i brzo kaskajući krenula duž ulice, sjenovitom stranom.

Ušla je u malen, ugodno hladan restoran i sjela pokraj Rexa. On je pio bijelo vino.

— No — upita je — što jadnik veli na pismo? — Zar ga nisam lijepo sastavio?

— Da, dobro je došlo. U srijedu odlazimo u Zürich, specijalistu. Molim te, pobrini se za karte. Ali, molim, uzmi sebi mjesto u drugom vagonu, tako je sigurnije.

— Sumnjam — nehajno će Rex — da ću karte dobiti besplatno.

Margot se nježno nasmiješi te poče iz torbice vaditi novčanice.

— I u načelu — nadoveza Rex — bilo bi kudikamo jednostavnije kad bih ja bio blagajnik.

Iako je Albin već nekoliko puta — u dubini noći ispunjene prijateljskim zvucima dana — bio u šetnji, žalosno sporog šetnji po škripavim pošljunčenim stazama bolničkog vrta, pokazalo se da je vrlo slabo pripremljen za put u Zurich. Na železničkoj postaji počelo mu se vrtjeti u glavi — a nema čudnijeg, bespomoćnijeg osjećaja nego kad se slijepcu zavrti u glavi. Zaglušivali ga oni mnogi i različiti šumovi, koraci, glasovi, buka i štropot kotača — oštro i puno prijetnje, kao da će sve uokolo svakog trena srnuti na nj, tako te mu svaka sekunda bijaše ispunjena strahom da će o štogod udariti, iako ga je Margot vodila.

U vlaku je ćutio kako mu se u grlo penje mučnina, jer štropot i ljuljanje vagona nije mogao uskladiti ni s kakvim kretanjem naprijed, ma koliko se trudio da sebi u duhu dočara krajolik koji je vani zacijelo brzo promicao. A onda se opet, u Zurichu, morao probijati između nevidljivih ljudi i stvari — prepreka i uglova kojima se dah nije čuo prije nego što bi ga gurnuli.

— Ah, hodi, nemoj se toliko bojati — reče Margot, već jarosna. — Pa ja te vodim. Stani sada. Evo ćemo u taksu. Podigni nogu. Možeš li se malko otresti toga straha? Zaista si kao dijete od dvije godine.

Profesor, slavan okulist, izvršio je temeljit pregled Albinovih očiju. Imao je mek, usrdan glas, tako te ga je Albin zamišljao kao starca glatko izbrijana župničkog lica, iako je čovjek zapravo bio prilično mlad i nosio čekinjav brk. Ponovio je ono što je Albin uglavnom već znao: da su vidni živci oštećeni u sjecištu u mozgu. Možda će se ozljeda izliječiti, a možda će doći i do posvemašne atrofije — izgledi su podjednaki. U svakom slučaju, u sadašnjem pacijentovu stanju, najvažniji je potpun mir. Sanatorij u brdima bio bi najpreporučljiviji.

— A onda ćemo vidjeti — zaključio profesor.

— Hoćemo li *vidjeti*? — ponovio Albin, uz sjetan smiješak.

To o sanatoriju nije baš oduševilo Margot; nije joj odgovaralo. Muž i žena s kojima su se upoznali u hotelu, stari Irci, ponudiše im malen ljetnikovac u brdima, poviše jednoga mondenog lječilišta. Posavjetovala se s Rexom i onda se s njime (ostavivši Albina s

unajmljenom bolničarkom) odvezla pogledati kuću. Pokazalo se da je vrlo lijepa: vila na kat, sa čistim sobama i s posudom za blagoslovljenu vodu na svakim vratima.

Rex nađe da je položaj poželjan: osama poviše na obronku, među gustim tamnim jelama, a samo četvrt sata niz brijeg do sela i do hotela. Odabrao je sebi najsunčaniju sobu na katu. U selu su unajmili kuharicu. Rex je s njome poveo veoma dojmljiv razgovor.

— Nudimo vam visoku plaću — reče joj — jer ćete biti u službi kod čovjeka koji je oslijepio od jakog nervnog šoka. Ja sam liječnik koji se brine za nj, ali je njegovo sadašnje duševno stanje takvo te on ne smije znati da je s njime i s njegovom nećakinjom u kući još i liječnik. Ni najmanjim znakom, izravno ili neizravno, ne smijete pokazati da sam tu, ne smijete mi se, na primjer, obraćati gdje bi on mogao čuti, ničim dakle ne smijete odati da sam prisutan, jer ćete inače u očima zakona biti odgovorni da ste prekinuli tok njegova ozdravljenja, a takvo se što, mislim, u Švicarskoj kažnjava vrlo strogo. Nadalje vam savjetujem da ne dolazite u blizinu moga pacijenta i da ne ulazite ni u kakav razgovor s njime. Podložan je vrlo jakim napadajima ludila. Možda će vas zanimati da je već ozlijedio lice jednoj starijoj ženi, u mnogo čemu vrlo sličnoj vama, iako ne tako privlačnoj. Ne bih želio da se takvo što ponovi. I najvažnije od svega: ako u selu budete brbljali o ovome, pa ljudi postanu radoznali, moj bi pacijent, u sadašnjem stanju, mogao razbiti sve po kući, počevši od vaše glave. Jeste li me dobro razumjeli?

Žena se toliko uplašila da je gotovo odbila tu izvanredno plaćenu službu, a odlučila se da je prihvati tek pošto joj je Rex zajamčio da ona neće ni vidjeti slijepca, jer ga poslužuje nećakinja, i da je čovjek posve miran i dobroćudan ako ga nitko ne uznemiri.

Još je s njome dogovorio da u kuću ni u blizinu ne pušta nikakva mesarska momka ili pralju.

Kad je sve tako bilo uređeno, Margot se odveze natrag, po Albina, a Rex se preseli u kuću.

Prenio je svu svoju prtljagu, odlučio kako će se raspodijeliti prostorije i uređio da se ukloni svaki nepotreban loman predmet. Zatim je otišao u svoju sobu, i melodiozno je ondje zviždukao dok je na zid vješao neke upravo neprilične crteže rađene perom i tušem.

Oko pet sati pogledao je na dogled i dolje u daljini vidio kako dolazi unajmljeni auto. Margot iskoči u sjajnu crvenu džemperu i

pomože Albinu da iziđe. Onako povijenih ramena i s crnim naočalama podsjećao je na sovu. Auto potom okrenu i nestade za šumovitom okukom.

Margot uhvati krotkog, bespomoćnog čovjeka pod ruku, te se on počeo penjati stazom, držeći štap pred sobom. Nestadoše za skupinom tamnih jela, ponovno se pojaviše da opet nestanu, i naposljetku eto ih na malu vrtnu terasu, kamo je mrka kuharica (koja je, uzgred rečeno, već od srca bila odana Rexu) bojažljivo izišla pred njih: nastojeći da ne gleda u opasnog umobolnika, pažljivo je mladoj dami uzela kovčežić iz ruke.

Rex se dotle naginjao na prozor i pravio smiješne kretnje pozdravljajući Margot: prinio je ruku na srce, onda obje naglo raskrtilo, baš kao lakrdijaš — a sve to, dakako, u nijemu prizoru, iako bi, da su druge prilike, mogao i te kako podviknuti.

Margot mu se nasmiješi te uđe u kuću, sveudilj vodeći Albina pod ruku.

— Provedi me kroza sve sobe i sve mi opiši — reče joj Albin.

Nije ga baš zanimalo, ali je mislio da će time obradovati Margot: voljela je smještati se u novom stanu.

— Mala blagovaonica, mala dnevna soba, mala radna soba — objašnjavala je vodeći ga prizemljem.

Albin je dodirivao namještaj, prelazio rukom po različitim predmetima kao da su glave strane djece, i nastojao da se među njima snađe.

— Prozor je, znači, tamo — reče on i pokaza uvjerljivo na prazan zid.

Bolno se udario o rub stola i pokušao prikazati kao da je bilo namjerno — pipajući po plohi kao da je premjerava.

Zatim su se, usporedno, uspeli škripavim drvenim stubama. Gore, na posljednjoj stubi, sjedio je Rex, previjao se u nijemom smijehu. Margot mu poprijeti prstom; ustao je oprezno i povukao se na vršcima prstiju. Bilo je to sasvim nepotrebno, jer je stubište zaglušno škripalo pod korakom slijepog čovjeka.

Zakrenuše na hodnik. Rex, koji se povukao na svoja vrata, nekoliko je puta čučnuo i stavljao ruku na usta. Margot je ljutito vrtjela glavom — opasna igra; on lakrdijao baš kao zao dječak.

— Ovo je moja spavaonica, a ono tvoja — reče ona.

— Zašto ne zajednička? — upita Albin, tužan.

— Oh, Albine — uzdahnu ona — znaš što je rekao liječnik.

Kad su sve prošli (izuzev Rexovu sobu, dakako), Albin pokuša bez njezine pomoći ići kućom, samo da joj pokaže kako mu je sve lijepo objasnila. Ali je gotovo odmah izgubio pravac, naišao na zid, nasmiješio se uz ispriku i umalo što nije razbio porculanski umivaonik. Zaletio se i u sobu na uglu (koju je Rex prisvojio i u koju se moglo ući samo s hodnika), ali je bio već toliko smeten te je pomislio da dolazi iz kupaonice.

— Pazi, to je ropotarnica — upozori ga Margot — još ćeš glavu razbiti. Okreni se sada i pokušaj ići ravno prema postelji. Zaista ne znam je li sve ovo švrljanje naokolo dobro za te. Nemoj misliti da ću te ubuduće pustiti da ideš na ovakva otkrivanja; danas je samo izuzetak.

Osjećao se već potpuno iscrpljenim. Margot ga smjesti u postelju i donese mu večeru. Kad je zaspao, ona ode Rexu. Kako još ne bijahu navikli na kuću, ne znajući kako se po njoj šire zvukovi, razgovarali su šapćući. Ali su mirne duše mogli i glasno govoriti: Aibinova spavaonica bila je prilično udaljena.

Neprobojni crni plašt u kojem je Albin sada živio davao je njegovim mislima i osjećajima crtu ozbiljnosti i čak plemenitosti. Bio je tamom odvojen od onoga prijašnjeg života koji se u svome najoštrijem zaokretu naglo ugasio. Prizori iz sjećanja punili su galeriju slika u njegovu duhu: Margot u vezenoj pregači povlači u stranu purpurni zastor (kako li je sada čeznuo za onom prljavom bojom!); Margot pod svijetlim kišobranom kaska kroz grimizne lokvice; Margot naga pred ogledalom žvače žuto pecivo; Margot u sjajnom kupaćem kostimu baca loptu; Margot, osmaglih ramena, u srebrnastoj večernjoj haljini.

Zatim je mislio na svoju ženu, i njegov život s njome činio mu se sada kao utonuo u blijedo, prigušeno svjetlo, i samo kadikad izroni štogod iz sinje magle: njezina svijetla kosa na sjaju svjetiljke, svjetlost na okviru koje slike, Irma u igri sa staklenim kuglicama (u svakoj duga), i onda opet magla — i Elisabethine mirne, gotovo razlivene kretnje.

Sve, čak i ono što je bilo najtužnije i najstrašnije u njegovu prošlom životu, bijaše prekriveno varljivom čarolijom boja. Užasnua se spoznavši kako se malo služio svojim očima — jer su se te boje kretale na veoma neodređenoj, rasplinutoj pozadini, i njihovi su obrisi bili nerazgovjetni. Ako bi, primjerice, dozvao u sjećanje kakav krajolik u kojem je prije živio, nije mogao imenovati ni jednu jedinu biljku, izuzev hrastove i ruže, i ni jednu jedinu pticu, izuzev vrapce i vrane, a čak i oni bijahu bliži heraldici negoli prirodi.

Albin je sada postao svjestan da se uistinu nije razlikovao od kakva uskog specijalista komu se prije rugao: od radnika koji poznaje samo svoje oruđe, ili od virtuozu koji je samo privjesak svoje violine. Albinova je specijalnost bila njegova strast prema umjetnosti, a njegovo najsajnije otkriće bijaše Margot. A sada je od nje ostao samo glas, šuštanje i miris: kao da je otišla natrag, u tamu malog kina, odakle ju je nekoć izvukao.

Ali se Albin nije mogao uvijek tješiti estetskim i moralnim razmišljanjima; nije se uvijek uspijevao uvjeriti kako je tjelesna sljepoća duhovna vidovitost; uzalud je pokušavao zavarati se maštanjem da je njegov život uz Margot sada sretniji, dublji i čistiji,

i uzalud je namatao misli oko njezine ganutljive predanosti. Da, bila je ta predanost dirljiva, i Margot je bila bolja negoli i najodanija supruga — ta nevidljiva Margot, ta anđeoska hladnoća, taj glas što ga je molio da se ne uzbuđuje. Ali tek što bi u tami uhvatio njezinu ruku i pokušao da joj izrazi zahvalnost, ponijela bi ga tako silna želja da je vidi te su se topile sve njegove lijepe misli.

Rex je volio sjediti s njima u sobi i promatrati njegove kretnje. Margot bi tada, nadnoseći se nad grudi slijepog čovjeka i pritiskujući mu ramena dalje od sebe, uznosila oči prema stropu, s komičnim izražajem rezignacije, ili bi Albinu isplazila jezik — ovo je bilo napose smiješno jer je toliko odudaralo od žarkog i nježnog izraza na slijepčevu licu. Nato bi se Margot oslobodila spretnom kretnjom i otišla Rexu, koji je sjedio na prozorskom podboju, u bijelim hlačama, golih dugoprstih nogu i gola gornjeg dijela tijela, jer je volio leđa izlagati suncu. Albin bi, u pidžami i u kućnom ogrtaču, sjedio zavaljen u naslonjaču. Lice mu bijaše obraslo čekinjama; ružičasta brazgotina sjala mu na sljepoočici; izgledao je kao bradat robijaš.

— Margot, hodi k meni — rekao bi molećivo, šireći ruke.

Rex, koji je volio izvrgavati se opasnosti, znao bi kadikad, bosonog, na vršcima prstiju, prići Albinu sasvim blizu u dodirnuti ga krajnje pažljivo. Albin bi protisnuo nježan glas od zadovoljstva i pokušao zagrliti tobožnju Margot, ali bi Rex na vrijeme i nečujno odstupio i vratio se na prozor — na svoje omiljelo mjesto.

— Dodi k meni, draga — uzdahnuo bi Albin i s mukom ustao i zatabao prema njoj.

Rex, na prozoru, povukao bi noge gore na podboj, a Margot viknula Albinu da će ga odmah povjeriti bolničarki ne bude li je slušao. I tako bi se on, s osmijehom krivnje, vratio na svoje mjesto.

— Dobro, dobro — uzdahnuo bi. — Čitaj mi štogod. Novine.

Ona bi ponovno uzvila oči ka stropu.

Rex bi oprezno sjeo na divan i uzeo Margot na koljena. Ona bi raširila novine i poravnala ih, i pošto bi se neko vrijeme zadubila u njih, počela bi naglas čitati. Albin tu i tamo kimao glavom i polako jeo nevidljive trešnje, izbacujući nevidljive koštice u šaku. Rex oponašao Margot, skupljao usne ušilj pa ih razvlačio kao što je činila ona čitajući. Ili je pak hinio kao da će je pustiti da padne, a njoj glas poskakivao, i još joj valjalo tražiti završetak prekinute rečenice.

»Da, možda je sve ovo za dobro«, razmišljao Albin. »Naša je ljubav sada čistija i uzvišenija. Evo je ostala uza me, znači da me zaista voli. Dobro je to, dobro je to.«

I odjednom je glasno zajecao, kršio ruke i molio da ga odvede drugom specijalistu, trećem i četvrtom, neka bude operacija, muka — sve samo da mu se vrati vid.

Rex tiho zijevnu, uze šaku trešanja iz zdjele i ode u vrt.

Prvih dana zajedničkog života Rex i Margot bijahu veoma oprezni, iako su sebi dopuštali različite bezazlene šale. Pred vratima svoje sobe Rex je na hodniku podigao, za slučaj potrebe, barikadu od jastuka i kovčega, preko koje se Margot noću verala. Ali nakon prvog obilaska kućom Albin više nije mario za njezinu topografiju; dobro se snalazio u svojoj spavaonici i u radnoj sobi, i time se zadovoljio.

Margot mu je opisivala sve boje — plave tapete, žute rebrenice — ali je, na Rexov nagovor, sve zamijenila jedno drugim. Tako je slijepac morao svoj mali svijet sebi dočaravati u bojama što ih je Rex određivao, i to je ovome pružalo izvanrednu zabavu i zadovoljstvo.

U svojim sobama Albin je imao osjećaj da razabire posoblje i različite predmete, i to mu je ulijevalo neku pouzdanost. Ali kad je sjedio u vrtu, bijaše mu kao da je opkoljen nepoznatom daljinom, jer je sve bilo veliko, rasplinuto i prepuno zvukova a da bi o tome mogao stvoriti neku sliku. Nastojao je izoštriti sluh i po šumovima odgonetati kretanje.

Uskoro je Rexu bilo vrlo teško da nezapažen ulazi i izlazi. Kako god nečujno prolazio, Albin je odmah okretao glavu onamo i pitao:

— Jesi li to ti, draga?

I ljutio se zbog svoje pogrešne procjene kad bi mu Margot odgovorila iz suprotnog kuta.

Prolazili dani, i što je Albin više napinjao sluh, to smioniji bijahu Rex i Margot; navikli su se na sigurnosnu zavjesu njegove sljepoće, i umjesto da jede u kuhinji, pod nijemim obožavateljskim pogledima stare Emilije, kao što je bilo u početku — Rex je sada izmislio da jede za stolom s njima dvoma. Jeo je majstorski nečujno, nikad ne dodirujući tanjur nožem ili viljuškom, i žvakao kao gost za stolom u nijemom filmu, u savršenu skladu s pomicanjem Albinovih vilica i sa živahnim glazbom što je svojim glasom stvarao Margot,

koja je namjerno govorila vrlo glasno, dok su njih dvojica žvakala i gutala.

Rex se jednom zagrcnuo gutajući. Albin, komu je Margot upravo nalijevala šalicu kave, odjednom je s udaljenog kraja stola čuo neobičan puckav zvuk. Margot odmah poče brbljati, ali je Albin prekide, podigavši ruku:

— Što je to bilo? Što je to bilo?

Rex je uzeo svoj tanjur i udaljio se na vršcima prstiju, držeći ubrus na ustima. Ali kad je izmakao na poluotvorena vrata, ispade mu viljuška.

Albin se uzvrpoljio na stolici.

— Što je to? — upita i ponovi: Što je to?

— Ah, to je samo Emilia. Zašto si tako nestrpljiv?

— Ali ona nikad ne ulazi ovamo.

— A eto, danas je ušla!

— Već sam pomislio da tlapim — reče Albin. — Jučer sam, na primjer, imao posve određen dojam da se netko bosonog šulja hodnikom.

— Šenut ćeš ne budeš li se čuvao — suho će Margot.

Poslijepodne, dok bi Albin redovito pridrijemao, ona bi kadikad izišla u šetnju s Rexom. Podizali su na pošti pisma i novine, ili se pak uspinjali gore do vodopada, a dvaput-triput odšetali su u lijepo obližnje mjestance i otišli ondje u kavanu.

Vraćajući se s jedne takve šetnje, kad su već krenuli uza strmu stazu kući, reče Rex:

— Moj ti je savjet da se ne tvrdoglaviš oko vjenčanja. Bojim se da on sada u svojoj ženi, upravo zato što ju je ostavio, gleda sveticu namaljanu na staklu. Neće željeti da razbije taj osobiti crkveni prozor. Postoji jednostavniji i bolji plan da se postupno domogneš njegova imetka.

— Već smo prilično sabrali, zar nismo?

— Moraš ga privoljeti da proda svoje posjede u Pomeraniji i svoje slike — nastavi Rex — ili koju kuću u Berlinu. Sa malo spretnosti mogli bismo to urediti. Za sada njegova čekovna knjižica odgovara svrsi izvrsno. Potpisuje sve kao stroj, ali će račun u banci ubrzo presahnuti. A valja nam se i požuriti. Bilo bi lijepo da ga ostavimo, recimo, zimus. A prije nego što odemo, kupit ćemo mu psa, kao malen znak naše zahvalnosti.

— Ne govori tako glasno — upozori ga Margot. — Već smo

kod kamena.

Taj kamen, velik i siv, obrastao slakom i nalik na ovcu, obilježavao je granicu područja na kojem uopće bijaše opasno govoriti. I tako su dalje išli šuteći, i do nekoliko minuta eto ih pred ulazom u vrt.

Margot se odjednom nasmija i pokaza vjevericu. Rex se nabaci kamenom na životinju, ali promaši.

— Oh, ubij je, tako su štetne za drveće — tiho će Margot.

— Tko je to štetan za drveće? — jasno upita nečiji glas.

Bio je to Albin.

Ustao je, lagano se njišući, između grmova jorgovana na maloju kamenoj stubi što od staze vodi na tratinu.

— Margot, s kime to govoriš dolje? — nastavi Albin.

Spotaknuo se, ispustio štap i teško se spustio na stubu.

— Kako smiješ sam ići tako daleko? — uzviknu ona.

Grubo ga je uhvatila i pomogla mu da ustane. Nešto pijeska ostalo mu prilijepljeno za ruku. On raširi prste i pokuša, baš kao što bi učinilo dijete, da otare i otrese pijesak.

— Htjela sam uhvatiti vjevericu — objasni Margot i stavi mu štap u ruke. — A što si mislio da radim?

— Činilo mi se... — poče Albin. — A tko je tamo? — viknu oštro, i umalo što nije opet izgubio ravnotežu kad je krenuo prema Rexu, koji je oprezno išao tratinom.

— Pa nema ovdje nikoga — odgovori Margot. — Sama sam. Zašto si tako uzbuđen?

Osjećala je kako joj izmiče strpljivost.

— Vodi me natrag, u kuću — reče on, gotovo u suzama. — Ovdje je previše zvukova. Drveće, vjetar, vjeverice, i ono što ne mogu razabrati. Ne znam što se oko mene događa... Sve je tako bučno.

— Odsad ćeš biti zatvoren — najposlije će ona, i povuče ga u kuću.

Zatim je, kao obično, sunce zašlo za susjednim grebenom. Kao i uvijek, Margot i Rex sjedili jedno uz drugo na divanu i pušili, a koji korak dalje sjedio Albin u kožnom naslonjaču i čvrsto u njih upirao mutne plave oči. Na njegovu molbu Margot mu je pripovijedala o svome djetinjstvu. Rado je to činila. Otišao je rano u postelju, polako se uspinjući uza stube, pipajući svaki korak vrškom stopala i štapom.

Probudio se usred noći i prstima opipao brojčanik na uri budilici na kojoj ne bijaše stakla; pronašao je položaj kazaljki: bilo je otprilike pol sata po ponoći. Tjeskoba ga pritisla, ispunio ga neobičan unutarnji nemir. U posljednje vrijeme nešto ga je priječilo da se usredotoči na one ozbiljne i lijepe misli koje jedine bijahu kadre da ga obrane od strahota njegove sljepoće.

Ležao je i razmišljao.

»Što bi moglo biti? Elisabeth? Ne, ona je negdje daleko, vrlo daleko. Draga, blijeda, žalosna sjena koja mi ne zadaje nikakvih jada. Onda, Margot? Ne, to bratsko-sestrinsko stanje samo je privremeno. Pa što je onda?«

Ni sam ne znajući što zapravo želi, izvukao se iz postelje i pipajući krenuo prema Margotinim vratima (njegova soba nije imala drugog izlaza). Noću je uvijek povlačila zasun, i tako je on ostajao zatvoren.

»Kako je pametna«, pomisli nježno i prisloni uho na ključanicu, u nadi da će je čuti kako diše u snu.

Ali nije čuo ništa.

»Kao mišić«, šapnu Albin. »Htio bih je samo pomilovati po glavi pa onda otići. Možda je zaboravila navući zasun na vratima.«

Bez neke velike nade pritisnu kvaku. Ne, nije zaboravila.

Iznenada dozva u sjećanje kako se jedne sparne ljetne noći, u nekoj kući na Rajni, dok još bijaše bubuljičav dječak, po zidnom vijencu pentrao iz svoje sobe u sobu sluškinje (samo da ustanovi da ne spava sama) — ali je on u ono vrijeme bio lagan i okretan; a onda ga je i vid služio.

»Ipak, zašto ne bih pokušao?« pomisli smiono u svojoj sjeti. »A padnem li i vrat slomim, pa što onda!«

Najprije nađe štap, nagnu se preko prozora i po zidnom vijencu uze pipati nalijevo, prema susjednom prozoru. Prozor bijaše otvoren, staklo malko zveknu kad ga je dodirnuo štapom.

»Kako je tvrdo usnula!« pomisli. »Zacijelo joj je naporno da cio dan pazi na me.«

Kad je povlačio štap natrag, zape njime o nešto, i štap mu izmaknu iz ruke te uz mukao udar pade na tlo pod prozorom.

Albin se nato uhvati za prozorski okvir, uspe se na podboj, puznu van, stade nogama na zidni vijenac i pipajući krenu drugom prozoru. Napipao je i uhvatio nešto što po svojoj prilici bijaše vodovodna cijev, prešao preko njezina hladnog željeznog koljenca i

dočepao se prozorskog podboja susjedne sobe.

»Kako jednostavno!« pomisli, ne bez ponosa.

— Halo, Margot — šapnu blago, pokušavajući da se uvuče kroz otvoreni prozor.

Okliznuo se i umalo što nije pao nauznak, u apstrakciju jednog vrta. Ali se pridržao — srce mu udaralo gotovo da iskoči. Uvukao se preko podboja u sobu — nekakav težak predmet što ga je gurnuo pade bučno na pod.

Stajao je tiho, nepokretno. Znoj mu potekao licem. Na ruci osjeti nešto ljepljivo (bijaše to smola što je curila iz drveta od kojega je kuća sagrađena).

— Margot, draga — reče radostan.

Tišina.

Nađe postelju. Bijaše prekrivena čipkanim prekrivačem— nikoga u njoj.

Albin sjede na postelju i uze premišljati. Da je postelja otkrivena i topla, značilo bi da će se Margot odmah vratiti.

Nakon nekoliko trenutaka iziđe na hodnik (nije mu bilo lako bez štapa) i osluhnu. Učini mu se da odnekle čuje lagan, prigušen šum — nešto između škripe i šuškanja. Postade već neugodno.

— Margot, gdje si? — zovnu on.

Tišina posvuda. Onda se negdje otvoriše vrata.

— Margot, Margot — ponavljao je i pipao duž hodnika.

— Evo me, evo — mirno se javi njezin glas.

— Što se dogodilo, Margot? Zašto nisi u postelji?

Sudarila se s njime u tamnom hodniku, a kad ju je dodirnuo, razabra da ona nema ništa na sebi.

— Ležala sam na suncu — reče ona — kao što ležim svakog jutra.

— Ali sada je noć — uzviknu on, teško dišući. — Ne mogu razumjeti. Nešto tu nije u redu. Znam, jer sam opipao kazaljke. Sada je jedan i pol po ponoći.

— Besmislica. Sada je šest i pol, lijepo sunčano jutro. Sat ti očito ide krivo. Previše diraš kazaljke. Nego... kako si izišao iz sobe?

— Margot, je li doista jutro? Govoriš li istinu?

Ona se odjednom privinu uz nj i, stojeći na vršcima prstiju, obisnu mu se oko vrata, kao u stare dane.

— Iako je dan — ona će tiho — ako želiš, ako baš želiš, dragi...

Neka bude velika iznimka...

Nije baš imala volje, ali je to bila jedina mogućnost. Sada Albin nije više osjećao da je zrak još hladan i da ptice ne cvrkuću, jer je osjećao samo jedno — divlje, vruće blaženstvo, a onda je utonuo u dubok san i spavao do podne.

Kad se probudio, Margot ga izgrdi zbog njegova pentranja, a kad je vidjela njegov sjetni smiješak, razbjesnila se i udarala ga po licu.

Cio taj dan prosjedio je u dnevnoj sobi, mislio na sretno jutro i pitao se koliko će opet dana proći dok se sreća ponovi.

Dok je tako sjedio, odjednom ću, sasvim jasno, kako se netko kratko nakašljao. Nije to mogla biti Margot. Znao je da je ona u kuhinji.

— Tko je tamo? — upita.

Ne bijaše odgovora.

»Opet halucinacija!« pomisli Albin, iscrpljen.

A onda najedamput shvati što ga to uznemiruje noću — da, da, to su neobični šumovi što ih kadikad čuje.

Kad se Margot vratila, on je upita:

— Čuj, Margot, nema li tu koga u kući osim Emilije? Jesi li posve sigurna?

— Gluposti! — nabusito će ona.

Ali sumnja koja se jednom javila nije mu više davala mira. Po cio dan mirno je sjedio i mrk osluškivao.

Rex se zabavljao, i premda ga je Margot usrdno molila da bude oprezan, nije mario za njezine opomene. Jednom, kad je stajao samo korak udaljen od Albina, počeo je zvižducati oponašajući zlatnu vugu. Margot morade objasniti da je ptica doletjela na prozorski podboj.

— Otjeraj je — mrko će Albin.

— Iš, iš — zašišta Margot i stavi ruku Rexu na debele usne.

Nakon nekoliko dana reče Albin:

— Znaš, Margot, rado bih popričao s Emilijom. Volim njezine pudinge.

— To ne dolazi u obzir — odgovori Margot. — Ona je potpuno gluha, a osim toga, jako te se boji.

Albin je nekoliko trenutaka naprezao misli.

— Nemoguće — reče polako.

— Što je to nemoguće? — upita ga Margot.

— Oh, ništa — progunda on — ništa.

— Znaš, Margot — reče ubrzo zatim — trebalo bi da se obrijem. Pošalji po brijača iz sela.

— Nije potrebno — dočeka Margot. — Brada ti izvrsno pristaje.

Albinu se učini da se netko — ne Margot, nego netko pokraj nje — tiho smijulji.

Paulu je kolega u uredu pokazao *Berliner Zeitung*, u kojem bijaše kratak izvještaj o nesreći. Paul se nato odmah odveze kući, bojeći se da je i Elisabeth pročitala vijest u novinama. Ali ne, nije ju pročitala, iako je, zanimljivo, jedan primjerak tih novina bio u kući (uzimali su ih, ali ne redovito). Istog je dana telegrafirao policijskoj postaji u Grasse, i naposljetku je dobio vezu s liječnikom u bolnici, koji ga je izvijestio da je Albin izvan pogibli ali posve slijep.

Vrlo je oprezno prenio vijest Elisabethi.

Kako su šurjak i zet imali istu banku, to je Paul lako doznao Albinovu adresu u Švicarskoj. Upravitelj, stari poslovni znanac, pokazao je Paulu čekove što su pristizali u nekoj užurbanoj redovitosti, i Paul se začudio koliko je novca Albin podigao. Potpis na čekovima bijaše ispravan, premda vrlo drhtav u krivuljama i upadljivo nakrenut dolje, ali je brojke ispisivala druga ruka — smion muški rukopis s potezom naviše i sa zavojicom, i sve je nekako mirisalo na krivotvorinu.

Paul je razmišljao nije li činjenica što slijepac potpisuje ono što mu se veli a ne ono što vidi, stvorila u njemu, Paulu, taj neobični dojam. A neobične su bile i velike svote što ih je Albin tražio — kao da mu se, njemu ili komu drugom, jako žuri podignuti što više novca.

A onda dođe jedan ček za koji više nije bilo pokrića.

»Nešto tu nije u redu«, pomisli Paul. »Naprosto osjećam da je tako. Ali — što je zapravo?«

U duhu je vidio Albina: sam je sa svojom opasnom ljubavnicom, posve prepušten njoj na milost i nemilost, u crnoj kući svoje sljepoće.

Prođe nekoliko dana.

Paul je osjećao silnu tjeskobu. I nije to bila sama činjenica što čovjek potpisuje čekove koje ne vidi (naposljetku, to je njegov novac što ga svjesno ili nesvjesno rasipa — Elisabethi nije potreban, a više nema male Irme na koju bi trebalo misliti). Ne, nešto drugo bijaše posrijedi — činjenica da je Albin tako krajnje bespomoćan u opakom svijetu što ga je oko sebe stvorio.

Jedne večeri, kad se Paul vratio kući, zateče Elisabeth kako

pakuje ručni kovčeg. Zanimljivo, učinila mu se pribranijom nego ikad prije za tolikih mjeseci.

— Što je? — upita on. — Ideš li kamo?

— Ne ja, nego ti — mirno će ona.

Paul je sutradan otputovao u Švicarsku. U Brigaudu uzeo je taksi i za nešto više od sata stigao u mjestance nad kojim je živio Albin. Paul se zaustavio pred poštom. Razgovorljiva mlada žena koja je vodila poštanski ured objasni mu put do vile i nadoveza kako Albin ondje stanuje s nećakinjom i liječnikom.

Paul odmah krenu dalje. Znao je on dobro tko je ta nećakinja. Ali se začudio liječniku. Prisutnost liječnika kao da pokazivaše da je Albin bolje njegovan nego što je mislio.

»Možda će na kraju ispasti da je ovaj moj put jalov posao«, pomisli Paul.

Nije se baš osjećao najugodnije.

»Možda je čovjek sasvim zadovoljan«, nastavi u sebi. »Ali, što je, tu je. Sad sam ovdje... Da barem malko porazgovaram s liječnikom. Jadni Albin, slomljen život... Tko bi ikad pomislio...«

Toga jutra Margot je s Emilijom otišla u selo. Nije zamijetila Paulov taksi; ali joj na pošti rekoše kako je nekakav pokrupan gospodin maloprije pitao za Albina i odvezao se gore k njemu.

U to vrijeme Albin i Rex sjedili jedan prema drugome u maloj dnevnoj sobi; sunčano svjetlo padalo unutra kroza staklena vrata što vode na terasu. Rex je sjedio na sklopnoj stolici bez naslona. Bio je potpuno gol. Sunčao se svakog dana, pa je njegovo mršavo ali krepko tijelo dobro osmaglo; s onom crnom kosom što mu je pala na prsa bijaše poput orla raširenih krila. Među punim crvenim usnama držao je podugu stabljiku trave i, onako prekriženih rutavih nogu, podnimivši se (nešto od poze Rodinova *Mislioca*), gledao u Albina, koji je, reklo bi se, isto tako zurio u nj.

Slijepac je imao na sebi širok kućni ogrtač sive mišje boje, a bradato mu lice izražavalo mučnu napetost. Osluškivao je — u posljednje vrijeme i nije radio drugo nego samo osluškivao. Rex je to znao i samo je pratio kako se slijepčeve misli odražavaju na licu, jer bijaše kao da se cijelo to lice pretvorilo u jedno veliko oko otkad su mu dva njegova prava oka razorena.

Jedan ili dva mala pokusa upotpunit će šalu: Rex se blago lupi po koljenu, a Albin, koji je upravo podigao ruku na namršteno čelo, zastade u kretnji skamenjen, s podignutom rukom. Rex se polako

nagnu naprijed i Albinu blago dodirnu čelo krajičkom stabljike koju je prije sisao a sada držao u ruci. Albin neobično uzdahnu i otjera kukca — misleći da je muha. Rex ga pošaklja po ustima, a Albin ponovi istu bespomoćnu kretnju. Lijepa zabava, doista.

Odjednom slijepac podiže glavu u nagloj kretnji. I Rex se okrenu i kroza staklena vrata ugleda pokrupna gospodina s kariranom kapom. Odmah je prepoznao ono crveno lice, znao tko to stoji na terasi i u čudu gleda unutra.

Rex stavi prst na usta i dade onome znak da će odmah doći k njemu. Ali onaj otvori vrata i stupi u sobu.

— Poznajem vas, dakako, zovete se Rex — reče Paul i duboko udahnu.

Buljio je u toga golišavca, koji se sveudilj smiješio i držao prst na ustima.

Albin je dotle ustao. Crvenkasti ožiljak kao da mu se protegao preko cijelog čela. Albin se uzvikao, zamumljao, ali se ništa nije razumjelo. Tek malo-pomalo od nejasnih slogova nastadoše riječi.

— Paule, sâm sam ovdje! — povika. — Je li, Paule, da sam sam? Taj je čovjek u Americi. Nije ovdje. Paule, molim te. Slijep sam potpuno.

— Šteta, sve ste pokvarili — najposlije će Rex, te iziđe i krenu prema stubama.

Paul pograbi slijepčev štap, dostiže Rexa, koji se okrenu i podiže ruke na obranu. A Paul, dobroćudni Paul koji nije nikad u životu nikome učinio štogod našao, snažno zamahnu prema Rexovoj glavi te je pogodi strašnim udarcem. Rex odskoči nazad — s licem još iskrivljenim u smiješak — i odjednom se dogodi nešto neobično: kao Adam poslije sagrađenja, Rex, stisnut uz bijeli zid, s usiljenim smijuljenjem što mu je blijedjelo s lica, pokri rukom svoju golotinju.

Paul opet jurnu na nj, ali on izmače i pobježe uza stube.

U taj tren netko pade Paulu na leđa. Bio je to Albin uhvatio se za nj i cvilio; u ruci je držao mramorni pritiskač za pisma.

— Paule — zastenja Albin — Paule, sve mi je jasno. Daj mi moj ogrtač, brzo. Visi tamo u ormaru.

— Koji...? Žuti? — upita Paul, hvatajući dah.

Albin je odmah u džepu ogrtača našao što je htio; prestao je jecati.

— Odvest ću te odavde, odmah — zadihano će Paul. — Skini taj kućni ogrtač i uzmi ovaj. I daj mi taj pritiskač. Hajdemo, pomoći

ću ti... Evo, uzmi moju kapu. Ne mari što na nogama imaš samo kućne papuče. Hajdemo odavde, hajdemo odavde, Albine. Imam dolje taksi. Glavno je da odeš iz ove mučionice.

— Čekaj malo — reče Albin. — Moram najprije govoriti s njom. Doći će odmah. Moram, Paule. Neće dugo trajati.

Ali ga Paul izgura u vrt, a onda viknu šoferu.

— Moram govoriti s njom — ponovi Albin. — Izbliža. Za ime Božje, Paule, reci mi, možda je već ovdje. Možda se već vratila?

— Nije, umiri se. Moramo ići. Nema ovdje nikoga, osim onoga golog nitkova što gleda s prozora. Hajdemo, Albine, idemo!

— Da, idemo — prihvati Albin — ali mi moraš reći ako je vidiš. Možda ćemo je sresti putem. Tada ću s njom govoriti. Sasvim izbliza, sasvim izbliza.

Krenuli su stazom dolje, ali nakon nekoliko koraka odjednom Albin raskrili ruke i u nesvijesti pade nauznak. Pritrča vozač taksija, i tako zajednički preniješe Albina u kola. Jedna mu je papučica ostala na stazi.

U taj čas dovezoše se laka otvorena kola, i Margot iskoči iz njih. Pojurila je prema taksiju i nešto viknula, ali je auto već zakretao na cestu; umalo što je nije oborio vozeći natraške, a onda se zaljulja i poteže naprijed, i nestade za okukom.

Elisabeth je u utorak dobila telegram, a u srijedu je uvečer čula Paulov glas u predsoblju i tupkanje štapa o pod. Vrata se otvoriše, i Paul uvede njezina muža.

Bio je uredno obrijan; imao je tamne naočale; na blijedom čelu vidio mu se ožiljak. Neobično smeđe odijelo (tu boju on ne bi nikad sam odabrao) kao da mu bijaše preširoko.

— Evo ga — mirno će Paul.

Elisabeth zajeca, pritiskujući rupčić na usta. Albin se tiho nagnu onamo odakle je dolazilo prigušeno jecanje.

— Hodi, oprat ćemo ruke — pozva ga Paul i polako ga povede prostorijom.

Zatim je sve troje sjedilo u blagovaonici, za večerom.

Elisabethi bijaše teško priviknuti se da gleda u muža. Činilo joj se da on osjeća njezin pogled. Sjetna ozbiljnost njegovih sporih kretnja ispunjavaše je tihom sućuti. Paul je s njime razgovarao kao s djetetom i rezao mu meso na tanjuru na sitne dijelove.

Dali su mu sobu, onu što bijaše Irmina. Elisabeth se čudila kako joj je bilo lako povrijediti sveti mir te sobice zarad toga stranog, velikog i šutljivog stanara, i sve u njoj izmijeniti i razmjestiti da bi je prilagodila slijepčevim potrebama.

Albin nije ništa govorio. Dok su još bili u Švicarskoj, uporno je molio Paula da dozove Margot k njemu; zaklinjao se da će taj posljednji susret trajati samo časak. (A zapravo, bi li duže trajalo dok bi napipao put u tami, čvrsto ju šćepao jednom rukom, prislonio joj drugom revolversku cijev pod rebra i napunio ju mecima?) Paul je tvrdoglavo odbio da mu učini po želji, i odonda Albin nije više ništa rekao. Bez riječi je otputovao u Berlin, bez riječi je stigao, i bez riječi je ostao tri dana, tako da Elisabeth nikad više nije čula njegov glas (osim možda jednom): mogao je biti nijem kao što je bio i slijep.

Teški crni predmet, riznica sa sedam zbijenih smrti, ležao je uvijen u njegov svileni šal, u dubini džepa na njegovu ogrtaču.

Zatim, kad je stigao, uspio je da ga premjesti u ladicu komode kraj svoje postelje. Čuvao je ključ u džepu prsnika, a noću bi ga stavljao pod jastuk. Jedanput-dvaput zamijetiše kako on nešto

prevrće u ruci i grčevito steže, ali nisu o tome ništa spominjali. Dodir toga ključa na dlanu, njegova mala težina u džepu, kao da mu bijaše neka vrsta Sezama koji će — u to je bio siguran — jednog dana otvoriti vrata njegove sljepoće.

I dalje nije govorio ni riječi. Elisabethina prisutnost, njezin laki korak, njezin šapat (uvijek je s Paulom i s poslugom govorila šaptom, kao da je bolest u kući) — sve je to bilo blijedo i zasjenjeno kao što je bilo i njegovo sjećanje na nju: gotovo nečujna uspomena oko koje lebdi gotovo neosjetljiv miris kolonjske vodice — to bijaše sve. Stvarni život, okrutan, savitljiv i snažan poput anakonde, život što ga je htio uništiti bez odlaganja, taj se nalazio drugdje — ali gdje? Nije znao.

U duhu je neobično jasno vidio Margot i Rexa — oboje hitri i budni, strašnih očiju što siječaju i dugih, gipkih udova — vidio ih kako se pakuju pošto je on otišao; Margot se privija uz Rexa i miluje ga između otvorenih kovčega, a potom oboje odlaze — ali kamo, kamo? Ni jednog svjetla u tami. A ipak njihova vijugava staza gori u njemu kao trag što ga na koži ostavlja odvratani gmizavac.

Prošla su tri tiha dana. Četvrtoga, u rano jutro, Albin je slučajno ostao sam. Paul je upravo otišao na policiju (bijaše nešto što je htio razjasniti), sluškinja se nalazila u jednoj od stražnjih soba, a Elisabeth, koja svu noć nije spavala, još nije ustala. Albin je tumarao uznemiren, dodirivao prstima posoblje i vrata. Od nekog je vremena zvrjao telefon u radnoj sobi, i to Albina podsjeti da bi tako mogao dobiti izvjesnu obavijest: tkogod bi mu mogao reći je li se crtač Rex vratio u Berlin. Ali se nije sjećao ni jednoga telefonskog broja, a osim toga znao je da ne bi bio kadar izgovoriti to ime unatoč njegovoj kratkoći.

Telefon uporno zvonio. Albin napipa put do stola i podiže nevidljivu slušalicu...

Glas koji mu se činio poznatim pitao je za Herr Hochenwarta — to znači, za Paula.

— Otišao je — odgovori Albin.

Glas je oklijevao, a onda naglo uzviknu:

— Gle, gle, jeste li to vi, Herr Albin?

— Jesam. A tko ste vi?

— Schiffermüller. Upravo sam zvao ured Herr Hochenwarta, ali gospodin nije još stigao. I tako pomislih da ću ga zateći tu. Kakve li sreće što sam naišao na vas, Herr Albin!

— A o čemu se radi? — upita Albin.

— Zacijelo je sve u redu, ali sam smatrao svojom dužnošću da se uvjerim. Znaite, Fräulein Peters upravo je stigla da uzme neke stvari i... ovaj... pustio sam je u vaš stan, ali ne znam pravo... Zato sam pomislio da je bolje...

— Sve je u redu — reče Albin, jedva mičući usnama (bile su ukočene, kao od kokaina).

— Što rekoste, Herr Albin?

Albin se mučio da govori.

— U redu je, u redu — ponovi jasno, i drhtavom rukom odloži slušalicu.

Odlutao je natrag u svoju sobu, otključao posvećenu komodu, a onda pipajući izišao u predsoblje i pokušao naći šešir i štap. Ali je dugo trajalo, pa odustade. Oprezno je tapkao i silazio niza stube, hvatajući priručje na ogradi i grozničavo mrmljajući nešto u sebi. U nekoliko časaka već je stajao na ulici. Nešto hladno i golicavo kapalo mu s čela: kiša. Držao se za željeznu ogradu vrtića pred kućom i očajan čekao da čuje trubu kojeg taksija. Uskoro je čuo mokro, lagano šištanje guma. Viknuo je, ali onaj zvuk promače dalje, ne hajući.

— Smijem li vam pomoći da prijeđete? — upita prijateljski mlad glas.

— Za ime Božje, zovnite mi taksi! — zamoli Albin.

Još jednom bližilo se šišoljenje guma. Netko mu pomože da uđe u kola i za njim zatvori vrata. (Jedan se prozor otvorio na četvrtom katu, ali bijaše kasno.)

— Samo naprijed, ravno — tiho će Albin.

A kad je auto krenuo, on prstom kucnu na staklo i kaza adresu.

»Brojit ću skretanja«, pomisli Albin. »Prvo — to će biti Mozartova ulica.«

S lijeve strane čuo je oštar cilik električnog tramvaja. Albin prijeđe rukom po sjedalu do sebe, po naslonu pred sobom, i nogom po podu — uznemirila ga pomisao da bi tkogod mogao sjediti pokraj njega.

Opet zaokret.

»Bit će to Viktoria-Luisen-Platz. Ili možda Pragerplatz? Eto me ubrzo na Kaiserallee.«

Taksi stade.

»Zar sam već stigao? Ne može to biti. To je samo prekrizje.

Ima još najmanje pet minuta donde...«

Ali se vrata otvoriše.

— To je broj pedeset i šest — reče šofer.

Albin iziđe iz auta. U zraku prema njemu veselo se dizalo potpuno izdanje glasa što ga je maloprije čuo na telefonu.

Schiffermüller, pazikuća pozdravi ga:

— Drago mi je što vas opet vidim, Herr Albin. Mlada je dama gore, u vašem stanu. Ona...

— Ps, ps — šapnu Albin. — Platite taksi, molim vas. Moje su oči...

Koljeno mu udari o nešto što se zaljuljalo i zazvečalo — vjerojatno dječji bicikl na pločniku.

— Uvedite me u kuću — reče. — Dajte mi ključ od moga stana. Brzo, molim. A sad me odvedite do lifta. Ne, ne, vi ostanite dolje. Sam ću gore. Sam ću pritisnuti na puce.

Dizalo krenu uz mukao zvuk, kao da je zastenjalo, a on osjeti laku vrtoglavicu. Zatim pod kao da udari o potplate njegovih pustenih papuča. Stigao je.

Izišao je iz dizala i jednom nogom stupio u ponor — ne, nije bilo ništa, samo jedna stuba dolje. Morade časak pričekati, toliko je drhtao.

»Desno je, više desno«, šapnu i ruku pruženih naprijed krenu preko hodnika. Naposljetku nađe ključanicu, stavi ključ i okrenu njime.

Ah, tu je napokon šuškanje što ga je toliko priželjkivao posljednjih dana — odmah nalijevo, u maloj dnevnoj sobi... šuškanje papirom za pakovanje i onda tiho pucketanje kao u zglobovima čeljadeta što je čučnulo.

— Trebat ću vas za koji časak, gospodine Schiffermüller — reče Margot, napeta glasa. — Morate mi pomoći da ovo...

Glas se prekide.

»Vidjela me«, pomisli Albin te izvadi pištolj iz džepa.

S lijeve strane, iz dnevne sobe, čulo se kako je škljocnula brava na kovčegu koji se zatvorio. Margot zadovoljno zagunđa — naposljetku je kovčeg zatvoren — i nastavi u jednoličnu pjevušnju:

— ... da ovo odnesem dolje. Ili biste možda pozvali...

Na riječ pozvali njezin glas kao da se okrenuo, i sve odjednom utihnu.

Albin je držao pištolj u desnoj ruci, spreman da okine, dok je

lijevom pipao dovratnik otvorenih vrata. Uđe, zalupi vratima za sobom i tako ostade kraj njih, okrenut im leđima.

Na sve pala tišina. Ali je on znao da je Margot u sobi on i ona sami u njoj — i da ta soba ima samo jedan izlaz, taj što ga on zaklanja. Mogao je sobu jasno vidjeti — gotovo kao da se služi očima; na lijevoj strani prugasti divan; prema desnom zidu malen stol s porculanskom figurom što prikazuje baletnu plesačicu; u kutu je kraj prozora vitrina sa skupocjenim minijaturama; u sredini drugi stol, velik, poliran, sjajan.

Albin pruži ruku preda se i poče polako smjerati oružjem na ovu i na onu stranu ne bi li izazvao kakav šušanj koji bi mu odao kamo se zavukla. Osjećao je da se ona zadržava negdje u blizini minijatura; iz tog smjera čutio je dašak topline pomiješan s mirisom kolonjske vodice zvane *L'heure bleue*; u tom uglu nešto je treperilo kao zrak nad pijeskom za veoma vruća dana na moru.

Smanjio je lûk što ga je opisivao rukom, i odjednom uhom uhvati lagan šuštaj. Da ispali? Ne, još ne. Mora joj prići bliže. Prilazeći udari o srednji stol i stade.

Osjećao je da se Margot prokrada postrance, ali je njegovo vlastito tijelo, iako prilično tiho, pravilo toliko buke da nije mogao nju čuti. Da, sad se privukla više ulijevo, blizu prozora. Oh, kad bi izgubila glavu pa krenula da otvori prozor i da vrisne, bilo bi to božanstveno — imao bi divnu metu. A što ako pokraj njega promakne oko stola dok on tako ide naprijed?

»Bolje zaključati vrata«, pomisli.

Ali ključa ne bijaše u bravi (vrata su uvijek bila protiv njega).

Jednom rukom uhvati stol, za rub, te ga, odstupajući, privuče k vratima, tako da mu bude za leđima. Toplina koju je čutio dolazila je sada iz drugog pravca, gubila se i nestala. Pošto je tako zapriječio izlaz, osjećao se slobodnijim te je pomičući cijev revolvera opet otkrio nešto živo i treperavo u tami.

Sad je prilazio veoma polako, tako da bi mogao otkriti svaki šum. Tabanje, dječja igra »slijepe bake« ... u ladanjskoj kući jedne zimske večeri, davno, davno. Naišao je na nešto tvrdo te opipao jednom rukom, ni na časak ne opuštajući konce što ih je revolverskom cijevi zategao po prostoru. Onaj predmet bijaše malen putni kovčeg. Koljenom ga gurnu u stranu i krenu dalje, tjerajući pred sobom nevidljivu žrtvu u zamišljeni kut.

Njezina šutnja razdraživala ga sprva; no uzalud joj muk i

pritajivanje sada, plijen je pred njim potpuno jasan. I nije to njezino disanje, ni kucanje njezina srca, nego nešto više i obuhvatnije: sam glas njezina života, što će ga on slijedećeg trena uništiti. A onda — mir, tišina, svjetlost.

Odjednom je osjetio kako popušta napetost u kutu pred njim. Skrenuo je revolver i njezinu toplu prisutnost prisilio da se povuče. A ona, ta prisutnost, kao da se iznenada povila kao plamen kad ga povije promaha; zatim je puzala, protezala se... prilazila prema njegovim nogama. Albin se više nije mogao savladati: divlje prostenjajući pritisnu otkonac.

Hitac propara tamu, i odmah zatim udari ga nešto po koljenima, obori na pod, i na trenutak se našao u spletu sa stolicom što je bačena na nj. U padu je izgubio revolver, ali ga je odmah našao. U isti tren oćutje ubrzano disanje, i miris parfema i vonj znoja udari mu u nosnice, a hladna okretna ruka pokušava da mu izvijanjem izbije oružje iz zahvata. Albin pograbi nešto živo, nešto što u taj čas protisnu užasan krik, kakav se može ćuti samo u strašnoj snomorici. Ruka koju je ukliještio svojom iskrenula mu revolver, i on osjeti kako mu se cijev zabija pod rebra: u isti mah s prigušenim pucnjem, koji kao da se dogodio milje i milje daleko, u nekom drugom svijetu, ubode ga nešto u slabinu, i od toga bolnog uboda poletješe mu svjetlaci pred očima.

»I to je sve«, pomisli sasvim blago, kao da leži u postelji.
»Valja mi se malko držati mirno, a onda vrlo polako krenuti onom svijetlom obalom boli, prema onome modrom, modrom valu. Kakva li blaženstva u modrini! Nikad nisam znao kako modra može biti modrina. Kakva li zbrka bijaše život! Sada znam sve. Evo ide, ide, dolazi da me preplavi. Evo je. Kako boli. Ne mogu disati...«

Sjedio je na podu, oborene glave, a onda se polako nagnuo naprijed i prevalio na bok, pao kao velika, meka lutka.

Uputa za pozornicu, posljednji nijemi prizor:

Vrata — širom otvorena. Stol — odgurnut dalje. Sag — podno stola ispupćen u smrznut val. Stolica — izvrnuta tik uz mrtvo tijelo ćovjeka u smećem odijelu i pustenim papućama. Revolver se ne vidi. Nalazi se pod njim. Vitrina u kojoj bijahu minijature — prazna. Na drugom (malom) stolu, na kojem je oduvijek stajala baletna plesaćica od porculana (kasnije prenesena u drugu sobu) — leži ženska rukavica, crna izvana, bijela iznutra. Pokraj prugastog divana — ukusan malen rućni kovćeg, na njemu još prilijepljena šarena

etiketa: *Rouginard, Hotel Britannia.*

I vrata što iz predsoblja vode na stubište — širom otvorena.

Copyright

© Dubravko Deletis

e-izdanje pripravili:
Mirna Goacher i Dubravko Deletis

website: www.josiptabakknjige.org

25/11/2013

